

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра кримінального права

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Загальна частина

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
на факультеті цивільної та господарської юстиції
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Одеса
Фенікс
2024

УДК 343.2(073)
К 82

Рекомендовано до видання навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 5 від 21 лютого 2024 року)

Розробники:

Горбачова Ірина Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права;

Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права;

Колодін Денис Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права;

Степаненко Оксана Василівна, доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права;

Хімченко Світлана Анатоліївна, кандидат юридичних наук, до-
цент, доцент кафедри кримінального права.

Рецензенти:

Балобанова Дар'я Олександрівна, доктор юридичних наук, про-
фесор, професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ;

Аркуша Лариса Ігорівна, доктор юридичних наук, професор, про-
фесор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової
діяльності Національного університету «Одеська юридична академія».

Кримінальне право України. Загальна частина : метод.
К82 реком. для підготовки до практ. занять та самост. роботи здо-
був. першого (бакалавр.) рівня вищ. осв. на ф-ті цивіл. та го-
сподар. юстиції галузі знань 08 «Право» за спец. 081 «Право»
[Електронне видання] / [розроб.: І. М. Горбачова, В. П. Іванова,
Д. О. Колодін, О. В. Степаненко, С. А. Хімченко] ; Нац. ун-т
«Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 190 с. – Режим
доступу: ...

ISBN 978–617–8395–99–5

Навчально-методичні рекомендації адресовані здобувачам вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081
«Право» Національного університету «Одеська юридична академія» для підго-
товки до занять з навчальної дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина».

У рекомендаціях наводяться методики підготовки до занять, перелік на-
вчальних тем, завдань і задач до них, питання для підсумкового контролю знань
і вмінь. Зібрано перелік спеціальної літератури та інтернет-ресурсів.

УДК 343.2(073)

ISBN 978–617–8395–99–5

© Колектив авторів, 2024

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Кримінальне право. Загальна частина» передбачена як обов'язкова освітня компонента для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Національного університету «Одеська юридична академія», викладається на другому курсі навчання.

Актуальність навчальної дисципліни. Кримінальне право в сучасних умовах розвитку держави та суспільства виступає регулятором та стримуючим механізмом в протидії суспільно-небезпечним посяганням на охоронювані суспільні відносини. Об'єктивна необхідність відповідати суспільному запиту та вимогам реалій кримінально-правових приписів підтверджується динамічними змінами, що відбуваються в інститутах кримінального права. При цьому динаміка змін в кримінально-правовому регулюванні відбувається не тільки на рівні визначення кримінальної протиправності та караності окремого діяння, але й на рівні загальних інститутів кримінального права. Положення Загальної частини КК України є необхідним фундаментом, що закладено в основу притягнення до кримінальної відповідальності особи за вчинене діяння, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування. Норми Загальної та Особливої частин КК України є взаємопов'язаними, та, в першу чергу, саме в положеннях Загальної частини КК України закладено основні критерії визначення протиправності та караності діяння, підстави для застосування інших заходів кримінально-правового характеру.

У навчально-методичних рекомендаціях, з урахуванням змін і доповнень до законодавства, визначено законодавчі та теоретичні аспекти наповнення інститутів кримінального права, враховуються практичні аспекти їх застосування в національній судовій практиці та практиці ЄСПЛ. Навчально-методичні рекомендації розроблено в межах програми навчальної дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина» та спрямовані на підготовку здобувачів вищої освіти та висококваліфікованих кадрів для судових, правоохоронних органів, а також інших державних органів, що здійснюють ді-

яльність з виявлення та протидії злочинності, фахових спеціалістів в цивільній та адміністративній сфері правозастосування – з метою визначення альтернативних способів протидії порушенням прав та свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави.

Мета навчальної дисципліни. Основна мета навчально-методичних рекомендації полягає у оптимальному поєднанні теоретико-методологічного та прикладного вивчення відповідної навчальної дисципліни. Завданнями курсу є формування у студентів знань, умінь та навичок, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам, розуміти та вміло тлумачити положення чинного кримінального законодавства, з урахуванням судової практики, давати роз'яснення з приводу його застосування та вміти зрозуміло пояснити їх суть нефахівцям з права.

Результати навчання. Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде вміти:

- визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин;
- проводити збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю;
- оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему;
- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій;
- доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло;
- застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи;
- виокремлювати та аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки;
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях;
- розв'язувати практичні задачі з захисту прав та законних інтересів учасників правовідносин;

а також:

- знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини;
- знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються такі форми роботи, як: лекції, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота здобувачів вищої освіти. Самостійна робота передбачає: підготовку до практичних занять (кейс-метод, виконання тестових завдань), колоквиумів, опрацювання матеріалів лекцій або самостійне вивчення тем, які згідно до плану вивчаються в межах самостійної роботи, опрацювання додаткової літератури, що наводиться до відповідної теми, рекомендовані матеріали судової практики. Індивідуальна робота здобувача полягає в підготовці есе, рефератів або наукових доповідей, участь у роботі студентських наукових конференцій, узагальнення матеріалів судової практики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин/ 6 кредитів (ECTS).

Підсумковою формою контролю є залік та екзамен.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо опанування навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Критерії оцінювання знань здобувачів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь здобувача правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання			
100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	Fx	Незадовільно	Не зараховано
1–34	F		

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)	Л/ПЗ/СР, год. (денна форма навчання)	Л/ПЗ/СР, год. (заочна форма навчання)
Тема 1	Поняття, завдання, функції, принципи кримінального права. Система кримінального права. Наука кримінального права	2 / 2 / 4	- / - / 6
Тема 2	Кримінальний закон.	2 / 2 / 5	1 / - / 6
Тема 3	Поняття кримінального правопорушення та його види.	2 / 2 / 5	1 / - / 6
Тема 4	Склад кримінального правопорушення. Підстави кримінальної відповідальності.	2 / 2 / 4	1 / 1 / 6
Тема 5	Об'єкт кримінального правопорушення.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 6
Тема 6	Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 7
Тема 7	Суб'єкт кримінального правопорушення.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 7
Тема 8	Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 7
Тема 9	Стадії вчинення кримінального правопорушення.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 2 / 6
Тема 10	Співучасть у кримінальному правопорушенні.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 2 / 6
Тема 11	Множинність кримінальних правопорушень.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 2 / 6
Тема 12	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння	2 / 2 / 5	1 / 1 / 2 / 7
Тема 13	Звільнення від кримінальної відповідальності	2 / 2 / 5	1 / - / 6

Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)	Л/ПЗ/СР, год. (денна форма навчання)	Л/ПЗ/СР, год. (заочна форма навчання)
Тема 14	Поняття, мета та види покарання. Інші заходи кримінально-правового характеру.	2 / 4 / 5	2 / 2 / 8
Тема 15	Призначення покарання	2 / 2 / 5	2 / 2 / 7
Тема 16	Звільнення від покарання та його відбування. Судимість та її правові наслідки.	2 / 2 / 5	1 / 1 / 6
Тема 17	Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	2 / 2 / 4	1 / - / 6

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1

Поняття, завдання, функції, принципи кримінального права. Система кримінального права. Наука кримінального права

Поняття кримінального права як галузі права, наукової дисципліни. Предмет кримінального права: охоронні та регулятивні відносини. Методи кримінально-правового регулювання: імперативний та диспозитивний.

Завдання кримінального права. Функції кримінального права: охоронна, регулятивна, відновлювальна, виховна.

Загальногалузеві та спеціальні принципи кримінального права. Загальногалузеві принципи кримінального права: принцип законності, демократизму, рівності всіх перед законом, справедливості та гуманізму. Ніхто не може бути двічі притягнутий до кримінальної відповідальності за одне й те ж кримінально протиправне діяння. Спеціально-галузеві принципи: відповідальність лише за вчинене суспільно небезпечне діяння, передбачене кримінальним законом; винна відповідальність; особиста відповідальність; диференціація кримінальної відповідальності та індивідуалізація покарання; невідворотність кримінальної відповідальності; стимулювання попередження кримінальних правопорушень, їх суспільно небезпечних наслідків та виправлення засуджених.

Система кримінального права. Місце кримінального права в системі приватно-правових (цивільне право, сімейне право, трудове право, господарське право, ін.), та публічних галузей прав (конституційне право, кримінально-процесуальне право, адміністративне право, кримінально-виконавче право, міжнародне право).

Наука кримінального права.

ТЕМА 2

Кримінальний закон

Поняття кримінального закону. Система та структура кримінального закону. Структура КК України 2001 року. Взаємозв'язок норм Загальної та Особливої частини КК України.

Поняття та структура кримінально-правової норми. Диспозиція: проста, описова, відсильна та бланкетна. Санкція: відносно визначена, абсолютно визначена, альтернативна. Види кримінально-правових норм: забороняючі, дозволяючі, регулюючі, зобов'язуючі.

Тлумачення кримінального закону: поняття та види. За способом тлумачення: філологічне (граматичне), систематичне, цільове (телеологічне), історичне. За обсягом тлумачення: буквальне, обмежувальне, поширювальне. За юридичним значенням: аутентичне, делеговане, правові висновки Верховного Суду, казуальне, доктринальне (наукове), професійне, побутове (буденне).

Дія кримінального закону в часі. Зворотна сила кримінального закону. Дія проміжного закону у часі. Час вчинення кримінального правопорушення: незакінченого кримінального правопорушення (готування, замаху), з формальним складом, продовжуваного та триваючого кримінального правопорушення, з матеріальним складом. Зворотна дія Закону України про кримінальну відповідальність в часі (принцип ретроактивності): якщо він скасовує кримінальну протиправність діяння, якщо він пом'якшує кримінальну відповідальність, іншим чином поліпшує становище особи.

Дія кримінального закону у просторі та за колом осіб. Місце вчинення кримінального правопорушення. Територіальний (виключення – принцип екстериторіальності), національний (принцип громадянства), реальний та універсальний (міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру).

Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) та передача засуджених осіб. Принцип невидачі власних громадян. Обмеження щодо видачі за переслідування з політичних мотивів. Визначення кримінальної протиправності та караності діяння країнами, що беруть участь в екстрадиції.

ТЕМА 3

Поняття кримінального правопорушення та його види

Поняття та ознаки кримінального правопорушення. Кримінальна протиправність, суспільна небезпечність, діяння (дія або бездіяльність), караність, винність діяння, вчинення діяння суб'єктом кримінального правопорушення. Матеріальний, формальний та

матеріально-формальний підхід до визначення кримінального правопорушення.

Кримінальне правопорушення: злочин та проступок.

Кримінальний проступок як один із видів кримінального правопорушення.

Поняття та ознаки малозначного діяння (ч. 2 ст. 11 КК України).

Види кримінальних правопорушень. За родовим об'єктом посягань: залежно від розділів Особливої частини КК України. За наявністю предмета кримінального правопорушення або потерпілого: обов'язковою ознакою складу є предмет або потерпілий; безпредметні кримінальні правопорушення. За характером суспільно небезпечних наслідків: з наслідками матеріального характеру та нематеріального характеру. Залежно від форми вини: умисні та необережні. Залежно від ступеня завершеності діяння: закінчені та незакінчені. За суб'єктом: кримінальні правопорушення з загальним суб'єктом та спеціальним суб'єктом.

Залежно від їх тяжкості (ступеня суспільної небезпечності) кримінальні правопорушення поділяються (ст. 12 КК України): проступки, нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

Відмежування кримінальних правопорушень від інших правопорушень: за об'єктом; за суспільною небезпечністю; за видом протиправності. Рішення Європейського Суду з прав людини в контексті ст. 6 Конвенції про основні права та свободи людини 1950 р. з цього питання: справи *Engel v. Netherlands*, *Funke v. France*, *Weber v. Switzerland*, *Campbell and Fell v. The United Kingdom*, *Zaicevs v. Latvia* та ін.

Визначення неоподаткованого мінімуму доходів громадян в кримінальному праві: при призначенні покарання та при кваліфікації вчиненого діяння (відповідно до вимог, визначених підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV Податкового кодексу України).

ТЕМА 4

Підстави кримінальної відповідальності. Склад кримінального правопорушення

Кримінально-правові відносини: поняття та структура. Охоронні та заохочувальні кримінальні правовідносини. Факти в кримінальному праві: правоутворюючі факти; відносини рівноправних

суб'єктів права, що впливають з реалізації особами наданих їм абсолютних суб'єктивних прав (складні правоутворюючі факти); правозмінюючі факти; правоприпиняючі юридичні факти.

Поняття та види кримінальної відповідальності. Позитивна та негативна кримінальна відповідальність.

Межі та форми реалізації кримінальної відповідальності. Форми реалізації: засудження винного, виражене в обвинувальному вирокі суду, не пов'язане з призначенням йому кримінального покарання; засудження особи, поєднане з призначенням їй конкретної міри покарання, від реального відбування якого вона звільняється; відбування призначеного покарання. Початок негативної кримінальної відповідальності – момент вчинення кримінального правопорушення, завершення – погашення або зняття судимості, іноді – тільки відбування покарання.

Підстава кримінальної відповідальності (ст. 2 КК України). Поняття складу кримінального правопорушення.

Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення. Ознаки – об'єктивні та суб'єктивні. Об'єкт (об'єкт, предмет, потерпілий), об'єктивна сторона (діяння, небезпечні наслідки, причинно-наслідковий зв'язок, спосіб, місце, час, знаряддя, засоби, обстановка вчинення), суб'єкт (фізична особа, осудна або обмежено осудна, вік), суб'єктивна сторона (вина, мотив, мета, емоції).

Види складів кримінального правопорушення. За конструкцією склад кримінального правопорушення: матеріальний, формальний та усічений. За ступенем суспільної безпеки: основний, кваліфікований та з пом'якшуючими обставинами (привілейований). За характером структури складу – простий та складний.

ТЕМА 5

Об'єкт кримінального правопорушення

Поняття та значення об'єкту кримінального правопорушення. Підходи до визначення: суспільні відносини, цінність, благо, норма права. Об'єкт – суспільні відносини (суб'єкти, предмет та взаємні права та обов'язки щодо предмета відносин).

Класифікація об'єктів кримінального правопорушення. За вертикаллю: загальний, родовий, видовий, безпосередній. За горизон-

галлю: основний безпосередній, додатковий обов'язковий та додатковий факультативний безпосередні об'єкти.

Поняття предмету кримінального правопорушення та його значення. Співвідношення з об'єктом кримінального правопорушення. Предмет – речі матеріального світу.

Поняття потерпілого в кримінальному праві. Потерпілий – це особа, яка є суб'єктом охоронюваних законом України суспільних відносин, і якій кримінальним правопорушенням заподіяно моральну, майнову або фізичну шкоду.

Захист прав потерпілого кримінально-правовими засобами. На сьогодні: цивільний позов у кримінальному судочинстві, ст. 46 КК України, та можливість укладання угод про примирення з потерпілим. Перспектива: розвиток відновних та компенсаційних заходів, за рахунок фондів, незалежних від бюджетів всіх рівнів.

ТЕМА 6

Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення

Поняття та значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.

Поняття та форми діяння (дії чи бездіяльності). Ознаки діяння: вольова та усвідомлена поведінка людини, протиправність, небезпечність. Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність: не вчинення певних дій, обов'язок їх вчинити, об'єктивна та суб'єктивна можливість вчинити дії.

Поняття суспільно-небезпечних наслідків та їх види. Реальна шкода та загроза її настання. Реальна шкода: матеріальна (фізична, майнова – упущена вигода та реальні збитки), шкода політичного, соціального та організаційного характеру.

Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення, його поняття та значення в кримінальному праві України: діяння в часі передус наслідкам, закономірно, безпосередньо та з необхідністю призводить до настання наслідків.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони. Знаряддя та засоби, їх відмінність від предмету кримінального правопорушення. Спосіб, час, місце та обстановка вчинення діяння.

ТЕМА 7

Суб'єкт кримінального правопорушення

Поняття, значення та ознаки суб'єкта кримінального правопорушення.

Поняття, критерії та правові наслідки неосудності. Критерії: наявність одного з чотирьох медичних критеріїв та одного з двох юридичних (не усвідомлював значення, не керував своїми діями). Не є суб'єктом кримінального правопорушення. Застосування примусових заходів медичного характеру.

Поняття, критерії та правові наслідки обмеженої осудності (ст. 20 КК України). Обмежена осудність не виключає відповідальності особи. Осудність: будь-який стан психічного здоров'я, але обов'язково обидва юридичних критерія (усвідомлював, міг керувати своїми діями).

Поняття віку кримінальної відповідальності. Вік: календарний, біологічний, психологічний (соціальний). Загальний (16 років), зменшений (14 років – ч. 2 ст. 22 КК України) та збільшений вік кримінальної відповідальності (у випадках визначення спеціального суб'єкта).

Момент досягнення певного віку, його значення для визнання особи винною у вчиненні злочину. Момент досягнення – наступна доба після дня народження. За відсутності документів – за результатами експертизи останній день місяця, року.

Поняття та види ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення: за правовим становищем; за фізичними властивостями; за професійною та службовою діяльністю; в залежності від шлюбно-сімейних відносин; ознаки, які характеризують минулу антисоціальну діяльність винної особи.

Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння: види сп'яніння, їх вплив на відповідальність особи. Є однією з обтяжуючих покарання обставин (ст. 67 КК України). Патологічне та фізіологічне сп'яніння.

ТЕМА 8

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення

Поняття та значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Основні та додаткові ознаки, які характеризують суб'єктивну сторону.

Поняття, зміст та форми вини. Ступінь вини (оціночна категорія), зміст вини (соціальна сутність – усвідомлення, передбачення, воля), форми вини (умисел та необережність).

Поняття і види умислу в законодавстві та в теорії кримінального права. Прямий та непрямий умисел. За ступенем конкретизації злочинних намірів: визначений, невизначений, альтернативний. За часом виникнення умислу: заздалегідь обдуманий, раптово виниклий і афектований.

Поняття та види необережної форми вини. Кримінально протиправна самовпевненість та кримінально протиправна недбалість. Казус, його відмінність від кримінально протиправної недбалості. Казус: не усвідомлював, не передбачав, не повинен та не міг передбачити настання певних наслідків). Казус – невинне заподіяння шкоди, виключає відповідальність особи.

Змішана (подвійна, складна) форма вини. Особа по-різному ставиться до діяння та наслідків, або віддалених наслідків. Але такі діяння в кінцевому підсумку будуть або умисні (необережне ставлення до віддалених наслідків, які є кваліфікуючими ознаками основного умисного кримінального правопорушення), або необережними (необережне ставлення до наслідків, що настали, є криміноутворюючим фактором).

Поняття та значення мотиву та мети кримінального правопорушення.

Загальна характеристика емоцій та емоційних станів.

Помилка у кримінальному праві. Юридична помилка (неправильне уявлення щодо кримінальної протиправності або караності діяння, неправильна кваліфікація). Не впливає на кваліфікацію. Фактична помилка: неправильне уявлення щодо об'єктивних ознак складу кримінального правопорушення, щодо співучасті (удавана співучасть), щодо засобів та знарядь вчинення (посягання з непридатними засобами або знаряддями).

ТЕМА 9

Стадії вчинення кримінального правопорушення

Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.

Готування до кримінального правопорушення, його ознаки: підшукування знарядь або засобів вчинення кримінального право-

порушення, пристосування засобів чи знарядь; підшукування співучасників; змова на вчинення кримінального правопорушення, усунення перешкод для його вчинення та інше умисне створення умов. Відмінність готування від виявлення наміру.

Поняття та види замаху на кримінальне правопорушення. Закінчений та незакінчений замах. Замах з придатними засобами та з непридатними засобами.

Закінчене кримінального правопорушення. Особливості закінчення окремих складів кримінального правопорушення.

Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця. Ознаки: добровільність; остаточність; своєчасність. Відмінність від дійового каяття. Дійове каяття: дії особи, що свідчать про щире засудження особою вчиненого та про прагнення зменшити розмір завданої шкоди.

ТЕМА 10

Співучасть у кримінальному правопорушенні

Поняття та значення співучасті. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті: група осіб, спільність дій, небезпечні наслідки як єдиний результат спільних діянь, причинно-наслідковий зв'язок між наслідком та діяннями осіб; усвідомлення суспільно небезпечного характеру діянь, що вчиняються особисто, а також суспільно небезпечний і протиправний характер дій виконавця.

Види співучасників: виконавець, організатор, підбурювач та пособник.

Форми співучасті. За характером участі окремих співучасників ділиться на: просту та складну. За суб'єктивною ознакою виділяють наступні форми співучасті: група без попередньої змови; група за попередньою змовою; організована група; злочинна організація. «Злочинна спільнота» в нормах Особливої частини КК України: практичні аспекти та колізія з нормами Загальної частини.

Підстави та межі відповідальності співучасників (ст.ст. 29 та 30 КК України). Акцесорна, самостійна та змішана теорії співучасті.

Добровільна відмова при співучасті.

Екссес виконавця. Кількісний екссес – виконавець, виходячи за межі домовленості з іншими співучасниками, вчиняє однорідний із

задуманим злочин. Якісний ексцес – вчинення виконавцем абсолютно іншого, не задуманого співучасниками.

Співучасть зі спеціальним суб'єктом. Можлива, однак загальні суб'єкти можуть виступати лише організаторами, підбурювачами або пособниками цих кримінальних правопорушень.

Причетність до кримінального правопорушення: задалегідь не обіцяне приховування кримінального правопорушення, неповідомлення та потурання.

ТЕМА 11

Множинність кримінальних правопорушень

Поняття одиничного кримінального правопорушення, його види (прості, складні – ускладнені, складені, продовжувані, тривалі, із похідними наслідками).

Поняття множинності кримінального правопорушення. Кількісні та якісні ознаки множинності кримінального правопорушення.

Поняття, види та кваліфікація повторності кримінальних правопорушень (ст. 32 КК). Повторність тотожних (ч. 1 ст. 32 КК) і повторність однорідних (ч. 3 ст. 32 КК) кримінальних правопорушень. Повторність, пов'язана з засудженням особи за попереднє діяння, та не пов'язана з засудженням. Відмінність від продовжуваного кримінального правопорушення.

Поняття, види та кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень (ст. 33 КК). Реальна та ідеальна сукупність. Відмінність від складеного кримінального правопорушення.

Поняття, види та кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень (ст. 34 КК). Залежно від характеру кримінальних правопорушень, які утворюють рецидив, виокремлюють загальний і спеціальний рецидив; за кількістю судимостей суб'єкта: простий рецидив та складний (багаторазовий) рецидив; за ступенем суспільної небезпечності рецидиву: пенітенціарний та рецидив тяжких і особливо тяжких злочинів.

Правові наслідки множинності. Враховується при кваліфікації кримінальних правопорушень та призначенні покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК), визнаються обставинами, що обтяжують покарання (п. 1 ч. 1 ст. 67 КК), при сукупності існують спеціальні правила призначення покарання (ст. 70 або 71 КК України), є перепорою для

звільнення від кримінальної відповідальності («вчинення вперше» – необхідна умова за ст.ст. 45–48 КК), перериває перебіг строків давності (ч. 3 ст. 49 КК, ч. 4 ст. 80 КК) та звільнення від покарання (ч. 3 ст. 78 КК), впливає на вирішення питання про умовно-дострокове звільнення (п. 2, 3 ч. 3 ст. 81 КК) або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким (п. 2, 3 ч. 4 ст. 82 КК), вирахування строків погашення судимості (ч. 5 ст. 90 КК).

ТЕМА 12

Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Поняття та види обставин, що виключають кримінальну проти-правність діяння.

Поняття необхідної оборони та умови правомірності (підстави та склад) заподіяння шкоди у стані необхідної оборони. Умови правомірності необхідної оборони, що відносяться до нападу: його суспільна небезпечність, наявність, дійсність. Умовами правомірності необхідної оборони, що відносяться до захисту, є: заподіяння шкоди інтересам того, хто нападає; припустимість захисту не лише своїх прав та інтересів; шкода заподіяна менша або дорівнює відверненій; своєчасність захисту. Перевищення меж необхідної оборо-ни (ст.ст. 118, 124 КК України). Уявна оборона.

Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Умови правомірності: затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; заподіяння шкоди тому, хто затримується за наявності реальної небезпеки ухилення, і лише з метою затримання та доставлення його до органів влади; заподіяння шкоди, яка повинна відповідати небезпечності посягання й обстановці захисту. Перевищення – за правилами необхідної оборони.

Поняття обстановки крайньої необхідності та умови правомірності. Умови правомірності крайньої необхідності, які відносяться до небезпеки, що загрожує: загроза особі або її правам, інших осіб, охоронюваним законом інтересам суспільства або держави; її наявність та дійсність; неможливість її усунення за даних обставин іншими засобами. Умови правомірності, що відносяться до захисту: заподіяння шкоди третім (стороннім особам); своєчасність захисту; заподіяння шкоди менш значної, ніж відвернута шкода.

Фізичний та психічний примус. Переборний та непереборний примус.

Поняття виконання наказу або розпорядження. Законний наказ або розпорядження: віддані особою в належному порядку та в межах її повноважень; не суперечать за змістом діючому законодавству; не пов'язані з порушенням конституційних прав і свобод людини.

Поняття діяння, пов'язаного з ризиком (виправданий ризик). Для досягнення значної суспільно корисної мети.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України (ст. 43–1 КК): в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії РФ або агресії іншої країни, заподіяння шкоди життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію (без ознак катування чи порушень законів та звичаїв війни).

ТЕМА 13

Звільнення від кримінальної відповідальності

Поняття та правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені розділом IX Загальної частини КК України та нормами Особливої частини (наприклад, ч. 3 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 289 КК України).

Види звільнення від кримінальної відповідальності. Імперативне (обов'язкове) і дискреційне (факультативне, необов'язкове). Умовне та безумовне.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Підстава – вчинення особою вперше кримінального проступку або необережного нетяжкого кримінального правопорушення, крім корупційних кримінальних правопорушень, та пов'язаних з корупцією, та передбаченого ст. 286–1 КК. Умови: щиро-сердечність каяття, активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення; повне відшкодування заподіяного збитку або усунення заподіяної шкоди.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Підстава – аналогічна попередньо-

му виду звільнення. Умови: примирення з потерпілим та відшкодування завданих нею збитків або усунення заподіяної шкоди.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Підстава: вчинення особою вперше кримінального проступку або нетяжкого кримінального правопорушення, крім корупційних кримінальних правопорушень, та пов'язаних з корупцією, та передбаченого ст. 286–1 КК. Умови: особа щиро покається; наявне клопотання колективу підприємства, установи чи організації про передачу особи йому на поруки; особа не порушуватиме громадського порядку, виправдання довіри протягом року.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки. Підстава – аналогічна попередньому виду звільнення. Умова: втрата діянням суспільної небезпеки або втрата особою, яка вчинила діяння, суспільної небезпеки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Початковим моментом обчислення строків давності є день вчинення кримінального правопорушення, кінцевим – день набрання вироком законної сили. Переривання та зупинення строків давності. Давність не застосовується: у разі вчинення злочинів, передбачених у статтях 109–114–2 КК, ч. 3 статті 127, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437–439 і частині першій статті 442 КК України.

ТЕМА 14

Поняття, мета та види покарання.

Інші заходи кримінально-правового характеру

Покарання: ознаки та мета. Ознаки: це міра державного примусу, державний характер примусового заходу, примусовий характер покарання, признається за ті діяння, що є кримінальним правопорушенням, доведена винуватість особи у його вчиненні, признається тільки за вироком суду і від імені держави, спричиняє особливий правовий наслідок – судимість, за своїм змістом є карою.

Цілі покарання: виправлення, кара, загальна та спеціальна превенція. Абсолютна, відносні та змішана теорії цілей покарання.

Поняття системи покарання та принципи її побудови.

Класифікація покарання за чинним законодавством та в науці кримінального права. За характером впливу на засудженого: пов'я-

зані з виправно-трудоим впливом на засуджену особу, та не пов'язані з виправно-трудоим впливом на засуджену особу. За змістом обмежень і позбавлень прав і свобод: покарання, що обмежують або позбавляють засуджену особу особистої волі, права власності, обмежують трудові та інші права і свободи засудженої особи. За суб'єктом, до якого можуть застосовуватися покарання: загальні та спеціальні; до неповнолітніх та до повнолітніх осіб. За можливістю визначення строку: строкові та безстрокові (серед них – разові) покарання. У ст. 52 КК України законодавець розмістив покарання за порядком, способом призначення: основні, додаткові, змішані.

Штраф як вид покарання. Змішане та разове покарання. Грошове стягнення. Розміри – від 30 до 50 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або межах розміру майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, або отриманого внаслідок вчинення кримінального правопорушення доходу.

Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Додаткове та разове покарання. Не передбачено санкціями статей Особливої частини КК України. Підстави застосування визначені ст. 54 КК.

Підстави та порядок призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Змішане та строкове покарання. Особливі строки застосування цього покарання передбачено за вчинення кримінального правопорушення проти виборчих прав і свобод громадянина, щодо права керувати транспортними засобами, за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, у справах, передбачених Законом України «Про очищення влади».

Підстави та порядок призначення громадських робіт. Основний та строковий вид покарання. Суспільно корисні роботи, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Підстави та порядок призначення виправних робіт. Основний та строковий вид покарання. Відбувається за місцем роботи засудженого, з суми заробітку засудженого до виправних робіт провадиться відрахування в доход держави. Підстави та порядок призначення службових обмежень для військовослужбовців. Основний та строковий вид покарання. Застосовується до засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби.

Підстави та порядок призначення конфіскації майна. Додатковий та разовий вид покарання. Примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого.

Підстави та порядок призначення арешту. Основний та строковий вид покарання. Короткострокове тримання засудженого в умовах ізоляції.

Підстави та порядок призначення обмеження волі. Основний та строковий вид покарання. Тримання особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства з обов'язковим залученням засудженого до праці.

Підстави та порядок призначення тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Основний та строковий вид покарання.

Підстави та порядок призначення позбавлення волі на певний строк. Основний та строковий вид покарання. Полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу.

Підстави та порядок призначення довічного позбавлення волі. Основний та безстроковий вид покарання.

Поняття та правова природа інших заходів кримінально-правового характеру.

Підстави та порядок застосування заходів спеціальної конфіскації.

Порядок та підстави застосування примусових заходів медичного характеру. Застосування можливе до осіб: які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння; які вчинили у стані обмеженої осудності злочини; які вчинили злочини у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання.

Правова природа та порядок застосування примусового лікування. Застосовується незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб або соціально небезпечну хворобу.

Правова природа та порядок застосування примусових заходів виховного характеру. Застосування цих заходів в порядку ч. 2 ст. 97

КК України – заходи соціального захисту, в інших випадках – заходи кримінально-правового характеру.

Правова природа та порядок застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб. Вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених ст. 96–3 КК. Види заходів: штраф; конфіскація майна; ліквідація.

Обмежувальні заходи: порядок та підстави застосування. Застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (Розділ XIII-1 КК України).

Компенсаційні та відновні заходи кримінально-правового характеру: поняття, сутність та їх реалізація в кримінальному праві України.

ТЕМА 15

Призначення покарання

Принципи призначення покарання, співвідношення з загальними засадами призначення покарання. Принципи: законності, гуманізму, справедливості, диференціації та індивідуалізації покарання. Загальні засади (правила) визначені ст. 65 КК України.

Суддівська дискреція (розсуд) при призначенні покарання: поняття, підстави існування.

Призначення покарання у межах санкції статті (частини статті) Особливої частини КК: практичні аспекти. Призначення покарання відповідно до вимог Загальної частини КК. Тяжкість вчиненого кримінального правопорушення та особа винного як критерій призначення покарання.

Поняття та природа обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання (ст. 66–67 КК України). Призначення покарання з урахуванням обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Спеціальні правила призначення покарання.

Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Виключення щодо окремих кримінальних правопорушень. Суд може призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі,

встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, не призначати додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу як обов'язкове, за певним винятком.

Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання. Строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК.

Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (ст. 70). Остаточне покарання визначається шляхом повного або часткового складання, або поглинання більш суворим менш суворого.

Порядок призначення покарання за умов «розірваної» сукупності кримінальних правопорушень (ч. 4 ст. 70 КК).

Призначення покарання за сукупністю вироків. Остаточне покарання визначається шляхом повного або часткового складання.

Складання покарань та зарахування строків попереднього ув'язнення

ТЕМА 16

Звільнення від покарання та його відбування.

Судимість та її правові наслідки

Поняття та правова природа звільнення від покарання та його відбування. Види звільнення. Умовне (неостаточне) та безумовне (остаточне) звільнення від покарання та його відбування.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням, його правові наслідки та види (передбачене ст. 75 КК та вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років). Підстави та умови звільнення від відбування покарання з випробування. Іспитовий строк. Обов'язки, що покладаються на особу при звільненні.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Строк давності виконання вироку обраховується з моменту набуття вироком чинності. Випадки незастосування строків давності.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого (ст. 84–1 КК України).

Заміна покарання або його невідбутої частини більш м'яким.
Можлива після фактичного відбуття засудженим певної частини призначеного покарання.

Звільнення від покарання за хворобою. У зв'язку з психічною хворобою та іншою тяжкою хворобою, що перешкоджає відбуванню покарання. Час, протягом якого до осіб застосовувалися примусові заходи медичного характеру, зараховується в строк покарання за правилами, передбаченими в ч. 5 ст. 72 КК України.

Судимість: наслідки, погашення та зняття.

ТЕМА 17

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх. Штраф, виправні та громадські роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Особливості призначення покарання неповнолітнім.

Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.

Умовно-дострокове звільнення неповнолітніх.

Погашення та зняття судимості неповнолітніх.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Методичні вказівки щодо підготовки до практичного заняття

Форма проведення практичних занять є усною і проводиться відповідно до плану теми заняття.

Як форму підготовки до практичного заняття передбачено підготовку презентацій, повідомлень, есе, рефератів на теми, які визначає викладач або з числа запропонованих до самостійної /індивідуальної роботи тем.

Для підготовки до практичного заняття здобувач вищої освіти може використовувати запропонований в рекомендаціях матеріал до кожної теми, або власний матеріал, який студент може знайти, використовуючи запропоновані міжнародні та національні пошукові ресурси.

До кожної теми також наведено низку завдань (як правило, пов'язані з аналізом національної судової практики застосування положень чинного законодавства), та задач, з якими здобувачі вищої освіти мають заздалегідь ознайомитися, та розв'язати. Під час практичного заняття, викладач пропонує здобувачам вищої освіти надати власні способи розв'язання кейсів, з обґрунтуванням обраної позиції положеннями чинного законодавства або судовою практикою, та надає коментарі з приводу запропонованих рішень.

Метою вирішення задач (кейсів) є набуття та закріплення вмінь самостійного опрацювання приписів кримінального закону, в практичній площині, відпрацювання вмінь самостійно оцінювати конкретні життєві ситуації, та давати обґрунтування власної кримінально-правової оцінки. Під час розв'язання кейсів (задач) слід звернути увагу на вирішення тих проблемних питань, які закладені в умові (зазвичай відповідають темі практичного заняття). Значення лише формули не вважається вирішенням задачі, потрібно детально обґрунтувати свою позицію. І якщо для обґрунтування вирішення ситуації необхідно посилатися на матеріали судової прак-

тики або інші нормативні акти, здобувач має чітко вказати, які саме позиції ним було враховано.

З питання аналізу національної судової практики, що пропонується зробити у завданнях до практичних занять, викладач також на занятті пропонує здобувачам надати стислий опис проаналізованого рішення, та висловити власне судження з приводу його відповідності чинному законодавству; запропонувати здобувачеві надати свої коментарі та пропозиції щодо узгодження або удосконалення положень чинного законодавства.

ТЕМА 1

Поняття, завдання, функції, принципи кримінального права. Система кримінального права. Наука кримінального права

Питання заняття:

1. Поняття, предмет кримінального права. Методи кримінально-правового регулювання.
2. Завдання та функції кримінального права.
3. Загальногалузеві та спеціальні принципи кримінального права.
4. Система кримінального права. Місце кримінального права в системі приватно-правових та публічних галузей права.
5. Наука кримінального права.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання структури суспільних відносин, що утворюють предмет кримінального права, методи кримінально-правового регулювання, особливості застосування диспозитивного методу. При підготовці теми здобувачам слід враховувати різнобічні наукові підходи до систематизації та визначення спеціальних принципів кримінального права. Особливу увагу пропонується приділити принципам невідворотності та диференціації кримінальної відповідальності, реалізації принципу законності в кримінальному праві, принципу індивідуалізації покарання. При визначенні місця кримінального права в системі галузей права слід виходити з конкретизації предмета правового регулювання галузі права.

Завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте норми, передбачені ст.ст. 112, 115, 348, 379, 400 КК України. Визначить: *чи може наявність в КК України норм, що передбачають відповідальність за посягання на життя окремих категорій осіб, свідчити про порушення принципу рівності всіх перед законом?*

Завдання 2.

Відповідно до ч. 3 ст. 56 КК України, громадські роботи (як вид покарання) не призначаються особам, визнаним особами з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби. *Чи можна такі обмеження в застосуванні цього покарання вважати такими, що порушують принцип рівності всіх перед законом? Відповідь обґрунтуйте.*

Завдання 3.

Ознайомтеся зі змістом ст.ст. 36, 41, 45, ч. 4 ст. 289 КК України. *Визначить, яка функція кримінального права реалізується в процесі застосування вказаних норм.*

Завдання 4.

Визначте, в чому полягає заборона застосування кримінального закону за аналогією, та якими засобами забезпечується.

Завдання 5.

Ознайомтеся зі змістом статей 48, 65, 115, ч. 2 ст. 114. *Визначить, які методи регулювання кримінально-правових відносин використовуються в процесі їх застосування?*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

В. був засуджений за ст. 193 КК України, за привласнення знайденого ним в лісосмузі мобільного телефона Apple iPhone, вартість якого на момент вчинення діяння становила 38 тис. грн., і тому, на думку суду, представляє особливу цінність. Засуджений В. подав апеляційну скаргу, в якій зазначив, згідно до ст. 193 КК України предметом кримінального правопорушення може бути «знайдене або таке, що випадково опинилося чуже майно або скарб, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність». Мобільний телефон, яку вартість він би не мав, не представляє особли-

ву історичну, наукову, художню чи культурну цінність. *Визначить обґрунтованість позицій суду та засудженого В. з точки зору застосування аналогії кримінального закону.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначить відповідність конкретному принципу кримінального права:

1.1. Nullum crimen sine lege – немає кримінального правопорушення без вказівки на те в законі – тільки кримінальний закон визначає, яке діяння є кримінальним правопорушенням. З цим принципом пов'язана заборона застосування кримінального закону за аналогією (ч. 4 ст. 3 КК України):

- a. принцип законності;
- b. принцип гуманізму;
- c. принцип невідворотності кримінальної відповідальності;

1.2. дії винної особи повинні бути кваліфіковані у повній відповідності до положень КК України, з урахуванням всіх обставин, які характеризують вчинене кримінальне правопорушення:

- a. принцип диференціації кримінальної відповідальності;
- b. принцип індивідуалізації покарання;
- c. принцип невідворотності кримінальної відповідальності;

1.3. особі, визнаній винною у вчиненні кримінального правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень (ч. 2 ст. 65 КК України), при призначенні покарання має враховуватися ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особа винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України)

- a. принцип диференціації кримінальної відповідальності;
- b. принцип індивідуалізації покарання;
- c. принцип невідворотності кримінальної відповідальності;

1.4. незнання закону не звільняє від відповідальності – презумпція знання закону; особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, підлягає покаранню або іншим заходам впливу, передбаченим КК України; звільнення від кримінальної відповідальності та покарання можливе лише за наявності підстав та умов, передбачених законом:

- a. принцип рівності перед законом;

- b. принцип невідворотності кримінальної відповідальності;
- c. принцип особистої відповідальності;

1.5. кримінальне покарання чи інший захід кримінально-правового впливу, застосовувані до особи, повинні відповідати ступеню суспільної небезпеки кримінального правопорушення, а також особі, що вчинила його:

- a. принцип законності;
- b. принцип демократизму;
- c. принцип справедливості;

Теми доповідей:

1. Сутність принципу диференціації кримінальної відповідальності.
2. Невідворотність кримінальної відповідальності: зміст та шляхи забезпечення.
3. Принцип індивідуалізації покарання: нормативно-правове забезпечення.
4. Зміст принципу гуманізму в кримінальному праві.
5. Аналогія в кримінальному праві: історія та сучасність.
6. Функції кримінального права.

Рекомендовані джерела до теми:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page#Text>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. № 995-015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.12.1987 р. № 995_068. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покаран-

ня від 10.12.1984 р. № 995_085. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. № 995-043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

Допоміжні джерела:

1. Антипов В. І. Кримінальний кодекс України в контексті міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини: правові норми, судова практика, науково-практичний коментар. Харків: Право, 2019. 1200 с.

2. Балобанова Д. О. Вплив філософії позитивізму на розвиток науки кримінального права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2012. № 19. Т. 4. С. 14–17.

3. Балобанова Д. О. Динаміка кримінального права як об'єкт наукового дослідження. Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права: мат-ли Міжн. наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.). Т. 2 / Відп. за випуск В. М. Дрьомін; Націон. ун-т Одеська юридична академія. О.: Фенікс, 2012. С. 175–177.

4. Балобанова Д. О. Економія мір кримінальної репресії та процес детінізації економії. *Актуальні проблеми політики*. Одеса, 2005. Вип. 26. С. 20–22.

5. Болдарь Г. Є. До питання про завдання науки кримінального права на сучасному етапі розвитку українського суспільства. *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС*. 2010. № 1. С. 144–151.

6. Гацелюк В. О. Реалізація принципу законності кримінального права України (загальні засади концепції). Монографія. Луґанськ: РВВ ЛДУВС, 2006. 280 с.

7. Горбачова І. М. Декларативність норм про «невідворотність» кримінальної відповідальності за винесення завідомо неправосудного рішення. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*: зб. наук. статей. – Чернівці. 2019. № 2. С. 153–163.

8. Грищук В. К. Поняття, предмет, методи, завдання, функції, система, джерела та принципи українського кримінального права: Навч. посібн. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 112 с

9. Гуртовенко О. Л. Юридичні аспекти залученості і відчуженості особи в суспільстві: на прикладі кримінального права і не тільки. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 2. С. 1–10.
10. Коломієць Ю. Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст. Автореф. дис. канд. юрид. наук. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/848/Autoreferat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
11. Ковальський В. С. Охоронна функція права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 336с.
12. Меркулова В. О. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст (аналіз окремих положень кандидатського дослідження Ю. Ю. Коломієць). *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2005. № 4. Частина 1. С. 104–108.
13. Олійник О. С. Принцип гуманізму в кримінальному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 286–289.
14. Олійник О. С. Питання класифікації принципів кримінального права. *Науковий вісник приватного та публічного права*. 2018. № 5. Т. 3. С. 47–50.
15. Олійник О. С. Принципи кримінального права: поняття, система та значення: монографія. Київ: Наук.-дослід. ін-т публічного права, 2020. 543 с
16. Оцяця А. С. Співвідношення категорій «функції» та «завдання» кримінального права. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. література, 2010. Вип. 55. С. 32–36
17. Оцяця А. С. Сутність та зміст охоронної функції кримінального права. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. література, 2011. Вип. 59. С. 106–112.
18. Поліщук О. М. Диспозитивність як властивість методу правового регулювання в сфері кримінального права. *Юридичний вісник*. 2011. № 3. С. 86–90.
19. Савченко А. В. Кузнєцов В. В., Штанько О. Ф. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій. 2-е вид., випр. та доповн. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2006. 636 с.
20. Стрельцов Є. Л. Сучасні завдання кримінально-правової науки. *Університетські наукові записки (Часопис Хмельницького університету управління та права)*. 2012. № 1 (41), С. 44–52.

21. Тімофєєва Л. Ю. Відображення принципу гуманізму в кримінальному законі: порівняльно-правова характеристика. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. № 10–2. Т. 2. С. 94–97.

22. Тімофєєва Л. Ю. Реалізація принципу гуманізму в кримінальному праві України: історико-теоретичний дискурс кримінально-правових вчень. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 862–865.

23. Тімофєєва Л. Ю. Гуманістична парадигма: досвід, виклики та перспективи кримінального права України: монографія. Харків: Право, 2020. 280 с.

24. Тімофєєва Л. Ю. Принципи кримінального права та їх реалізація в умовах війни. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2022. № 17. Том 1. С. 36–51

25. Туляков В. О. Кримінальне право сучасності: криза доктрини чи криза юрисдикцій? *Право України*. 2010. № 9. С. 40–45.

26. Туляков В. О. Моральна адекватність кримінально-правової заборони. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2008. Вип.44. С. 257–261.

ТЕМА 2 **Кримінальний Закон**

Питання заняття:

1. Поняття кримінального закону. Система та структура кримінального закону.
2. Поняття та структура кримінально-правової норми. Види кримінально-правових норм. Поняття і види диспозицій та санкцій в кримінальному праві.
3. Тлумачення кримінального закону: поняття та види.
4. Дія кримінального закону у часі. Зворотна сила кримінального закону. Дія проміжного закону у часі.
5. Дія кримінального закону у просторі та за колом осіб: місце вчинення кримінального правопорушення та принципи дії КК України.
6. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) та передача засуджених осіб.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання структури кримінально- правової норми, розібратися з видами кримінально-правових норм (в подальшому закріпити теоретичні знання на конкретних прикладах, наведених у завданнях). При підготовці теми здобувачам слід враховувати широкі теоретичні напрацювання з питання визначення дії кримінального закону в часі та просторі, враховувати позицію судовою практики та позицію Конституційного суду України з цих питань. Детальної уваги потребує питання щодо міжнародного співробітництва в протидії злочинності, а саме кримінально-правові аспекти здійснення екстрадиції, для чого потрібно ознайомитися з положеннями відповідних міжнародних нормативно-правових актів, наведених в списку рекомендованих джерел.

Завдання:

Завдання 1.

Ознайомтеся зі змістом статей: ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 119, ст. 143, ч. 4 ст. 158–3, ч. 1 та ч. 2. 185, ч. 1 ст. 190, ст. 270, ч. 1 ст. 286 КК, ч. 1 ст. 263, ч.ч. 1 та 2 ст. 269, ст. 438 КК України. *Визначить вид диспозицій, що містяться в наведених нормах.*

Завдання 2.

Визначте структурні елементи наступних кримінально-правових норм: ч. 1 ст. 65, ст. 48, ч. 1 ст. 57, ч. 1 ст. 122, ст. 250, ст. 328, ст. 246 КК України. Визначить види диспозицій та санкцій (якщо вони є) в цих нормах.

Завдання 3.

Ознайомтеся зі змістом постанови Великої палати Верховного суду 29.08.2018 року у справі № 663/537/17 (за посиланням URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76207318>) та *визначить, яким чином слід тлумачити зворотну дію кримінального закону в частині застосування норми права, передбаченої ч. 5 ст. 72 КК України.*

Завдання 4.

Ознайомтеся зі змістом Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення положень ст. 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 р. № 6-рп/2000 (за посиланням URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/>

show/v006p710–00). В чому полягає суть правового висновку КС України з питання зворотної дії кримінального закону?

Завдання 5.

Який зі способів тлумачення кримінального закону за обсягом (буквальне, обмежувальне, поширювальне) слід застосовувати при з'ясуванні змісту норм, передбачених ч. 1 ст. 114, ст. 304, ст. 324, ч. 3 ст. 84 КК України?

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Суддя, при винесенні обвинувального вироку за обвинуваченням К. у вчиненні самоправних дій, відповідальність за які передбачено ст. 356 КК України, при обґрунтуванні обов'язкової ознаки цього складу кримінального правопорушення у виді заподіяння «значної шкоди інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника» послався на рекомендації, викладені в науково-практичному коментарі, оскільки Кримінальний кодекс України не надає роз'яснення «значності шкоди» при вчиненні цього діяння. *Визначить, який вид тлумачення (за суб'єктом) застосував суддя при вирішенні даної справи, та чи відповідає це вимогам ст. 3 КК України?*

Задача 2.

Вироком районного суду м. Києва від 31 жовтня 2011 р. С. засуджено за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 201 КК (в редакції від 24.05.2007р.) за контрабанду товарів на суму 3,5 млн грн. 20.11.2011р. засуджений С. подав апеляційну скаргу на вирок суду, яка була розглянута апеляційним судом 26 червня 2012 р.

Законом № 4025-VI від 15.11.2011р. (який набув чинності 17.01.2012р.) ст. 201 КК України було викладено в новій редакції, згідно з якою переміщення через митний кордон України товарів не є контрабандою.

Визначить, яким має бути рішення апеляційного суду, враховуючи вищенаведені обставини?

Задача 3.

Вироком міського суду АР Крим від 30 листопада 2012 р. визнано І. винним у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 305 КК, та призначено покарання за ч. 1 ст. 309 КК у виді одного року позбавлення волі, за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 305 КК

у виді п'яти років позбавлення волі з конфіскацією наркотичного засобу, без конфіскації майна.

Законом від 5 липня 2012 р. № 5065-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за фальсифікацію або обіг фальсифікованих лікарських засобів», який набув чинності 2 серпня 2012 р. внесено зміни до ч. 2 ст. 305 КК, згідно яких строк позбавлення волі збільшився до восьми – десяти років (в попередній редакції – від п'яти до десяти років).

Визначить, чи правомірно суд застосував кримінальний закон, що діяв на час вчинення злочину, у цій справі.

Задача 4.

Відповідно до ч. 2 ст. 109 КК України, публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, станом на 24 грудня 2013 року каралися обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

Відповідно до Закону України від 16 січня 2014 року № 721-VII (який набув чинності 22.01.2014р.) до ч. 2 ст. 109 КК України було внесені зміни, та такі діяння каралися обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк. Втім ці положення Закону від 16 січня 2014 року № 721-VII втратили чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014р.

Законом України від 7 жовтня 2014 року № 1689-VII знову внесено зміни до вказаної норми, якими до передбаченого за ч. 2 ст. 109 КК України покарання у виді обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк додано «з конфіскацією майна або без такої» (набув чинності 31.10.2014р.).

Фабула: І. вчинив 22 грудня 2013 року діяння, передбачене ч. 2 ст. 109 КК України. Судовий розгляд справи по суті за обвинуваченням його у вчиненні вказаного діяння відбувся 4 листопада 2014 року. *Який з вказаних вище законів має застосувати суд в даному випадку?*

Задача 5.

Цивільний літак, зареєстрований та приписаний до аеропорту Малайзії, під час його прольоту над територією України, впав через технічні несправності, які виникли через недбале проведення черго-

вого технічного огляду літака в порту приписки. Внаслідок падіння літака загинуло 184 людини, з яких – 178 – громадяни іноземних країн, 6 – члени екіпажу. *За законодавством якої країни мають понести відповідальність особи, які недбало поставилися до виконання обов'язків з технічного огляду літака?*

Задача 6.

Громадянин Угорщини, знаходячись на торговельному судні, яке зареєстроване в Мальті, на ґрунті раптово виниклих неприяних стосунків, умисно вбив громадянина України. *За законом якої країни повинен нести кримінальну відповідальність громадянин Угорщини, якщо під час вбивства корабель знаходився в відкритому морі? Чи змінилося б рішення, якщо злочин було вчинено в порту третьої держави (наприклад, Італії). Чи має значення, на торговельному чи на військовому кораблі вчинено злочин за таких обставин?*

Задача 7.

До С., який проживав в м. Вінниця, звернувся К., громадянин Узбекистану, який проживав в м.Ташкент, з проханням надати допомогу, що полягала у «зламуванні» кодів доступу до таємної інформації (баз даних) податкових та соціальних органів, окремих кредитно-фінансових установ, з метою внесення змін до даних щодо К., що не відповідають дійсності. Оскільки С. не мав відповідних «навиків», він звернувся з пропозицією здійснити вищевказані дії Х., який проживав у Відні, та був громадянином Австрії. Останній погодився та надав можливість К. внести до реєстрів окремих державних органів та кредитно-фінансових установ завідомо неправдиву інформацію. *Визначить: чи вважається вчинене за таких обставин діяння таким, що вчинене на території України; та чи підлягають всі учасники цього діяння (С., Х., К.) кримінальній відповідальності за законами України?*

Задача 8.

Дипломатичний агент, рухаючись по автодорозі сполученням Київ-Житомир, та особисто керуючи службовим автомобілем, допустив порушення правил дорожнього руху – перевищення швидкості, внаслідок чого заподіяв людині тяжкі тілесні ушкодження, що призвели до настання смерті. *Чи може він бути притягнутим до кримінальної відповідальності за КК України? Якщо «так», то чи існують якісь особливості чи привілеї згідно до КК України щодо*

такої категорії осіб? Якщо «ні», то яким чином слід розв'язувати таку ситуацію?

Задача 9.

Д., який залишився проживати на тимчасово окупованій російською федерацією території, навесні 2018 року місцевою окупаційною самопроголошеною «владою» був звинувачений у диверсії. За вироком «судової влади» тимчасово окупованої території в липні 2018 року його було засуджено до 10 років позбавлення волі. Після відбуття ним 2 років призначеного покарання, Д. вдалося втекти з місць позбавлення волі. В серпні 2020 року Д. вбив Л. (вона активно сприяла окупаційній владі), яка погрожувала Д. тим, що вона повідомить місцеві «правоохоронні органи» про його місцезнаходження з метою його викриття. Після вбивства Д. вдалося втекти на підконтрольну Україні територію. *Визначить: 1) юридичне значення для застосування КК України вироку окупаційної влади щодо засудження Д. за диверсійну діяльність та той факт, що Д. не відбув весь призначений йому за вироком строк; 2) чи має нести Д. кримінальну відповідальність за КК України за вбивство Л.?*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Наведіть приклади конкретних кримінальних правопорушень, у випадку вчинення яких реалізовуватиметься космополітичний принцип дії закону (злочини міжнародного характеру та міжнародні злочини).

Завдання 2.

Проаналізуйте мотивувальну частину Постанови Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2018 року у справі № 127/27182/15-к (за посиланням URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74475834>), *визначить аргументи судового тлумачення «закону» в аспекті застосування ст. 263 КК України.*

Завдання 3.

Ознайомтеся зі змістом Постанови Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 05 березня 2019 року у справі № 759/15166/15-к (за посиланням URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80364023>) та Рішенням Конституційного суду України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 (за посиланням URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>). *Визначить спосіб тлу-*

мачення ст. 375 КК України, що були обрані Верховним судом та Конституційним судом України, їх загальнообов'язковість; які доводи покладені в обґрунтування визнання неконституційною норму, передбачену ст. 375 КК України.

Завдання 4.

Ознайомтеся зі змістом Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 р. (URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text) та Додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 р. (URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_034#Text). *Визначить матеріальні засади здійснення процесу видачі правопорушників (підстави відмови у видачі).*

Теми доповідей:

1. Універсальний принцип дії кримінального закону: сутність та значення в сучасних умовах.
2. Питання визначення часу вчинення кримінальних правопорушень, залежно від особливостей їх об'єктивної сторони
3. Декриміналізація: поняття та види, значення для застосування КК України.
4. Депеналізація: поняття та види, значення для застосування КК України.
5. Тлумачення кримінального закону Верховним судом: його значення для правозастосування: нормативні та практичні аспекти. Рішення Європейського суду з прав людини.
6. Регулятивні норми в кримінальному праві.
7. Заохочувальні норми в кримінальному праві.
8. Правові принципи видачі (екстрадиції) кримінальних правопорушників.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199a-06#Text>
4. Віденська конвенція про консульські зносини від 24 квітня 1963 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU63K02R?ed=1963_04_24
5. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28.05.1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_341#Text
6. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text
7. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15 жовтня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_034#Text
8. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб від 18 грудня 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_335#Text
9. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 17 березня 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_035#Text
10. Конвенція про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_025#Text
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень ст. 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 р. № 6-рп/2000. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-00>.
12. Рішення Конституційного Суду України (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30 травня 2001 р. № 7-рп/2001. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>
13. Рішення Конституційного суду України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>)
14. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>
15. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

Судова практика:

1. Постанова Великої палати Верховного суду 29.08.2018 року у справі № 663/537/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76207318>

2. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2018 року у справі № 127/27182/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74475834>,

3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 05 березня 2019 року у справі № 759/15166/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80364023>

Допоміжні джерела:

1. Андрушко П. Джерела кримінального права України: поняття, види. *Право України*. 2011. № 9. С. 25–41.

2. Балобанова Д. О. Загальні засади теорії криміналізації. *Актуальні проблеми держави і права*. Зб. наук. пр. О.: Юрид. літ-ра, 2009. Вип. 47. С. 145–148.

3. Балобанова Д. О. Механізми міжнародного контролю на правореалізаційному рівні динаміки кримінального права. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 165–168.

4. Балобанова Д. О. Сучасний стан змін кримінального законодавства. Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 3. С. 100–104.

5. Balobanova D. Dynamics of the implementation of the protective role in the conduct of crimes: the practice of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms / D. Balobanova, I. Gorbachova, A. Otsyatsya, M. Dmytruk, A. Khylichenko. *Cuestiones Políticas*. V. 38(67). Universidad del Zulia, 2020. P. 426–442.

6. Балобанова Д. О. Імплементція положень Стамбульської конвенції в частині відповідальності за невиконання обмежувальних заходів. Правове життя сучасної України: у 2 т.: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 166–169.

7. Вознюк А. А. Питання кримінально-правового регулювання видачі та передачі осіб, які вчинили злочини. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 4 (128). С. 38–44.

8. Гуртовенко О. Л. Кримінально-правова балансологія: стисла характеристика. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»: у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 277–281.

9. Гуртовенко О. Л. Колізії vs. баланси в кримінальному праві. Проблеми законотворчості у світлі сучасних реформаційних процесів: Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет- конференції (15 червня 2017 р.). URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2124

10. Денькович О. І. Рішення Конституційного Суду України як форма (джерело) кримінального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 3. С. 96–99.

11. Дудоров О. О. Бланкетність і зворотна сила кримінального закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 175–180.

12. Дмитрук М.М. «Мертві норми» КК України: спроби наукового пояснення поняття та причин виникнення. *Право України*. 2010. № 6. С. 226–232.

13. Дмитрук М. М. Гармонізація КК України із практикою Європейського Суду з прав людини як чинник впровадження кримінального проступку. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юрид. л-ра, 2010. Вип. 55. С. 98–102.

14. Дорош Л. В. Кримінально-правова норма: поняття та ознаки. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. редкол. В. І. Борисов та ін. Х.: Право, 2010. Вип. 20. С. 64–75.*

15. Коломієць Ю. Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2005. 17 с.

16. Кедик В. Поняття та види принципів чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі. *Юридичний вісник*, 2022. № 2. С. 76–83

17. Кедик В. П. Реалізація реального принципу дії кримінального закону у міжнародних договорах. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної

військової агресії та глобальних викликів XXI століття». за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 305–307.

18. Кедик В. П. Умови притягнення до кримінальної відповідальності за універсальним принципом. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 8. С. 123–129. URL: доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2015_8_17

19. Кедик В. П. Визначення місця здійснення злочину і межі дії кримінального закону. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 2(3). С. 19–22.

20. Кузембаєв О. С. Судова практика як джерело кримінального права. Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. праць. О.: Юрид. література, 2009. Вип.47. С. 102–105

21. Кузембаєв О. С. Співвідношення понять «джерело кримінального права» і «джерело кримінального закону». Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.). У 2-х т. Т. 2/ відп. ред. ГО Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 277–279.

22. Кузьмін Е. Е. Щодо запровадження «міжнародних злочинів» у національне кримінальне законодавство. «Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.): у 2 т. Т. 2. С. 199–202

23. Навроцький В. О. Кримінальне право і кримінальне законодавство: співвідношення понять. *Право України*. 2011. № 9. С. 20–24.

24. Панов М. Джерела кримінального права: поняття, види, правове значення. *Право України*. 2017. № 6. С. 80–89.

25. Пономаренко Ю. А. Дія кримінального закону в механізмі кримінально-правового регулювання. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. Редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В. О. Туляков. Одеса: Юридична література, 2010. Вип. 54. С. 88–93.

26. Пономаренко Ю. А. Чинність і дія кримінального закону в часі: монографія. К.: Атіка, 2005. 288 с.

27. Стрельцов Є. Л. Сучасне кримінальне право: між догмами та інноваціями. Юриспруденція сьогодні: між апологією і креатив-

ністю. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 верес. 2021 р.). Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»; за заг. ред. А. Ф. Крижановського. Одеса: Фенікс, 2021. С. 68–73.

28. Стрельцов Є. Л. Новації в кримінальному законодавстві: загальні та локальні аспекти. Новітні кримінально-правові дослідження: Альманах наукових праць. за ред. професора О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко. Миколаїв: Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія», 2020. С. 5–12.

29. Туляков В. О. Перспективи розвитку кримінального права України у контексті законопроектної роботи Європейської комісії. Україна – ЄС: питання гармонізації кримінального та кримінального процесуального законодавства: матеріали Круглого столу (22 червня 2023 року). упор. І. В. Гловюк, Н. Р. Лащук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 56–59

30. Туляков В. О. Принцип рівності та режими кримінально-правового регулювання. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.). за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 175–181.

31. Туляков В. О. «Кримінальне» море: у сутінках універсальної юрисдикції. Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». Одеса: НУ «ОМА», 2023 С. 36–40

32. Туляков В. О. Режими кримінально-правового регулювання у європейському вимірі. *Юридичний науковий електронний журнал: Електронне наукове фахове видання*. Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». 2023, № 4. С. 539–542.

33. Туляков В. О. Апроксимація у кримінальному законодавстві. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. література, 2009. Вип. 47. С. 7–11.

34. Туляков В. О. Дія кримінального права: динамічні аспекти. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. XI. О.: Юрид. література., 2012. С. 389–395.

ТЕМА 3

Поняття кримінального правопорушення та його види

Питання заняття:

1. Поняття та ознаки кримінального правопорушення.
2. Види кримінальних правопорушень.
3. Кримінальний проступок як один із видів кримінального правопорушення.
4. Поняття та ознаки малозначного діяння (ч. 2 ст. 11 КК України).
5. Відмежування кримінальних правопорушень від інших правопорушень.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання наукового обґрунтування ознак кримінального правопорушення, дослідити теоретичні напрацювання та зарубіжний досвід поділу кримінальних правопорушень на кримінальні проступки та злочини. Засвоїти закріплену на нормативному рівні класифікацію кримінальних правопорушень, оскільки положення ст. 12 КК України будуть в подальшому відправними для розуміння можливості застосування інших інститутів кримінального права. При підготовці теми здобувачам слід враховувати позицію судовою практики з питань визначення суспільної небезпечності діяння, критеріїв визначення малозначності діяння. Детальної уваги потребує питання визначення неоподаткованого мінімуму доходів громадян, як один з критеріїв відмежування кримінального правопорушення від інших правопорушень, та як критерій, який впливатиме на кваліфікацію діяння.

Завдання:

Завдання 1.

Знайдіть в КК України по 2 приклади норм, що визначають діяння як: 1) кримінальні проступки; 2) нетяжкі злочини; 3) тяжкі злочини та 4) особливо тяжкі злочини.

Завдання 2.

Ознайомтеся зі змістом ст. 190 КК та ст. 51 КпАП, а також ст. 296 КК та ст. 173 КУпАП (Кодексу України про адміністративні правопорушення), ст. 356 КК та ст. 186 КУпАП, *та визначить кри-*

терії розмежування адміністративного та кримінального правопорушення.

Завдання 3.

Ознайомтеся з положеннями п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України та п.п. 169.1.1 ст. 169 розділу IV Податкового кодексу України. *Визначить порядок обчислення неоподаткованого мінімуму доходів громадян при кваліфікації діянь та його розмір на поточний рік.*

Завдання 4.

Ознайомтеся зі змістом Постанови ВС від 08 лютого 2018 року у справі № 401/2806/16-к (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72151110>), Постанови ВС від 04 квітня 2019 року у справі № 310/4064/17 (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81020576>), та Постанови ВС від 23 травня 2019 року у справі № 756/5578/15-к (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82001739>). *Визначить критерії малозначності діяння відповідно до судової практики.*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Вироком міськрайонного суду Тернопільської області від 21.10.2014 р. О. виправдано за ч. 2. ст. 15 і ч. 1 ст. 185 КК за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення – через визнання судом вчиненого ним діяння малозначним згідно з ч. 2 ст. 11 КК. Апеляційний суд Тернопільської області своїм вироком від 19.11.2014 р. скасував зазначений вирок суду першої інстанції. За вироком апеляційного суду О. визнано винуватим у тому, що він 23 липня 2014 року, перебуваючи в приміщенні торгового центру, переконавшись, що за ним ніхто не спостерігає, намагався непомітно викрасти з товарної полиці дві пляшки вина марки «Chianti Riserva D. O.C.G. Vasari 13%» вартістю 52 грн 69 коп. кожна і суміш фруктово-горіхову оригінальну вартістю 88 грн 09 коп. – усього товару на загальну суму 193 грн 47 коп., але на виході з торгового приміщення був затриманий працівниками охорони. (Для інформації: законодавцем кримінальна відповідальність за таємне викрадення чужого майна у 2014 році встановлена з суми, яка перевищує 121 грн 80 коп.). *Визначить, суд якої з інстанцій дав правильну кримінально-правову оцінку вчиненому О. діянню (під кутом малозначності діяння)?*

Задача 2

К. серед плодово-ягідних кущів у власному городі засіяв та вирощував 70 кущів снотворного маку та 5 кущів конопель. Він підкормлював, поливав та прополював рослини від будяків. Вирощував їх для власного споживання. *Ознайомтеся зі змістом ст. 310 КК України та визначить, чи містить вчинене К. всі ознаки цього кримінального правопорушення.*

Задача 3.

С. неодноразово протягом року робив зауваження в грубій та нецензурній формі своїй дружині К. з приводу того, що вона не вміє готувати, та приготовленою нею їжею можна годувати тільки худобу. Висловлював він це їй особисто та в присутності родичів та сторонніх осіб. Не витримавши образливих зауважень з боку чоловіка, К. подала позов на розлучення з С. *Ознайомтеся зі змістом ст. 126–1 КК України, та визначить, чи містять вчинені С. діяння ознаки цього кримінального правопорушення.*

Задача 4.

В. звернулася до підприємства за оголошенням про прийом на роботу про набір водіїв до служби таксі. Вона надала всі необхідні документи для прийому на роботу, але адміністрацією їй було відмовлено в прийнятті на роботу, аргументуючи тим, що жінки менш уважні при управлінні транспортним засобом, а це може вплинути на репутацію служби таксі. *Ознайомтеся зі змістом ст. 161 КК України та Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», чи наявні в діянні адміністрації служби таксі ознаки кримінального правопорушення.*

Задача 5.

Д. чотири роки не проживав разом з дітьми та колишньою дружиною В. Гроші на утримання двох сумісних дітей В. не надавав, їжу та необхідні речі не придбавав. В. до суду не зверталася з позовом про стягнення аліментів. *Ознайомтеся зі змістом ст. 164 КК України та визначить, чи містять діяння Д. ознаки кримінального правопорушення.*

Задача 6.

Т. був засуджений за крадіжку, поєднану з проникнення до житла, та вчинену в умовах воєнного стану, за ч. 4 ст. 185 КК України, призначено покарання у вигляді 5 років позбавлення волі. *Визначить вид кримінального правопорушення за ступенем тяжкості (ст. 12 КК України).*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Визначить, яким чином зміна розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян впливатиме на зворотну силу кримінального закону.

Завдання 2.

Визначить відповідності:

2.1. законодавчим критерієм розмежування кримінальних правопорушень різного ступеня тяжкості є:

- a) вид покарання, передбачений санкцією статті за його вчинення;
- b) видом покарання, що призначається особі за вироком суду;
- c) строком покарання у вигляді позбавлення волі;

2.2. протиправність діяння як ознака кримінального правопорушення означає:

- a) воно заборонено чинним законодавством;
- b) его вчинення оспорується іншою особою;
- c) воно заборонено кримінальним законодавством;

2.3. малозначним визнається діяння, яке:

- a) не містить всіх ознак кримінального правопорушення;
- b) суспільно небезпечне діяння по факту не спричиняє настання суспільно небезпечних наслідків;
- c) формально містить ознаки кримінального правопорушення, але не становить суспільної небезпеки.

Теми доповідей:

1. Європейський досвід визначення поняття кримінального правопорушення.
2. Європейський досвід визначення кримінальних проступків.
3. Бланкетність диспозицій кримінального законодавства та зворотна сила кримінального закону.
4. Суспільна небезпечність як матеріальна ознака кримінального правопорушення: характер та ступінь.
5. Малозначність діяння: практичні аспекти відмежування від кримінального правопорушення та адміністративних деліктів.
6. Кримінальний проступок: поняття та місце у системі правопорушень

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Судова практика:

1. Постанова Верховного суду від 08 лютого 2018 року у справі № 401/2806/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72151110>
2. Постанова Верховного суду від 04 квітня 2019 року у справі № 310/4064/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81020576>
3. Постанова Верховного суду від 23 травня 2019 року у справі № 756/5578/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82001739>.

Допоміжні джерела:

1. Борисов В. І. Відповідальність за кримінальні проступки. *Юридичний вісник України*. 2011. 1–7 жовт. (№ 39 (847)). С. 7.
2. Брайнін Я. М. Основні питання загального вчення про склад злочину. К.: Вид-во Київського ун-ту, 1964. 188 с.
3. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів: монографія. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 712 с.
4. Гуцуляк М. Я., Габуда А. С. Кримінальні проступки в нормах Особливої частини ККУ України: поняття, зміст принципів та критеріїв відмежування від злочинів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 3, том 2, 2019. С. 120–127
5. Дмитрук М. М. Кримінальний проступок: правова природа та ознаки: монографія. Одеса: Юридична література, 2014. 224 с.
6. Дмитрук М. М. Об'єкт кримінального проступку. *Актуальні проблеми держави та права*. О.: Юрид. література, 2011. Вип. 60. С. 64–72.

7. Дмитрук М. М. Особливості правової природи кримінального проступку. *Правова держава*: наукове видання: гол. ред. Є. Л. Стрельцов. О.: Астропринт. 2012. № 14. С. 99–104.
8. Дячкін О. П. Суспільна небезпечність діяння. Поняття, зміст та значення у правоохоронному законодавстві. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: Збірник наукових праць. 2012. № 1. С. 340–352.
9. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів у кримінальному праві України. Харків: Право, 2010. 129 с.
10. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 284–290
11. Мирошніченко Н. А. Кримінальний проступок та класифікація злочинів. *Юридичний вісник*. 2012. № 2. С. 47–49.
12. Мирошніченко Н. А. Кримінальні правопорушення та малозначність. *Актуальні проблеми держави та права*. О., 2012. Вип. 65. С. 549–553.
13. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 284–290.
14. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібн. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
15. Новітні кримінально-правові дослідження – 2023: Альманах наукових праць / за ред. д.ю.н., професора О. В. Козаченка, доцента О. М. Мусиченко. Миколаїв: Гліон, 2023. 259 с.
16. Сидорук І. Щодо визначення поняття «кримінальне правопорушення». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. URL: DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.64>
17. Севастьянова Т. Є. Малозначність діяння за кримінальним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2002. 213 с
18. Сухонос В. В. Склад злочину: закон, теорія та практика: монографія. Суми, 2018. 200 с.

ТЕМА 4

Склад кримінального правопорушення. Підстави кримінальної відповідальності

Питання заняття:

1. Кримінально-правові відносини: поняття та структура.
2. Поняття та види кримінальної відповідальності. Позитивна та негативна кримінальна відповідальність.
3. Межі та форми реалізації кримінальної відповідальності
4. Підстава кримінальної відповідальності.
5. Поняття складу кримінального правопорушення. Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення.
6. Види складів кримінального правопорушення.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання структури суспільних відносин, що утворюють кримінально-правові відносини, дослідити підходи до визначення поняття кримінальної відповідальності, критеріїв виділення позитивної та негативної відповідальності. При підготовці теми здобувачам слід враховувати різнобічні наукові підходи до визначення кримінальної відповідальності, її меж. Детальної уваги потребує питання щодо визначення ознак складу кримінального правопорушення, їх системи, визначення обов'язкових та факультативних ознак, формування чіткого уявлення, яку роль відіграє склад кримінального правопорушення при притягненні особи до кримінальної відповідальності.

Завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте диспозиції статей: ч. 6 ст. 111–1, ст. 112, ч. 1 ст. 121, ст. 124, ч. 1 ст. 190, ч. 4 ст. 190, ч. 5 ст. 185, ч. 4 ст. 130, ч. 3 ст. 143, ч. 1 ст. 152, ч. 4 ст. 157, ч. 3 ст. 158–3, ч. 3 ст. 206, ч. 1 ст. 115, ч. 2 ст. 115, ст. 118 КК України. *Визначить, які з них відносяться до кримінальних правопорушень з основним, кваліфікованим, особливо кваліфікованим та привілейованим складом.*

Завдання 2.

Проаналізуйте диспозиції статей: ч. 1 ст. 109, ч. 2 ст. 109, ст. 113, ст. 120, ч. 2 ст. 121, ч. 1 ст. 130, ч. 2 ст. 130, ст. 148, ч. 1 ст. 161, ст. 187,

ст. 189, ч. 1 ст. 206, ч. 1 ст. 239, ст. 257, ч. 1 ст. 259, ч. 1 ст. 309, ст. 353, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 368 КК України. *Визначить, які з них відносяться до кримінальних правопорушень з матеріальним, формальним та усіченим складом.*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Скориставшись неухважністю П., К. незаконно заволодів електричним самокатом, який належить П. Ознайомтеся зі статтями 185 та 289 КК України, та Постановою Пленуму Верховного суду 23.12.2005р. № 14 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text>) та визначить, ознаки якого з вказаних складів кримінального правопорушення містяться у вчиненому К. діянні.

Задача 2.

М. заподіяв Д. легкі тілесні ушкодження, що викликали короточасний розлад здоров'я. Того ж дня пізніше М. незаконно заволодів мобільним телефоном А., вирвавши його у неї з рук. Дії М. були кваліфіковано за ч. 2 ст. 125 КК України, та за ч. 2 ст. 186 КК України, та, згідно до вироку суду, визнано винним у їх вчиненні. *Визначить: 1) скільки кримінальних правовідносин виникло у зв'язку з діями, вчиненими М.; 2) суб'єктний склад та зміст цих правовідносин; 3) момент виникнення кримінальної відповідальності та момент, коли вона припиниться.*

Задача 3.

М. не створила своїй малолітній дитині необхідних побутових умов, не забезпечувала її доглядом і лікуванням. Крім того, М., будучи хворою на венеричну хворобу «сифіліс», не створила умов для оберігання своєї дитини від можливого зараження, не дотримувалась правил особистої гігієни, внаслідок чого заразила дитину венеричною хворобою, що загрожувало її життю та здоров'ю. Дії М. були кваліфікована за ч. 3 ст. 135 КК України, та ч. 2 ст. 133 КК України. *Визначить: чи може бути М. суб'єктом кримінальних правопорушень, за вказаними вище нормами; визначить вид складів кримінальних правопорушень за конструкцією об'єктивної сторони та ступенем суспільної небезпечності.*

Задача 4.

С., який став свідком нічної дорожньо-транспортної пригоди, потерпілому від ДТП – К. – допомоги не надав, не викликав ані

швидку медичну допомогу, ані правоохоронні органи. Через запізно надану медичну допомогу потерпілий К. помер. *Ознайомтеся зі змістом статей 135 та 136 КК України, чи відповідає бездіяльність С. ознакам одного з вказаних складів кримінальних правопорушень; відповідь обґрунтуйте, визначивши обов'язкові елементи складу кримінального правопорушення.*

Задача 5.

Обвинувачений В. у вчиненні кримінального правопорушення, знаходячись в кабінеті слідчого, непомітно залишив у нього на столі під паперами конверт з грошима, з метою «заохочення» слідчого закрити щодо нього кримінальну справу. Слідчий не побачив цього, і пізніше під час прибирання на столі цей конверт разом з чернетками викинув на смітник. *Ознайомтеся з п.п. 2, 3, 6, 9 Постанови Пленуму ВСУ № 5 від 26.04.2002р. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>), та визначить, чи наявні в діянні В. всі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369 КК України, чи є підстави для притягнення його до кримінальної відповідальності?*

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначить відповідності:

1.1. за конструкцією об'єктивної сторони складу кримінальних правопорушень виділяють:

- a) складні, альтернативні, прості;
- b) формальні, усічені, матеріальні;
- c) формальні, складні, привілейовані;
- d) прості, кваліфіковані, матеріальні.

1.2. для кримінальних правопорушень з формальним складом характерним є:

- a) діяння в силу своєї малозначності не становить суспільної небезпеки;
- b) вважається закінченим з моменту вчинення суспільно-небезпечного діяння;
- c) кримінальні правопорушення заподіюють шкоду немайнового характеру;
- d) діяння лише формально порушує кримінально-правові заборони.

1.3. під складом кримінального правопорушення розуміється:

- a) передбачене КК України винне діяння, вчинене суб'єктом кримінального правопорушення;
- b) сукупність доказів у кримінальному провадженні, що встановлює винність особи;
- c) система об'єктивних та суб'єктивних ознак, що утворюють небезпечне діяння;
- d) сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак, що утворюють кримінально протиправне діяння.

Теми доповідей:

1. Позитивна кримінальна відповідальність.
2. Негативна кримінальна відповідальність: її зміст та сутність.
3. Юридичні факти виникнення та припинення негативних кримінальних правовідносин.
4. Охоронні та заохочувальні кримінальні правовідносини.
5. Структура негативних кримінальних правовідносин.
6. Нормативне закріплення поняття «складу кримінального правопорушення»: теоретичні підходи та перспективи впровадження.
7. Підстава кримінальної відповідальності.
8. Форми кримінальної відповідальності.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Рішення Конституційного Суду України (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30 травня 2001 р. № 7-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>
4. Рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99#Text>

Допоміжні джерела:

1. Балобанова Д. О. Загальні засади теорії криміналізації. *Актуальні проблеми держави і права*. Зб. наук. пр. О.: Юрид. літ-ра, 2009. Вип.47. С. 145–148.

2. Брайнін Я. М. Основні питання загального вчення про склад злочину. К.: Вид-во Київського ун-ту, 1964. 188 с.

3. Вечерова Є. М. Кримінально-правовий вплив та кримінальна відповідальність: проблеми розмежування. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2011. № 6. С. 68–75.

4. Гришук В. К. Поняття, види, підстави і форми реалізації кримінальної відповідальності. *Вісник асоціації кримінального права*. 2013. № 1 (1). С. 50–65

5. Дудоров О. О. Про поняття кримінальної відповідальності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2007. № 4. С. 148–161.

6. Кваліфікація злочинів: навч. посіб. За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. К.: Істина, 2010. 430 с.

7. Красницький І. В. Поняття, підстави та форми кримінальної відповідальності за кримінальним правом Франції та України: порівняльний аналіз: дис. канд. юрид. наук. Львів: Львівський юридичний інститут, 2005. 220 с.

8. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти: монографія. Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. 225 с.

9. Михайленко Д. Г. Теорія складу злочину в світлі концепції багаторубіжного механізму правового впливу на корупційні правопорушення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 27. С. 102–105

10. Мирошниченко Н. А. Конструкція складу злочину та її значення для кваліфікації. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. О.*, 2004. Вип. 22. С. 841–844.

11. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібн. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

12. Панов М. І. Проблеми складу злочину та його функцій у доктрині кримінального права. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 103–124

13. Пономаренко Ю. А. Поняття кримінальної відповідальності. *Проблеми законності: Академіч. зб. наук. праць*. Відп. ред.

В. Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2009. Вип. 102. С. 138–148.

14. Шаргородська Н. В. Підстава кримінальної відповідальності: теоретичний та правовий аналіз. *Правова держава*. 2012. № 15. С. 197–201

15. Строган А. Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності: навч. посібник. Київ: Атіка, 2007. 424 с

16. Стрельцов Є.Л., Мирошніченко Н. А. Підстава кримінальної відповідальності потребує законодавчого закріплення. *Право України*. 2020. № 2. С. 151–163

17. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: монографія. Харків: Харків юридичний, 2009. 682 с.

18. Хряпінський П. В. Позитивна кримінальна відповідальність (зміст, форми та реалізація): науковий нарис. ТОВ «КСК – Альянс», 2008. 110 с.

19. Хряпінський П. В. Форми реалізації позитивного аспекту кримінальної відповідальності. *Вісник Академії адвокатури України*. 2008. № 1(11). С. 50–56;

20. Чугуников І. І. До питання про предмет кримінально-правового регулювання. *Вісник Верховного Суду України*. К. 2000. № 6. С. 45–48.

21. Чугуников І. І. Об'єкт злочину та виникнення правовідносин негативної кримінальної відповідальності. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. О. 2000. Вип. 2. С. 36–39.

ТЕМА 5

Об'єкт кримінального правопорушення

Питання заняття:

1. Поняття та значення об'єкту кримінального правопорушення.
2. Класифікація об'єктів кримінального правопорушення.
3. Поняття предмету кримінального правопорушення та його значення. Співвідношення з об'єктом кримінального правопорушення.
4. Поняття потерпілого в кримінальному праві. Захист прав потерпілого кримінально-правовими засобами.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття та значення об'єкту кримінального правопорушення, структури суспільних відносин як об'єкта кримінального правопорушення, класифікації об'єктів кримінального правопорушення, поняття предмету кримінального правопорушення, потерпілого в кримінальному праві. При підготовці теми здобувачам слід враховувати різнобічні наукові підходи до визначення поняття об'єкт кримінального правопорушення, потерпілий в кримінальному праві. Окремої уваги потребує питання класифікації об'єктів, оскільки правильне визначення об'єкта впливає на кваліфікацію вчиненого, саме тому в завданнях пропонується визначити об'єкти конкретних кримінальних правопорушень. Детальної уваги потребує питання визначенню потерпілого в кримінальному праві, аналізу наявних кримінально-правових заходів захисту прав потерпілого.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте положення статей 262, 286–1, 305 КК України: *визначте родовий, видовий, безпосередній (основний і додатковий – якщо вони є), предмет (якщо він визначений у статті) вказаних кримінальних правопорушень.*

Завдання 2.

Визначте родовий, видовий, безпосередній (основний і додатковий – якщо вони є), предмет (або потерпілий) у статтях 112, 115, 348 КК України.

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Д., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись поблизу головного входу в «ТРЦ Пасаж», сів в салон автомобіля таксі марки ВАЗ 21099 під управлінням громадянина К., і попрямував до місця свого проживання. Біля 2-го під'їзду будинку Д. попросив зупинити автомобіль та почекати на нього, вийшов з автомобіля і пішов до під'їзду. Після чого повернувся та підійшов до автомобіля, на якому його привіз К., і, відкривши передні двері зліва, став вимагати, щоб К. вийшов з автомобіля. При цьому Д. висловлював погрозу вбивством К., утримуючи руку в кишені надягнутого на

ньому пальто. К. сприйняв як реальну погрозу його життю із застосуванням вогнепальної зброї, в зв'язку з чим вийшов з-за керма автомобіля. Д. сів за кермо, завів двигун автомобілю та вирушив на вказаному автомобілі в напрямку Донецька, після чого був затриманий екіпажем ІДПС в районі кільця «Чайкіно». *Ознайомтеся зі змістом ст. 289 та ст. 187 КК України, п. 15 Постанови Пленуму ВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» від 23.12.2005 № 14 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text>). Визначить об'єкти (основний безпосередній, додатковий обов'язковий, факультативний) та предмети (потерпілого) вчиненого Д. кримінального правопорушення, і виходячи з цього, визначить якій з вказаних норм відповідає вчинене Д.*

Задача 2.

Влітку 2018 року, знаходячись біля річки Кривий Торець, С. зірвав декілька кущів коноплі, які приніс додому. Після того як конопля висохла, він відокремив верхівки та листя, перетер через сито та розклав в паперові згортки, скляні банки, які поклав у дворі під навісом, в сарай та у будинку. Восени того ж року, коли він знаходився вдома з дружиною, прийшли працівники поліції та виявили у С. 150 паперових згорток середньою вагою 3 гр. та 2 літрові банки з речовиною рослинного походження. За результатами судово – хімічної експертизи знайдена речовина є особливо небезпечним наркотичним засобом – канабісом. С. в ході судового розгляду при дачі показань визнав, що він зібрав, висушив та зберігав все це для власного споживання без мети збуту. *Ознайомтеся зі змістом ст. 309 КК України, Наказом МОЗ України «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» від 01.08.2000р. № 188 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>), визначить відносини, які було порушено діями С., та яке значення має предмет кримінального правопорушення для кваліфікації вчиненого.*

Задача 3.

Вночі четверо працівників БПОП ГУНП в Одеській області знаходилися на добовому чергуванні в автопатрулі. При патрулю-

ванні, відповідно до наданих їм повноважень, зупинили Н. При цьому, старший сержант поліції А., відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», пред'явив Н. своє посвідчення працівника правоохоронних органів та попросив останнього надати йому документи, які засвідчують його особу. Н. спочатку відмовився виконати законні вимоги працівника поліції, а потім дістав правою рукою з переднього карману спортивних штанів ручну гранату Ф-1, та почав виражатися нецензурною лайкою з погрозами на адресу А., що зірве запальне кільце з гранати Ф-1. Працівники БПОП ГУНП в Одеській області, розуміючи загрозу своєму життю та здоров'ю, вибили вказану гранату Ф-1 з руки Н. та затримали його до приїзду слідчо-оперативної групи ВП ГУНП в Одеській області. *Проаналізуйте зміст ст. 129 КК України та ст. 345 КК України, визначте об'єкт (основний, додатковий) та предмет (потерпілих) від суспільно-небезпечного посягання, вчиненого Н.*

Задача 4.

О., знаходячись за місцем проживання, в приміщенні квартири, зайшла до ванної кімнати, де народила дитину жіночої статі. Скориставшись ножицями перерізала пуповину дитини, після чого взяла з підлоги в ванній кімнаті шкарпетку, яку зав'язала на шиї новонародженої дитини і шляхом удушення позбавила життя останню. Після чого О., замотавши новонароджену дитину в пелюшку, заховала її під ванною в ванній кімнаті. Як пояснила О., в той день вона збиралася на роботу, у неї відкрилася кровотеча, вона набрала у ванну воду і лягла до ванної. На облік, як вагітна не ставала. Після народження дитини не пам'ятає, що сталося. Пам'ятає, що відкрилася кровотеча, мама викликала швидку. Вона отямилася у лікарні. *Ознайомтеся з п. 2 ч. 2 ст. 115 та ст. 117 КК України, визначить об'єкт кримінального правопорушення та яке значення має особа потерпілою для кваліфікації вчиненого.*

Задача 5.

Ш. і К. фактично проживали однією сім'єю у квартирі, що належить на праві власності К., але не перебували у шлюбі. При цьому Ш. був зареєстрований у вказаному помешканні. Після сварки, К. відібрала ключі від квартири у Ш., закрила її та поїхала до знайомих. Оскільки Ш. не мав грошей, він через вікно проник в квартиру К. і виніс з неї телевізор вартістю 3300 грн., який К. придбала за

власні кошти, мікрохвильову піч вартістю 2350 грн., подаровану К. батьком, та приставку DVD вартістю 2000 грн., яку Ш. і К. придбали сумісно. Всі вказані речі Ш. продав незнайомому за півціни. *Ознайомтеся зі змістом ст. 185, 162 КК України, та зі змістом п.п. 2, 22 Постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>), визначить об'єкт кримінального правопорушення, та яке значення для кваліфікації за ст. 185 КК України мають ознаки предмета кримінального правопорушення.*

Задача 6.

П., проходячи через міський парк, на землі біля лави побачив мобільний телефон та гаманець. Озираючись навколо, П. нікого не побачив, після чого він підняв гаманець та мобільний телефон. Пізніше виявилося, що в гаманці знаходилися грошові кошти, розміром 2370 гривень, 250 американських доларів, а мобільний телефон на той час оцінювався у суму 2850 гривень. П. не розшукував власника знайдених речей та залишив знайдені речі в себе. *Ознайомтеся зі змістом ст. 193 КК України, визначте об'єкт та предмет посягання. Чи містять дії П. ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 193 КК України?*

Задача 7.

В., з метою спонукати С., слідчого Національної поліції, до прийняття рішення про закриття кримінального провадження щодо його родича, запропонував С. «винагороду» у вигляді метамфетаміну (психотропної речовини), загальною вагою 30 гр. *Ознайомтеся зі змістом ст. 369, 307 КК України, та Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000р. № 188 «Невеликі, великі та особливо великі розміри психотропних речовин, що знаходяться у незаконному обігу» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0513-00#Text>), та визначить, яким чином предмет, його кількість, впливатиме на кваліфікацію дій В.*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Ознайомтеся зі змістом ст.ст. 187, 257, 289, 296, 371, 388, 399 КК України. *Визначить родовий, видовий, безпосередній (основний і додатковий – якщо вони є), предмет (якщо він визначений у статті) вказаних кримінальних правопорушень.*

2. Встановіть відповідності:

2.1. Відповідно до класифікації «за горизонталлю», об'єкти кримінального правопорушення поділяють на:

- a) видовий додатковий, основний безпосередній, додатковий обов'язковий;
- b) загальний, додатковий факультативний, безпосередній обов'язковий;
- c) основний безпосередній, додатковий обов'язковий, додатковий факультативний;
- d) основний безпосередній, видовий обов'язковий, додатковий факультативний.

2.2. Об'єкт кримінального правопорушення:

- a) предмет посягання;
- b) права та інтереси особи;
- c) потерпілий від посягання;
- d) суспільні відносини.

2.3. Внаслідок вчинення кримінального правопорушення шкода спричиняється:

- a) предмету посягання;
- b) нормі права;
- c) об'єкту кримінального правопорушення;
- d) предметам матеріального світу.

Теми доповідей:

- 1. Зарубіжний досвід захисту прав потерпілого кримінально-правовими засобами.
- 2. Теоретичні підходи до визначення об'єкту кримінального правопорушення.
- 3. Зміст суспільних відносин як об'єкта кримінальних правопорушень.
- 4. Поняття потерпілого в кримінальному праві.
- 5. Об'єкт кримінального правопорушення, об'єкт злочинного впливу та об'єкт кримінально-правової охорони: співвідношення понять

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Судова практика:

1. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-04#Text>

Допоміжні джерела:

1. Албул С. В. Потерпілі від злочинів та соціальні послуги. *Юридичний вісник України*. 2003. № 38 (430). С. 6.
2. Горбачова І. М. Сучасний стан та перспективи розвитку заходів компенсації в кримінальному праві України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. Том 26 (65). № 2–1. 2013. С. 164–172
3. Дорош Л. В., Марадіна Ю. С. До проблеми визначення безпосереднього об'єкта катування. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. редкол. В. І. Борисов та ін. Х.: Право, 2011. Вип. 22. С. 43–53.
4. Ємельянов В. П. Визначення предмету злочину та класифікація об'єктів злочинів: дискусійні питання. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3. С. 132–139.
5. Коржанський М. Й. Предмет і об'єкт злочину: монографія. Дніпропетровськ: Юрид. акад. М-ва внутр. справ; Ліра, 2005. 252 с.
6. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. К.: Паливода А. В., 2011. 192 с.
7. Музика А. А., Лащук Є. В. Потерпілий від злочину: кримінально-правова концепція. *Наука і правоохорона*. 2010. № 4. С. 112–124.

8. Оцяця А. С. Об'єкт кримінально-правової охорони. *Актуальні проблеми держави і права*. О.: Юрид. література, 2007. Вип. 32. С. 203–207.

9. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження). За заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. Харків: Кросс-срод, 2008. 364 с.

10. Присяжнюк Т. Потерпілий від злочину: проблеми правового захисту. К.: ЦУЛ, 2007. 240 с.

11. Сенаторов М. Потерпілий від злочину: значення для кваліфікації злочину та призначення покарання. *Право України*. 2004. № 4. С. 110–113.

12. Туляков В. О. Віктимологічні засади кримінального права. *Актуальні проблеми держави та права*. О.: Юрид. література, 2001. Вип. 11. С. 442–445.

13. Чугуников І. І. Додатковий об'єкт злочину: проблема визначення та класифікації. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.)*; у 3 т. /відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 3. С. 151–155

ТЕМА 6

Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення

Питання заняття:

1. Поняття та значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Поняття та форми діяння (дії чи бездіяльності). Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність.
3. Поняття суспільно-небезпечних наслідків та їх види.
4. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, його умови та значення в кримінальному праві України.
5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання діяння як протиправної, вольової, усвідомленої, винної та суспільно-небезпечної поведінки особи, визначити умови відпо-

відальності за кримінально карану бездіяльність, уяснити суть за види суспільно-небезпечних наслідків, зрозуміти, в чому полягає суть «деліктів небезпеки». При підготовці теми здобувачам слід враховувати теоретичні напрацювання з питань, виділених в межах теми, та розуміти, що конкретні ознаки (обов'язкові, факультативні, та кваліфікуючі) визначені в нормах Особливої частини КК України. Особливої уваги потребує питання причинності в кримінальному праві, оскільки умови причинно-наслідкового зв'язку в кримінальному праві є логічно обумовленим поєднанням теорій причинності, розроблених філософією прав. Детальної уваги потребує питання визначенню факультативних ознак об'єктивної сторони, оскільки за умов їх передбачення нормами Особливої частини КК України вони можуть набувати ознак обов'язкових або кваліфікуючих.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Наведіть приклади статей Особливої частини КК України, зі змісту диспозиції яких випливає обов'язок вчинити певні дії. Визначить підстави настання кримінальної відповідальності за бездіяльність.

Завдання 2.

Проаналізуйте порядок обчислення неоподаткованого мінімуму доходів громадян, що застосовується при кваліфікації кримінальних правопорушень, та визначить його розмір на поточний рік. Ознайомтеся з положеннями п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України та п.п. 169.1.1 ст. 169 розділу IV Податкового кодексу України.

Завдання 3.

Наведіть приклади статей Особливої частини КК України, зі змісту диспозиції яких випливає, що обстановка вчинення кримінального правопорушення: 1) підвищує ступінь суспільної небезпеки діяння; 2) утворює привілейований склад кримінального правопорушення.

Завдання 4.

Ознайомтеся з позицією Верховного Суду щодо розмежування крадіжки та грабежу, розбою та грабежу, вимагання та розбою, висловлені в судовій практиці (Огляд судової практики Касаційного кримінального суду ВС у провадженнях про злочини проти власності).

сті: Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2018 по 01.08.2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KKS.pdf). *Визначить порядок встановлення об'єктивних ознак суміжних кримінальних правопорушень проти власності, та яке значення при цьому має ставлення особи до способу вчинення кримінального правопорушення.*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

22.11.2017 року, йдучи додому, в під'їзді будинку А. знайшов сумку, яку він взяв собі та поклав в квартирі. Вдома він відкрив сумку та виявив вогнепальну зброю (перероблена з гладкоствольного одноствольного магазинного карабіну «Сайга» – 12С, яка втратила своє попереднє цільове мисливське призначення і стала якісно новим нестандартним типом зброї, набувши властивостей багатоцільової вогнепальної бойової зброї. Розуміючи, що знайдена ним річ – вогнепальна зброя, А. не повідомив правоохоронні органи, та зберігав її у себе вдома. *Ознайомтеся зі змістом ст. 263 ч. 1 КК України, п. 12 Постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами № 3 від 26.04.2002 року (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>), та визначить, чи містить вчинене А. діяння ознаки об'єктивної сторони вказаного складу кримінального правопорушення.*

Задача 2.

В. в робочий час зайшов до магазину під виглядом зробити покупки. Skorиставшись тим, що власник магазину відволікся на інших покупців, він схопив з полиці дві пляшки пива та пачку цигарок, загальною вартістю 185 грн., та вибіг з магазину. *Ознайомтеся з положеннями ст. 185, 186 КК України та ст. 51 КУпАП, надайте правову оцінку вчиненому В.*

Задача 3.

Міськрайонний суд Хмельницької області визнав винним Б. за ч. 3 ст. 186 КК. Згідно з вироком Б. шляхом вільного доступу проник у приміщення літнього кафе, де, скориставшись неухважністю його співробітників, таємно викрав дві пляшки елітних алкогольних напоїв, вартістю 3800 грн. Адміністратор кафе помітив Б. з викра-

деними пляшками, коли той сідав у тролейбус. Адміністратор вибіг на вулицю та намагався його затримати, але не встиг цього зробити, оскільки тролейбус поїхав. Суд кваліфікував вчинене Б. як відкрите викрадення чужого майна за ст. 186 КК, пославшись на те, що Б. таємно вилучив майно, але коли був помічений, то втік із викраденим. В матеріалах справи відсутні відомості про те, що Б. усвідомлював виявлення його дій та з метою утримання майна втік від переслідування. *Ознайомтеся зі змістом ст. ст. 185, 186 КК України, п.п. 3, 22 Постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>), визначить: чи правильно суд визначив спосіб заволодіння чужим майном, та чи мало місце незаконне заволодіння чужим майном з проникненням до іншого приміщення.*

Задача 4.

С., вранці йшов на роботу по зледенілому тротуару, послизнувся і при падінні збив з ніг З., яка проходила поруч з ним. З. вдарилася головою об асфальт і від отриманої травми померла. *Чи підлягає С. кримінальній відповідальності? Чи можна поведінку С. вважати дією в кримінально-правовому сенсі?*

Задача 5.

В., працював лісником обходу № 1 Ялівецького лісництва Карпатського ДСЛ АПК, та згідно функціональних обов'язків несе безпосередню відповідальність за охорону лісу у ввіреному йому обході. В період 2013 року не проводив обходи по ввіреній йому території. В результаті на території обходу невстановленими особами було здійснено самовільну порубку 18-ти дерев, з яких 15 дерев породи «Ялина», два дерева породи «Бук» і одне дерево породи «Вільха», чим завдано збитків лісовому господарству на суму 67097,73 грн. *Ознайомтеся зі ст. 197 КК України, та визначить, чи містить бездіяльність В. ознаки кримінального правопорушення.*

Задача 6.

М. є медичним працівником, на 0,5 ставки посади лікаря хірурга для надання екстреної допомоги районній лікарні. Близько 21 год. 30 хв., перебуваючи на чергуванні в лікарні, М. не провів травмованому (при падінні з велосипеда) Г. огляд отриманих ним ушкоджень, не прийняв рішення щодо госпіталізації останнього, і не призначив рентгенологічне обстеження його голови. Через це

М. невірно встановив діагноз хворому, призначив йому неправильне лікування, в результаті чого Г. через добу було повторно доставлено до районної лікарні, де від помер. *Ознайомтеся зі ст. 140 КК України, визначить обов'язкові ознаки об'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення, та визначить, чи містить поведінка М. ознаки кримінального правопорушення.*

Задача 7.

К. вдома, використовуючи власний персональний комп'ютер, записав програми на лазерні комп'ютерні диски у кількості 33 примірника. Далі К. розповсюдив лазерні комп'ютерні диски в кількості 33 шт., на яких були записані відтворені комп'ютерні програми «Adobe Photoshop», а саме: «Adobe Photoshop» CS3 (32 примірники) вартістю 156103,29 грн., «Adobe Photoshop» CS4» (31 примірник) вартістю 156103,29 грн.; «Adobe Photoshop CS5» (31 примірник) вартістю 156103,29 грн.; «Adobe Photoshop CS6» (31 примірник) вартістю 156103,29 грн. та відтворені комп'ютерні програми «Windows», а саме: «Microsoft Windows7 ultimate» (2 примірника) вартістю 4748,80 грн., шляхом продажу вказаних комп'ютерних дисків О. за грошові кошти в сумі 500 грн. Своїми діями К. спричинив Adobe Systems Inc матеріальні збитки на загальну суму 624413 грн. 16 коп. та корпорації «Windows» матеріальні збитки на загальну суму 4748 грн. 80 коп. *Ознайомтеся зі змістом ст. 176 КК України, та визначить, чи містить вчинене К. діяння ознаки об'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення, та яке значення для кваліфікації мають суспільно-небезпечні наслідки.*

Задача 8.

С. рухався автомобілем в межах населеного пункту з перевищенням швидкості (72 км/год). На одному з перехресть С. не впорався з управлінням транспортним засобом (через несправність гальмівної системи), внаслідок чого автомобіль вилетів на тротуар, та зіштовхнувся з опорою вуличного освітлення. Внаслідок ДТП С. та два пасажирки, що знаходилися в його автомобілі, отримали тілесні ушкодження від легких до тяжких тілесних ушкоджень. Пізніше було встановлено, що гальмівна система відмовила через заводський брак. *Чи наявний в діянні С. причинно-наслідковий зв'язок із спричиненою шкодою здоров'ю пасажирів? Та яке значення в цій ситуації має заводський брак?*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Ознайомтеся зі змістом ст. 201 КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 03.06.2005 р. №8 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text>), *визначить обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.*

Завдання 2.

Проаналізуйте диспозицію ст.ст. 135 та 136 КК України, *визначить підстави настання кримінальної відповідальності за бездіяльність; чим підстави настання відповідальності за бездіяльність, передбачену ст. 135 КК України, відрізняється від бездіяльності, передбаченої ст. 136 КК?*

Завдання 3.

Ознайомтеся зі змістом ч. 1 та ч. 2 ст. 348 КК України, Законом України «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 року № 1478-III, *визначить всі (основні та кваліфікуючі) ознаки об'єктивної сторони цих складів кримінальних правопорушень.*

Розв'яжіть задачу:

Задача 1.

Між М. та С. під час вживання алкогольних напоїв виникла сварка, яка переросла в бійку. М. вдарив С. табуретом по голові, а С. наніс ножове поранення стегна М. Впоравшись з емоціями, вони примирилися та домовилися не розповідати нікому про бійку. С. обробив перекисом водню рану М. та перев'язав її бинтом. М. до лікарні не звертався, та через 5 днів помер від зараження крові. *Визначить, чи має місце причинно-наслідковий зв'язок між діями С. (нанесення ножового поранення) та наслідками у виді смерті М. (зараження крові).*

Теми доповідей:

1. Теорії причинно-наслідкового зв'язку в кримінальному праві.
2. Підстави кримінальної відповідальності за бездіяльність.
3. Види суспільно-небезпечних наслідків кримінального правопорушення.

4. Делікти загрози в кримінальному праві.
5. Обстановка вчинення кримінального правопорушення: значення для кваліфікації.
6. Засоби та знаряддя вчинення кримінального правопорушення: відмінність від предмету кримінального правопорушення.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Судова практика:

1. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду Верховного Суду у провадженнях про злочини проти власності: Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2018 по 01.08.2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KKS.pdf
2. Постанова Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 03.06.2005 р. №8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text>.

Допоміжні джерела:

1. Бабанін С. В. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони порушення чинних на транспорті правил. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 257–263.
2. Багіров С. Р. Проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за злочини з «особливо віддаленими наслідками» (кримінально-правовий та процесуальний аспекти). *Держава та регіони*. Серія: Право. 2008. № 1. С. 44–47.
3. Беньківський В. О. Основні концептуальні підходи та проблеми причинного зв'язку в теорії кримінального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 185–191.

4. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія. К.: Дакор, 2009. 736 с.
5. Браславець К. П. Теорії причинного зв'язку у науці кримінального права. *Юридичний вісник*. 2018. № 4 (49). С. 176–181.
6. Вознюк А. А. Підкуп як спосіб учинення злочину. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. № 3 (46). С. 200–205.
7. Дудоров О. О. Причинний зв'язок: кримінально-правові аспекти. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки*. 2012. № 4 (частина 1). С. 214–221.
8. Карпушева І. Ю. Суспільно небезпечна дія у кримінальному праві України: монографія. Харків: НікаНова, 2012. 249 с
9. Катеринчук К. Проблеми причинного зв'язку у злочинах проти здоров'я. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2017. June. P. 115–118.
10. Кваша О. О. Значення причинного зв'язку для визначення групового злочину. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 241–244.
11. Кучер В. І. Кримінально-правові проблеми вчинення злочинів способом особливо жорстокого поведіння. К.: Азимут. України, 2004. 120 с.
12. Миколенко О. М. Теоретико-правовий аналіз шкоди, заподіяної злочином. Одеса: “Студія “Негоціант”, 2005. 164 с.
13. Ярмиш Н. М. Характеристика проявів волі у необережній бездіяльності при скоєнні злочину. *Вісник Національної Академії прокуратури України*. 2009. № 1. С.55–61.
14. Ярмиш Н. М. Критерії опосередкованого причинного зв'язку в науці кримінального права. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2003. № 1. С. 173–180.

ТЕМА 7

Суб'єкт кримінального правопорушення

Питання заняття:

1. Поняття, значення та ознаки суб'єкта кримінального правопорушення.
2. Поняття, критерії і правові наслідки неосудності.

3. Поняття, критерії та правові наслідки обмеженої осудності. Осудність.
4. Поняття віку кримінальної відповідальності. Загальний, зменшений та збільшений вік кримінальної відповідальності.
5. Момент досягнення певного віку, його значення для притягнення особи до кримінальної відповідальності.
6. Поняття та види ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.
7. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння: види сп'яніння, їх вплив на відповідальність особи

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття та значення суб'єкта кримінального правопорушення, визначити його основні ознаки. При підготовці теми здобувачам слід враховувати висловлені в кримінально-правовій доктрині позиції щодо необхідності виділення на нормативному рівні поняття вікова осудність / неосудність, можливість зниження віку кримінальної відповідальності. Особливої уваги потребує питання обмеженої осудності, критеріям її визначення та особливості кримінально-правових наслідків у випадках визнання особи обмежено осудною. Детальної уваги потребує питання сучасного підходу до вчинення кримінального правопорушення в стані сп'яніння, яке знайшло своє відображення не тільки в положеннях Загальної, але й Особливої частини КК України.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» від 03.06.2005 р. № 7 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05#Text>). *Визначить, які критерії, відповідно до узагальнень судової практики, враховуються судом при визнанні особи неосудною?*

Завдання 2.

Визначить, в чому полягає відмінність наркотичного сп'яніння та наркотичної абстиненції? Яким чином обидва стани впливатимуть на притягнення особи до кримінальної відповідальності?

Завдання 3.

Ознайомтеся зі ст. 409 КК України, змістом Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992р. № 2232-ХІІ (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>). *Визначить ознаки спеціального суб'єкта за ст. 409 КК України?*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

М. систематично відвідував речовий ринок, де викрадав товари. За 2 місяці ним було викрадено майна на загальну суму 25 тис. грн. В ході досудового слідства була проведена судово-психіатрична експертиза та встановлено, що М. страждає на kleptomaniю, при цьому зберігає здатність усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій. *Визначить, чи можна М. визнати суб'єктом кримінального правопорушення та чи підлягає М. кримінальній відповідальності?*

Задача 2.

Ш., що страждає на хронічний алкоголізм, під час раптового нападу білої гарячки відчував зорові галюцинації – бачив навколо себе вампірів і монстрів, які намагалися задушити його і випити кров. Обороняючись від уявної небезпеки, Ш. двічі вдарив ножом свого брата, який намагався його заспокоїти, заподіявши тяжкі тілесні ушкодження. *Визначить, яким чином стан сп'яніння впливає на можливість притягти особу до кримінальної відповідальності, та чи відповідає Ш. ознакам суб'єкта кримінального правопорушення. Чи є підстави для притягнення Ш. до кримінальної відповідальності?*

Задача 3.

14 річний В., у вересні 2019 року, перебуваючи в приміщенні школи, із застосуванням фізичної сили до 12-річного М., відкрито викрав у нього гроші в сумі 50,00 грн. Наступного дня, йдучи центральною дорогою разом з неповнолітнім А., з кишені куртки останнього В. відкрито викрав гроші в сумі 290,00 грн. Крім цього В., через декілька днів В., із застосуванням фізичної сили до 13-річного

І. відкрито викрав гроші в сумі 30,00 грн. Через тиждень, В., перебуваючи біля приміщення школи, із застосуванням фізичної сили до 14-річного К., відкрито викрав належні останньому гроші в сумі 300,00 грн. *Ознайомтеся зі змістом ст. 186 КК України, ст. 51 КУ-пАП, та визначить, чи може бути В. визнано суб'єктом кримінального правопорушення.*

Задача 4.

О., у стані наркотичного сп'яніння, керуючи транспортним засобом марки ВАЗ-2105, рухаючись по проїжджій частині автодороги, на порушення вимог п.п. 1.3, 1.5, 2.3 (б), 12.3 ПДР України, допустив найзд на велосипедиста Б., який рухався по правому краю проїжджій частини дороги у попутному із ним напрямку, в результаті чого останній отримав численні переломи кісток тулуба, в поєднанні з зовнішньою кровотечею, від яких останній помер на місці події. О., знаючи, що Б. через отримані в результаті дорожньо-транспортної пригоди тілесні ушкодження, позбавлений можливості вжити заходів до самозбереження, маючи змогу надати йому допомогу, не вжив можливих заходів для надання домедичної допомоги потерпілому, не викликав бригаду швидкої медичної допомоги, а залишив місце події. *Ознайомтеся зі змістом ст. 135 КК України, визначить, чи може бути О. суб'єктом цього кримінального правопорушення.*

Задача 5.

В., перебуваючи на посаді директора ДП «Одеський державний цирк», всупереч інтересам служби, в інтересах ТОВ «Альтіс-ЛТД» 01.10.2014р. видав довіреність щодо уповноваження підприємства «Альтіс-ЛТД» в особі директора К, представляти інтереси довіритель – учасників Договору № 4 від 01.06.98р. у всіх підприємствах та організаціях, та надання права отримувати документи, укладати угоди (контракти, договори), отримувати належне майно, розписуватись, завіряти печаткою документи, зі строком дії 3 роки. Наслідком видачі вказаної довіреності стала фактична передача від державного підприємства «Одеський державний цирк» до СП «Альтіс-ЛТД» (згідно вказаної довіреності) прав орендодавця державного нерухомого майна, загальною площею приблизно 2109,03 кв.м., яке перебуває на балансі ДП «Одеський цирк» без укладання належним чином договору оренди, що не передбачено законодавством України з питань оренди державного нерухомого майна, без згоди Органу

управління державним майном. *Ознайомтеся зі змістом ст. 364 КК України, та визначить, чи є В. належним суб'єктом кримінального правопорушення.*

Задача 6.

Ухвалою Київського районного суду м. Одеси від 19.09.2022р. у відношенні П. був встановлений адміністративний нагляд строком на один рік із наступними обмеженнями та зобов'язаннями: заборонити виїзд за межі м. Одеси без дозволу керівника ВП № 4 Одеського районного управління поліції № 1 ГУНП в Одеській області; заборонити відвідувати всі види закладів, у т.ч. розважальних, де здійснюється реалізація алкогольних напоїв на розлив; зобов'язати з'являтися на реєстрацію до Одеського районного управління поліції № 1 ГУНП в Одеській області чотири рази на місяць згідно встановленого графіку. 18.10.2022р. П., письмово попереджений про кримінальну відповідальність за ст. 395 КК України, самовільно без поважних причин та відповідного дозволу працівників поліції, що здійснювали адміністративний нагляд, 02.09.2023р. залишив місце свого проживання, про зміну місця проживання працівників поліції не повідомив. Також, у період з 02.09.2023р. по 12.09.2023р. П. не з'являвся для реєстрації до відповідного органу поліції, чим порушив встановлені судом обмеження. *Ознайомтеся зі ст. 395 КК України, та визначить, чи є П. належним суб'єктом кримінального правопорушення.*

Задача 7.

У кримінальному провадженні за ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК України, слідчий відділу розслідування особливо важливих злочинів СУ ГУНП в Полтавській області А. був слідчим слідчої групи, якому доручено здійснення досудового розслідування у зазначеному кримінальному провадженні. Здійснюючи досудове розслідування у вказаному кримінальному провадженні, А. 17 травня 2019 року о 13 годині 40 хвилин затримав Р. у порядку ст. 208 КПК України.

В подальшому А. склав протокол затримання, до якого вніс завідомо недостовірні відомості щодо підстав затримання Р. за п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 208 КПК України, яких не існувало. Такими діями А. обмежив право Р. на вільне пересування. У подальшому, 18 травня 2019 року Р. конвойовано до районного суду м. Полтави, де він утриму-

вався до 17 години 10 хвилин 18 травня 2019 року як особа, затримана за підозрою у вчиненні злочину, тобто до моменту винесення слідчим суддею Октябрського районного суду м. Полтави ухвали про застосування до Р. запобіжного заходу у виді тримання під вартою. *Ознайомтеся зі змістом ст. 371 КК України та визначить, чи є А. спеціальним суб'єктом цього кримінального правопорушення?*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

В. народився 18.04.2008р. 18.04.2022р. о 22.10 В. спричиняє тяжкі тілесні ушкодження (ч. 1 ст. 121 КК України) іншій особі. *Чи можна притягти таку особу до кримінальної відповідальності (чи є вона суб'єктом кримінального правопорушення)?*

Завдання 2.

Проаналізуйте положення ч.ч.3–4 ст. 18 КК України та примітку 1 до ст. 364 КК України, положення Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» N5 від 26.04.2002. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>). *Визначить ознаки «службової особи» як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.*

Теми доповідей:

1. Поняття вікової осудності.
2. Юридична особа в кримінально-правових відносинах.
3. Службова особа як спеціальний суб'єкт за нормами Загальної та Особливої частин КК України.
4. Кримінально-правове значення вчинення кримінального правопорушення в стані сп'яніння.
5. Обмежена осудність: критерії, наслідки.
6. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 року № 10-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-12#Text>

Судова практика:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» від 03.06.2005 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05#Text>

Допоміжні джерела:

1. Берш А. Я. Примусові заходи медичного характеру за кримінальним законодавством України: монографія. Одеса: Юридична література, 2022. 164 с

2. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння: Монографія, К.: Атіка, 2005. 160 с.

3. Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 780 с.

4. Вереша Р. В. Суб'єктивні елементи складу злочину: навч.-практ. посіб. Київ: Правова єдність; Алерта, 2015. 88 с.

5. Гончар Т. О. Службова особа як спеціальний суб'єкт злочину. *Правова держава* 2010. № 12. С. 171–177.

6. Гуртовенко О. Л. Щодо запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2011. Вип. 59. С. 112–121.

7. Лень В. В. Питання обмеженої осудності. *Вісник прокуратури*. 2009. № 3. С. 82–87.

8. Лень В. В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра, 2008. 180 с.

9. Мазур А. В. Правова природа відповідальності юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень. *Вісник Луганського*

державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2011. Спец. вип. № 6. С. 88–97.

10. Максимович Р.Л., Вовк М. З. Поняття віку суб'єкта злочину. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2012. Вип.3. С. 136–146.

11. Мирошниченко Н. М. За і проти зниження мінімального віку кримінальної відповідальності. *Генезис публічного права: від становлення до сучасності*: зб. наук. праць. За ред. С. В. Ківалова, В. О. Тулякова, О. В. Козаченка. Миколаїв: Іліон, 2010. С. 151–153.

12. Мирошниченко Н. М. Кримінальна відповідальність осіб похилого віку. *Сучасні проблеми правової системи України*: зб. наук. пр. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. С. 452–455.

13. Мирошниченко Н. М. Неповнолітній суб'єкт злочину. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. пр. О.: Юрид. література, 2009. Вип. 47. С. 157–160.

14. Мирошниченко Н. М. Вікова осудність у теорії кримінального права. *Вісник Луганського державного ун-ту внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*: зб. наук. праць. Мат-ли міжн. наук.-практ. конф. „Кримінальна юстиція в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Луганськ, 2010. С. 231–236.

15. Михайленко Д. До питання про визнання викладача службовою особою. *Актуальні проблеми політики*: Зб. наук. праць. О.: «Фенікс», 2008. Вип.33. С. 95–102.

16. Меркулова В. О. Зміст та функціональне значення поняття суб'єкта кримінальної відповідальності. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 3. Частина 2. С. 7–11.

17. Савченко А. В. Сутність кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 6 (67). С. 26–35.

18. Стрельцов Є.Л.. «Нові» категорії спеціального суб'єкту та традиційні оцінки їх ознак. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Збірник наукових праць. Випуск 3. Одеса, 2012. С. 7–10.

19. Чугуников І. І. Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб. *Актуальні проблеми держави і права*: Зб. наук. пр. О.: Юрид. література, 2008. Вип. 44. С. 262–271.

ТЕМА 8

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення

Питання заняття:

1. Поняття та значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Основні та додаткові ознаки, які характеризують суб'єктивну сторону.
2. Поняття, зміст та форми вини.
3. Поняття і види умислу в законодавстві та в теорії кримінального права.
4. Поняття та види необережної форми вини. Казус, його відмінність від злочинної недбалості.
5. Змішана (подвійна, складна) форма вини.
6. Поняття та значення мотиву та мети кримінального правопорушення.
7. Загальна характеристика емоцій та емоційних станів, їх вплив на кримінальну відповідальність.
8. Помилка в кримінальному праві

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття та значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, зміст та форми вини, поняття і види умислу в законодавстві та в теорії кримінального права, поняття та види необережної форми вини. При підготовці теми здобувачам слід враховувати різнобічні наукові підходи до визначення теорій вини в кримінальному праві, теоретичні підходи до визначення порядку кваліфікації вчиненого за умов фактичної помилки, за умов невізначеного та альтернативного умислу. Особливої уваги потребує питання розмежування непрямого умислу та злочинної самовпевненості, казусу та злочинної недбалості. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику в питанні судового тлумачення форм та видів вини при кваліфікації окремих правопорушень. Детальної уваги потребує питання емоцій та емоційних станів, яким чином вони впливають на визначення кримінальної протиправності діяння, та особливості кваліфікації діянь за умов змішаної (складної) форми вини.

Розв'яжіть задачі:

Задача 1

І. і Б. за попередньою змовою проникли в будинок самотньої пенсіонерки 76-річної А., зв'язали її і вставили в рот кляп. В процесі зв'язування Б. завдав А. кілька ударів по голові ногою, взутою в солдатський черевик. Викравши речі, І. і Б. зникли з місця злочину, залишивши А. зв'язану на підлозі, з кляпом у роті і з розбитим обличчям, залитим кров'ю. В результаті механічної асфіксії А. померла. В судовому засіданні І. та Б. пояснили, що смерті А. вони не бажали і навіть не допускали такого результату подій, побили А. з метою зломити опір і залишили, розраховуючи, що вранці прийдуть родичі і звільнять її. *Визначить зміст та форму вини І. та Б.? Ознайомтеся зі ст. 115, 119, 121 КК.*

Задача 2.

Л., проходячи повз домогосподарства потерпілої, підійшовши ззаду А., яка в той момент розмовляла по мобільному телефону, схопила останню за руку, вирвала зазначений мобільний телефон. Після чого Л. зникла, розпорядившись мобільним телефоном на власний розсуд – викинула його в річку, заподіявши своїми діями потерпілій А. матеріальної шкоди на загальну суму 2100 грн. Було встановлено, що Л. діяла з особистих інтересів – з метою викриття свого чоловіка у зраді, який у цей час розмовляв з коханкою (потерпілою А.) по телефону.

Ознайомтеся зі змістом ст. 186 КК України, Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>), та визначить, чи відповідає психічне ставлення Л. ознакам суб'єктивної сторони складу, передбаченого ст. 186 КК України.

Задача 3.

К. в нічний час 1 квітня 2015 року, впевнившись, що за його діями ніхто не спостерігає, шляхом вільного доступу до припаркованих автомобілів, вчинив крадіжки реєстраційних номерів кількістю 7 штук, вартістю 327,96 грн. кожний. Як пояснив К., маючи матеріальні труднощі, він, повертаючись вночі від брата, вирішив викрасти номери з припаркованих автомобілів, які він в переважній більшості випадків зривав з пластмасових кріплень, а в останньому випадку – викрутив кріплення пальцями. При цьому він мав намір

залишити контактний номер телефону, щоб господарі автомобілів могли з ним домовитися про оплатне повернення цих номерів.

Проаналізуйте вчинене К., положення ст. 185 КК України, та визначить зміст умислу К. щодо вчинених діянь, вид умислу (за моментом виникнення, за ступенем конкретизації), мотив/ціль.

Задача 4.

30 липня 2010 р. о 1 годині 30 хвилин ночі У. умисно вчинив підпал житлового будинку, що належав потерпілій М., в результаті чого будинок та майно, яке в ньому знаходилося і належало потерпілим, повністю згоріло, заподіявши потерпілій М. майнову шкоду на суму 61545 гривень 61 копійку, потерпілому Ф., який проживав у цьому будинку майнову шкоду на суму 3500 гривень. Внаслідок умисного знищення шляхом підпалу житлового будинку і майна потерпілі залишилися без житла і засобів до існування.

Крім цього, потерпілі, які вночі в момент вчинення підпалу знаходилися в житловому будинку, отримали тілесні ушкодження у вигляді опіків, а саме: Р. отримала легкі тілесні ушкодження з короткочасним розладом здоров'я, Ф. отримав легкі тілесні ушкодження без короткочасного розладу здоров'я.

Визначить психічне ставлення У. щодо знищення та пошкодження чужого майна, та ставлення щодо шкоди, яка була заподіяна здоров'ю потерпілих. Ознайомтеся зі змістом ст. 194 та ст.ст. 125 КК України. Якою з вказаних норм буде охоплюватися вчинене У.?

Задача 5.

В., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння в групі осіб, порушуючи порядок роботи кафе, почав безпричинно чіплятися до працівників кафе, висловлюючи на їх адресу погрози та лайку. Коли працівник бару Д. попросив порушників залишити приміщення бару, один з них кинув в нього порожню пляшку з-під пива, яку Д. відбив рукою і вона впала на підлогу та розбилася. Не задовольняючись вчиненим, В. завдав кілька ударів по обличчю Д., а потім разом з іншими особами протягом 10 хвилин били Д. Потерпілому були завдані легкі тілесні ушкодження.

Ознайомтеся зі ст. 125 КК України, ст. 296 КК України, Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хуліганство» № 10 від 22 грудня 2006 р. (URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06#Text>). *Визначить суб'єктивне ставлення В. та інших учасників, які завдавали ударів Д., до вчиненого ними діяння? Яким чином мотивація поведінки впливатиме на кваліфікацію вчиненого?*

Задача 6

О., перебуваючи на посаді майстра на підприємстві, уповноважений на виконання організаційно-розпорядчих функцій, допустив порушення вимог законодавчих актів про охорону праці, не здійснив достатній контроль за додержанням підлеглими працюючими вимог нормативно-правових актів з охорони праці, допустив до роботи працівників, які не пройшли медичного огляду, та не провів відповідний інструктаж. В результаті вказаних порушень, токарь Б. при виконанні завдання по обробці валу загинув внаслідок нещасного випадку, отримавши травму множинних ділянок тіла з розривами міжхребцевих дисків у шийному та грудному відділі хребта.

Визначить психічне ставлення О. до діяння та наслідків у вигляді смерті Б. (Ознайомтеся зі ст. 271 КК України).

Задача 7.

В., молодша медична сестра дитячого будинку-інтернату, здійснювала нагляд за закріпленою за нею групою вихованців, серед яких знаходився Р., який страждав глибокою розумовою відсталістю. В. на декілька хвилин залишила Р. без нагляду, в результаті чого він самовільно покинув приміщення адміністративного корпусу та вибіг на територію закладу, підійшов до вогнища, на якому спалювали сміття, через що у нього загорівся одяг. У результаті Р. отримав тілесні ушкодження у вигляді термічних опіків 96% поверхні тіла, внаслідок чого настала його смерть. *Ознайомтеся зі змістом ч. 3 ст. 135 КК, визначить ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, та визначить, чи наявні в діянні В. ознаки складу кримінального правопорушення.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Встановіть відповідності:

- 1.1. На які види поділяється умисел за часом його виникнення:
- a) прямий та непрямий;
  - b) заздалегідь обдуманий і такий, що виник раптово;
  - c) визначений та невизначений;
  - d) простий та альтернативний.

1.2. Прямий умисел відмежовується від непрямого за:

- a) об'єктом заподіяної шкоди;
- b) вольовою ознакою;
- c) інтелектуальною і вольовою ознаками;
- d) інтелектуальною ознакою.

1.3. При конкретизованому умислі вчинене особою діяння кваліфікується:

- a) в залежності від наслідків, що фактично настали;
- b) в залежності від часу виникнення умислу;
- c) конкретизований умисел не впливає на кваліфікацію вчиненого;
- d) в залежності від спрямованості умислу винного.

1.4. Виною відповідно до чинного КК України є:

- a) внутрішні спонукання, що лежать в основі діяльності людини;
- b) психічне ставлення особи до діяння;
- c) усвідомлена вольова поведінка особи;
- d) психічний стан особи, при якому вона усвідомлює значення своїх дій.

1.5. Афект у кримінальному праві це:

- a) раптово виникле сильне душевне хвилювання, викликане неправомірною або грубою аморальною поведінкою потерпілого;
- b) душевне хвилювання особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене в кримінальному законі;
- c) раптово виникле сильне душевне хвилювання, що спонукало особу вчинити кримінальне правопорушення;
- d) стан, коли особа не могла усвідомлювати характер вчинюваних нею діянь.

1.6. Водій, керуючи автомобілем у стані алкогольного сп'яніння, проїхав на червоне світло, чим порушив правила дорожнього руху, і внаслідок чого вчинив наїзд на пішохода, який помер на місці події. Яка форма вини в даному випадку?

- a) непрямий умисел;
- b) злочинна самовпевненість;
- c) злочинна недбалість;
- d) прямий умисел.

Теми доповідей:

1. Оціночна теорія вини в кримінальному праві.
2. Нормативна теорія вини в кримінальному праві.
3. Вина в фінальній та об'єктивній кримінально-правових теоріях.
4. Фактична помилка в кримінальному праві, її вплив на підстави притягнення особи до кримінальної відповідальності.
5. Відмінність самовпевненості від непрямого умислу.
6. Відмінність недбалості від випадку (казусу).
7. Юридична помилка за кримінальним правом України: поняття, кримінально-правове значення.
8. Подвійна (змішана, або складна) форма вини.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Судова практика:

1. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>
2. Про судову практику у справах про хуліганство: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 22 грудня 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06#Text>
3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>
4. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Постанова Пленуму Вер-

ховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text>

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09#Text>

Допоміжні джерела:

1. Авраменко О. В. Стан сильного душевного хвилювання у кримінальному праві України: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 244с.

2. Адамян А. С. Правова природа казусу як невинного заподіяння шкоди в кримінальному праві України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 10–2. том 2. С. 88–90

3. Албул С. В. Корисливі мотиви вчинення корисливо-насильницьких злочинів: ознаки та соціальна сутність. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. О.: Юрид. л-ра, 2009. Вип. 47. С. 154–157

4. Багіров С. Р. Питання щодо вини в теорії та практиці (на прикладі злочинів, кваліфікованих тяжкими наслідками). *Держава та регіони*. Серія: Право. 2008. № 4. С. 47–52.

5. Байлов А. В. Злочин вчинено у стані сильного душевного хвилювання. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2004. № 28. С. 37–40.

6. Байлов А. В. Мотив злочинних посягань на життя та здоров'я особи, вчинених в стані сильного душевного хвилювання. *Вісник Кримінологічної асоціації України: збірник наукових праць*. № 1. Х.: Золота миля, 2012. С. 38–47.

7. Байлов А. В. Посягання на особу, що вчинені у стані фізіологічного афекту. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2001. Спецвипуск. С. 366–369.

8. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: монографія. Львів: ПАІС, 2006. 200 с.

9. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України. К.: Атіка, 2005. 224 с.

10. Вереша Р. В. Випадок та помилка у кримінальному праві: наук. – практ. посіб. Київ: Правова єдність, 2016. 52 с.

11. Вереша Р. В. Теорії вини у кримінальному праві: монографія. Київ: Алерта, 2020. 260 с.

12. Вечерова Є. М. Насильство стосовно неповнолітніх як мотиваційний чинник їх асоціальної активності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 1. С. 30–32.

13. Дудоров О. Специфіка юридичної помилки при вчиненні злочинів із змішаною протиправністю. *Право України*. 2011. № 9. С. 82–91.

14. Кібальчич І. Р. Казус (випадок) як форма вини. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2012. Т. 11. С. 112–114

15. Коржанський М. Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини: монографія. К.: Атіка, 2004. 216 с.

16. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2012. 908 с.

17. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину: монографія. К.: Атіка, 2002. 144 с.

18. Фоменко М. В. Кримінально-правове значення мотиву: аналіз наукової думки. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2021. № 1 (24). С. 43–49

19. Хавронюк М., Калмиков Д. Деякі особливості змісту вини у злочинах з формальним складом. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 6. С. 58–65.

20. Чернишова Н. М. Характеристика суб'єктивної сторони корисливих злочинів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 1. Том 3. С. 101–105.

ТЕМА 9

Стадії вчинення кримінального правопорушення

Питання заняття:

1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.
2. Готування до кримінального правопорушення, його ознаки. Відмінність готування від виявлення наміру.
3. Поняття та види замаху на кримінальне правопорушення.

4. Закінчене кримінального правопорушення. Особливості закінчення окремих складів кримінального правопорушення.
5. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця. Відмінність від дієвого каяття.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення, готування до кримінального правопорушення, його ознаки, поняття та види замаху на кримінальне правопорушення. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи до визначення та змістовного наповнення готування до кримінального правопорушення, особливості його визначення у кримінальних правопорушеннях з формальним та усіченим складом. Окремої уваги потребує питання розмежування готування та виявлення наміру, визначення особливостей закінчення окремих складів кримінального правопорушення. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику в питанні визначення можливостей стадій вчинення в окремих видах кримінальних правопорушень. Детальної уваги потребує питання добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця та його відмежування від дієвого каяття.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Ознайомтеся зі змістом Постанови Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 31 січня 2013 року у справі № 5–32к12 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29792703>). *Висловіть свої судження з приводу визначеної в рішенні позиції Суду щодо можливості замаху на умисне вбивство з непрямым умислом.*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1

П., ввечері, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння у себе вдома, кухонним ножом, яким різав продукти, під час раптово виниклої сварки зі своєю співмешканкою К. завдав їй одного удару в грудну клітку, спричинивши проникаючу колото-різану рану лівої половини грудної клітки, яка за ознакою небезпечності для життя в момент заподіяння належить до тяжких тілесних ушкоджень. До

цього випадку між ними не було неприязні, конфлікт виник спонтанно, удар був одиничний і завданий неприцільно. Одразу ж після завдання удару П. вжив усіх заходів, щоб відвернути настання для потерпілої шкідливих наслідків: викликав швидку медичну допомогу, допоміг медикам доставити потерпілу до лікарні, забезпечив оплату необхідних медикаментів. *Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>), та визначить стадію вчиненого кримінального правопорушення.*

Задача 2.

С. на подвір'ї власного господарства, під час сварки з ревнощів зі своєю дружиною Р. з метою умисного вбивства схопив двоствольну мисливську рушницю ІЖ-54, спорядив її набоями, і з 5-ти метрової відстані вистрілив дружині в спину. Як тільки потерпіла впала, він одразу ж вистрілив у шию брату дружини – П., але через своєчасне медичне втручання обидва вижили. Подружжя тривалий час перебували в конфлікті. Ревнощі С. до своєї дружини та її небажання миритися, сварку загострили і стали поштовхом до насильства. Будучи професійним мисливцем, він використав свою рушницю, якою володів майстерно. Після вчиненого, замість надання допомоги потерпілим, С. втік з місця події і зачинився в хаті. *Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>), ст. 121 КК України та п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України та визначить стадію вчиненого кримінального правопорушення.*

Задача 3.

П. проник до роздягальні в спортзалі, де намагався тасмно викрасти чужі речі, однак був помічений прибиральницею, яка намагалася його затримати. П., усвідомлюючи викриття, залишив викрадене майно й утік, хоча й мав можливість схопити речі та втекти. *Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>), та визначить стадію розкрадання.*

Задача 4.

Г. і М. в нічний час зламали замок, проникли до квартири П., де викрали різні речі на загальну суму 32067 гривень. При виході з будинку в під'їзді їх зустрів П., який намагався затримати злочинців і забрати викрадене. Але Г. і М. з метою утримання майна нанесли П. тілесні ушкодження середньої тяжкості і зникли з викраденим. *Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>), та визначить стадію розкращання.*

Задача 5.

В., на ґрунті особистих неприязних відносин замовив вбивство Б., та передав С. (виконавцю) в якості авансу грошові кошти в сумі 9000 грн, показав С., місце його проживання та місце роботи. Про цей факт С. повідомив правоохоронні органи, які розробили план заходів щодо попередження реалізації вказаного злочинного наміру. Через два місяці було інсценоване вбивство Б. В., впевнений у тому, що С. вбив Б., передав йому грошові кошти в сумі 5 000 грн, пообіцявши передати решту коштів у сумі 10 000 грн після того, як він особисто побачить труп Б. Того ж дня В. був затриманий працівниками поліції. *Ознайомтеся з п. 11 ч. 2 ст. 115 КК, п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>), та визначить стадію вчиненого В. діяння.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Встановіть відповідності:

1.1. Стадіями вчинення умисного кримінального правопорушення є:

- a) готування і замах;
- b) виявлення наміру, готування, замах і закінчене кримінальне правопорушення;
- c) готування, замах і закінчене кримінальне правопорушення;
- d) виявлення наміру, готування, закінчене кримінальне правопорушення і дієве каяття.

1.2. Добровільною відмовою при незакінченому кримінальному правопорушенні є:

- a) припинення кримінального правопорушення за власною волею;
- b) добровільне припинення особою злочинних дій;
- c) остаточне припинення особою за своєю волею готування до кримінального правопорушення або замаху, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість його доведення до кінця;
- d) остаточне припинення особою суспільно-небезпечних дій, передбачених Кримінальним кодексом України.

1.3. Добровільна відмова на стадії закінченого замаху можлива у випадку:

- a) особа добровільно з'явилася з зізнанням до правоохоронних органів і повідомила про вчинене нею кримінальне правопорушення;
- b) між діянням і наслідком є певний проміжок часу, протягом якого особа може втрутитися в розвиток причинного зв'язку і перешкодити настанню суспільно небезпечних наслідків;
- c) особа відмовилася від повторення спроби вчинити кримінальне правопорушення;
- d) наслідки не настали з причин, що не залежать від волі винного.

2. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Т., працівник м'ясокомбінату, під час чергування сховав у підсобному приміщенні візок, на якому було п'ять мішків із субпродуктами. Наступного дня він запропонував Д. і М. допомогти йому перекинути мішки за межі комбінату. Останні погодилися. Всі троє підкотили візок до огорожі, перекинули через неї мішки і почали вантажити на автомобіль, але були затримані співробітниками поліції. *На якій стадії було перервано вчинення кримінального правопорушення?*

Задача 2.

А. проник до квартири Т. через незачинену квартиру з метою незаконного заволодіння чужим майном. Натомість, як тільки він вийшов з кухні до коридора спрацювала сигналізація, але вчасно покинути квартиру він не зміг і його було затримано. *Визначить стадію вчиненого діяння.*

Теми доповідей:

1. Поняття і види стадій вчинення кримінального правопорушення.
2. Готування до вчинення кримінального правопорушення.
3. Відмінність готування від виявлення наміру вчинити кримінальне правопорушення.
4. Закінчене кримінальне правопорушення.
5. Поняття і види замаху на кримінальне правопорушення.
6. Замах з непридатними засобами та на непридатний об'єкт.
7. Добровільна відмова та дієве каяття.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Судова практика:

1. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>
2. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>
3. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 31 січня 2013 року у справі № 5-32кц12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29792703>.

Допоміжні джерела:

1. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження): монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 304 с.
2. Гродецький Ю. В. Добровільність як ознака добровільної відмови. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2010. Т. 23 (62). № 2. С. 202–208.

3. Гродецький Ю. В. Остаточність добровільної відмови. *Вісник прокуратури*. 2010. № 9 (111). С. 65–70.

4. Гродецький Ю. В. Усвідомлення можливості доведення злочину до кінця. *Вісник прокуратури*. 2010. № 12 (114). С. 74–81.

5. Дудоров О. О. Кримінально-правові аспекти виявлення наміру. *Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць*. Одеса, 2010. Вип. 54. С. 123–128.

6. Коломієць Ю. Ю. Можливість добровільної відмови при незакінченому злочині. *Актуальні проблеми держави та права*. О.: „Юрид. література”, 2008. Вип. 44. С. 283–289.

7. Тихий В. П. Стадії злочину як інститут кримінального права. *Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮІ ТАНГ*. Тернопіль, 2002. 296 с.

8. Хавронюк М. Покарання за готування до злочину і замах на злочин: парадокси національного кримінального кодексу, особливо у порівнянні з іноземними. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 5. С. 108–113.

ТЕМА 10

Співучасть у кримінальному правопорушенні

Питання заняття:

1. Поняття та значення співучасті. Об’єктивні та суб’єктивні ознаки співучасті.
2. Види співучасників
3. Форми співучасті.
4. Підстави та межі відповідальності співучасників.
5. Добровільна відмова при співучасті
6. Спеціальні питання співучасті. Екссес виконавця.
7. Причетність до кримінального правопорушення.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття та значення співучасті, об’єктивні та суб’єктивні ознаки, визначити види співучасників та форми співучасті (за законодавством та в теорії кримінального права), підстави та межі відповідальності співучасників. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи до виділення змістовних ознак співучасті. Окремої

уваги потребує питання розв'язання відповідальності за умов вчинення кримінального правопорушення у співучасті зі спеціальним суб'єктом, при ексцесі виконавця, при невдалому підбурюванні, за умов добровільної відмови від доведення задуманого до кінця. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику та визначити критерії розмежування організованої групи та злочинної організації. Детальної уваги потребує питання теорії відповідальності співучасників та практичних аспектів визначення причетності до кримінального правопорушення.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте види потурання вчиненню кримінального правопорушення, охарактеризуйте суспільну небезпечність таких діянь порівняно зі співучастю. *Наведіть приклади на конкретних складах кримінальних правопорушень відповідно до чинного КК України, які б відповідали кожному виду потурання.*

Завдання 2.

Ознайомтеся зі змістом Постанови Пленуму Верховного Суду України від 23.12. 2005 р. № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>). *Визначить критерії розмежування організованої групи та злочинної організації. Наведіть назви «відомих» організованих груп та злочинних організацій сучасності. Визначить місце злочинної спільноти (ст. 255 КК України) серед визначених ст. 28 КК України форм співучасті.*

Завдання 3.

Ознайомтеся зі змістом Постанов Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>), та «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>) *та визначить судову позицію щодо кримінально-правової кваліфікації вчиненого за умов ексцесу виконавця.*

4. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

К. та М. ніде не працювали, на життя «заробляли» періодичними підробітками, зловживали спиртними напоями. В певний момент у них виник умисел на вчинення розбійного нападу на водія таксі з метою заволодіння його автомобілем. К. та М. домовились про те, що вони замовлять таксі, в процесі поїздки К. попросить зупинити авто і вийде з неї. В цей час М., погрожуючи ножем, змусить водія вийти з автомобіля, а К. сяде за кермо, і вони заволодіють автомобілем. В процесі реалізації задуманого, коли К. вийшов з автомобіля, М., замість залякування ножем потерпілого таксиста, тричі вдарив його в шию та плече, внаслідок чого таксист помер. *Проаналізуйте вчинене К. та М. з точки зору інституту співучасті, та означте, хто та за яке кримінальне правопорушення має нести відповідальність.*

Задача 2.

Достовірно знаючи про те, що М. має гроші та цінне майно, А. та С. на пропозицію останньої вирішили вчинити розбійний напад на потерпілого, заволодіти його майном та умисно вбити його з корисливих мотивів, спільно розробили план та розподілили між собою ролі. Діючи відповідно до розробленого плану, А. та С. прийшли до місця проживання М., де почали разом із потерпілим вживати спиртні напої. Згідно з домовленістю С. відволікла М., а А., щоб отруїти, підсипав йому в бокал зі спиртним завчасно придбані пігулки клофеліну, однак, вони не подіяли. Після цього С., реалізуючи спільний з А. план, запросила М. до спальної кімнати для вступу з ним в інтимний зв'язок і розташувала його так, щоб А. мав можливість нанести удари порожньою пляшкою з-під шампанського по голові, що він і зробив, двічі ударивши потерпілого. Але після завданих ударів М. став підводитися з ліжка та чинити опір А. Через що А. наніс М. удари ножем, який він спеціально приніс із собою, від яких М. помер на місці, а А. та С. заволоділи майном потерпілого. Обидва були засуджені за п.п. 6, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК України. Однак С. в апеляції стверджує про відсутність між А. та С. попередньої змови на умисне вбивство потерпілого М. з корисливих мотивів, і у них була домовленість виключно про вчинення розбійного нападу, а позбавлення життя потерпілого не охоплювалося її умислом. На противагу прокурор наполягає на тому, що між А. та С.

було чітко узгоджено дії та ролі у вчиненні злочинів щодо М., разом розробили детальний план спільного вчинення зазначених злочинів, узгодили місце, час та спосіб їх вчинення, виконуючи кожен покладені на нього функції. *Визначить, чи мав місце ексцес в діях А щодо умисного вбивства М., чи суд правильно визначив співучасть у вчиненні розбійного нападу та умисного вбивства.*

Задача 3.

Вироком Черкаського районного суду О. засуджено за ч. 1 ст. 190, ч. 4 ст. 27 та ч. 4 ст. 369 КК України. О. як адвоката визнано винним у тому, що він у своєму робочому кабінеті одержав у шахрайський спосіб від свого клієнта П. 24 000 грн нібито для передачі судді як хабар за сприяння змінити обвинувачення П. в бік пом'якшення. Апеляційний суд Черкаської області вирок щодо О. змінив: перекваліфікував його дії з ч. 4 ст. 27 та ч. 4 ст. 369 КК на ч. 4 ст. 27 ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 369 КК України. Втім О. не згодний з таким рішенням, та оскаржив його, посилаючись на те, що він і П. уклали додаткову угоду, згідно з якою 24 000 грн – це його законний гонорар за адвокатські послуги. Наполягає, що в матеріалах справи немає доказів щодо підбурювання ним П. до давання хабара. Гроші від П. він отримав вже після ухвалення судового рішення. Натомість в матеріалах справи містяться показання П., що О. тривалий час умовляв свого клієнта (П.) передати судді, у провадженні якого знаходилась його справа, 3 000 доларів США (еквівалент 24000 грн) хабара (неправомірної вигоди) за сприяння у позитивному вирішенні його питання в суді (перекваліфікувати діяння з частини третьої на частину першу статті 204 КК), насправді маючи намір привласнити собі ці кошти. *Визначить, виходячи з наведеної ситуації: чи можна констатувати, що обманюючи іншу особу, винуватий схиляє її до вчинення кримінально-правового діяння і в такий спосіб виконує роль підбурювача до злочину?; за умови, що сам винуватий достеменно знає, що злочин (давання неправомірної вигоди) не буде закінчений, оскільки, обманюючи особу, він завчасно робить неможливим доведення злочину до кінця, чи має це значення для встановлення факту підбурювання та кримінальної відповідальності за такі дії?*

Задача 4

Д., В. і Р. обвинувачувалися у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 190, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 353 КК України.

Діючи в м. Маріуполі в період з серпня 2014 року по грудень 2014 року Д., за попередньою змовою групою осіб з В. та Р., використовуючи базу телефонних номерів м. Маріуполя, шляхом вільного набору номерів телефонував потерпілим, представлявся співробітником міліції та повідомляв абоненту про затримання його родича за вчинення злочину й загрозу відповідного покарання. Після цього Д. імітував голос начебто затриманої особи та вимагав у потерпілого хабар за не притягнення до кримінальної відповідальності близької людини. Під час розмови з потерпілим Д. домовлявся про передачу обумовленої суми, повідомляв В. та Р. адресу, за якою В. отримував від потерпілого узгоджену суму коштів, а Р. в цей час знаходився поряд та слідував за безпекою В. Отриманими коштами засуджені розпоряджались на власний розсуд. За такою схемою вони заволоділи грошовими коштами потерпілих: П. – в сумі 15000 грн, А.– 10100 дол. США, С.– 15000 грн, О.– 122000 грн, Г.– 20000 грн. Суд кваліфікував їх дії за ч. 2 ст. 190 КК та ч. 1 ст. 353 КК, виключивши з кваліфікації посилення на ч. 3 ст. 28 КК України. *Визначить форму співучасті, відповідь обґрунтуйте.*

Задача 5.

О. та С. разом на автомобілі, що належить О., за кермом якого був С., приїхали до магазину, біля якого продавав квіти потерпілий Т. Вони вийшли з автомобіля та підійшли до Т. С. погрожував Т. застосуванням насильства шляхом здійснення пострілу та демонстрації предмета схожого на пістолет, яку потерпілий сприймав як таку, що може бути дійсно реалізована, а О. в цей час відібрав коробки з квітами у потерпілого. Подолавши опір потерпілого та заволодівши квітами О. та С. на автомобілі втекли з місця вчиненого злочину, проїхавши на заборонений сигнал світлофора. *Чи має місце в даному випадку співучасть у вчиненні розбійного нападу?; чи може спільність умислу, спрямованого на здійснення нападу з метою заволодіння чужим майном, підтверджено конклюдентними діями засуджених?*

Задача 6

З вересня по грудень 2016 року В. та Л., не маючи відповідної ліцензії, шляхом відкриття в орендованому гаражі на території гаражного кооперативу підпільного цеху з використанням обладнання, що забезпечує масове виробництво, виготовляли фальсифіковані

алкогольні напої, а також за допомогою найманих працівників розливали ці напої по пляшках, закупорювали пробками, наклеювали на них підроблені марки акцизного податку для маркування алкогольної продукції, розфасовували їх в поліетиленові ящики та транспортували готовий товар до орендованого ними гаража, де зберігали товар з метою збуту.

Надалі В. спільно з Л., та Б. уклали усні договори на поставку незаконно виготовлених алкогольних напоїв, які в подальшому вони перевозили в торговельні заклади м. Запоріжжя, тим. Грошові кошти, виручені від продажу вказаних алкогольних напоїв, вони розподіляли між собою. *Ознайомтеся зі змістом ст.ст. 204 та 199 КК України. Чи можна визначити в даному випадку форму співучасті як вчинення злочинів у складі організованої групи?*

Задача 7.

К. і Ш. наперед домовилися вчинити крадіжку майна з квартири Б. Знаючи, що Б. з сім'єю на вихідні виїжджає на дачу, вони в суботній вечір за допомогою відмичок проникли в квартиру. Не включаючи світло, щоб не привертати увагу сусідів, почали шукати цінні речі. Зайшовши в одну з кімнат, К. знайшов старого, що прокинувся, який, як потім виявилось, був батьком Б. і не поїхав на дачу через погане самопочуття. Старий, злякавшись, став кликати на допомогу. К. схопив металеву попільничку, що попалася під руку, вдарив нею старого в скроню. Потерпілий через декілька хвилин помер. Підбігши до Ш., К. велів йти і розповів про те, що трапилося. Захопивши ще деякі речі, злочинці залишили квартиру. Викрадене майно поділили між собою. *Визначите форму співучасті. Хто повинен понести кримінальну відповідальність за умисне вбивство людини? Обґрунтуйте своє рішення.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Встановіть відповідності:

1.1. Що є співучастю у кримінальному правопорушенні:

- a) умисна спільна участь декількох осіб у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення;
- b) спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у його вчиненні;
- c) умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення;

- d) умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення.

1.2. Кваліфікація кримінального правопорушення, вчиненого виконавцем відбувається:

- a) за статтею Особливої частини КК України з посиланням на ст. 26 КК, в якій дається поняття “співучасть”;
- b) за статтею Особливої частини КК України з посиланням на ч. 1 ст. 27 КК України, в якій називаються види співучасників;
- c) за статтею Особливої частини КК України з посиланням на ч. 2 ст. 27 КК України, в якій дається поняття “виконавець (співвиконавець)”;
- d) за статтею Особливої частини КК України.

1.3. У яких випадках має місце проста співучасть у кримінальному правопорушенні?

- a) всі співучасники є співвиконавцями;
- b) для вчинення кримінального правопорушення створено організовану групу;
- c) для вчинення кримінального правопорушення створено злочинну організацію;
- d) у вчиненні кримінального правопорушення поряд із виконавцем бере участь інший співучасник (організатор, підбурювач або пособник).

1.4. Як вирішується питання кримінальної відповідальності організатора організованої групи чи злочинної організації?

- a) відповідає за всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, якщо вони охоплювалися його умислом;
- b) відповідає за всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, незалежно від того, чи охоплювалися вони його умислом;
- c) відповідає тільки за вчинені організованою групою чи злочинною організацією тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення;
- d) відповідає тільки за ті кримінальні правопорушення, у вчиненні яких він безпосередньо брав участь.

1.5. Вкажіть, що слід розуміти під ексцесом виконавця?

- a) добровільна відмова одного зі співучасників від вчинення кримінального правопорушення в той момент, коли він вже розпочався;
- b) вчинення виконавцем злочинного діяння, яке не охоплювалося умислом інших співучасників;
- c) вчинення одним із виконавців діянь, які заздалегідь співучасниками обговорювалися лише як можливі;
- d) вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення, якщо усі співучасники домовилися будь-що довести його до кінця.

1.6. Причетність до кримінального правопорушення відрізняється від співучасті за:

- a) відсутністю суб'єктивного критерію співучасті;
- b) відсутністю об'єктивного критерію співучасті;
- c) відсутністю заздалегідь даної обіцянки вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення;
- d) відсутністю попередньої змови між співучасниками.

2. Розв'яжіть задачу:

К., який викрадав з квартир цінності, відносив їх на зберігання до свого знайомого В. Той, в свою чергу знав, що майно крадене, брав його на зберігання і реалізацію. М., двоюрідний брат В., також знав, що його родич зберігає і реалізує чуже майно, викрадене у громадян, але в органи влади не звертався із заявою подібного роду. *Ознайомтеся зі ст.ст. 396, 198 КК України, і з позиції вчення про співучасть проаналізуйте дії кожної з вказаних осіб.*

Теми доповідей:

- 1. Теорії співучасті.
- 2. Виконавець (співвиконавець) кримінального правопорушення.
- 3. Організатор кримінального правопорушення. Особливості кримінальної відповідальності.
- 4. Підбурювач до кримінального правопорушення.
- 5. Пособник кримінального правопорушення.
- 6. Вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією як форма співучасті у кримінальному правопорушенні.

7. Екссес виконавця: питання меж відповідальності.
8. Причетність до кримінального правопорушення.
9. Необережне співзаподіяння шкоди.
10. Провокація злочину: теорія та практика.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Судова практика

1. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>
2. Постанова Верховного Суду від 14 травня 2020 року у справі № 405/2648//18 (провадження № 51-4763км19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89345782>
3. Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2019 року у справі № 336/93/18 (провадження № 51-4045ск19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86505923>

Допоміжні джерела:

1. Абакіна-Пілявська Л. М. Причетність до злочину в кримінальному праві України: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Одеса: Юридична література, 2015. 296 с
2. Бабанли Р., Тарасенко О. Критерії непрямой провокації на вчинення злочину: розвиток практики Європейського суду з прав людини у справі «Akbay and Others v. Germany». URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/182446-kriteriyi-nepryamoyi-provokatsiyi-na-vchinennya-zlochynu-rozvitok-praktiki-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravi-akbay-and-others-v-germany>
3. Бахуринська О. Поняття «злочинна спільнота»: проблеми правового та кримінологічного визначення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 190–195.

4. Беніцький А. С. Причетність до злочину: проблеми кримінальної відповідальності: монографія. Луганськ: Резников В. С., 2014. 552 с
5. Вознюк А. А. Ієрархічність як кримінально-правова ознака злочинної організації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2 (2). С. 84–91.
6. Вознюк А. А. Планування злочинів як обов'язкова кримінально-правова ознака організованої групи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 5 (84). С. 158–165.
7. Гродецький Ю. В. Суспільна небезпечність провокації злочину. *Проблеми законності: Акад. зб. наук. пр. Х.*: Нац. юрид. акад. України, 2009. Вип. 102. С. 163–172.
8. Дячкін О. П. Форми співучасті та їх значення для визначення суспільної небезпечності і кваліфікації злочинів. *Право і суспільство: науковий журнал*. 2012. № 2. С. 206–214.
9. Дудоров О. О. Провокація злочину і перспективи кримінального закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 418–423. URL: http://lsej.org.ua/8_2022/95.pdf
10. Єфремов С. О. Причинний зв'язок як об'єктивна ознака співучасті у злочині. *Альманах кримінального права: збірник статей*. К.: Правова єдність, 2009. Вип. 1. С. 224–248.
11. Кваша О. О. Спільність участі як об'єктивно – суб'єктивна ознака співучасті у злочині. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 3. С. 144–149.
12. Кваша О. О. Організатор злочину. Кримінально-правове та кримінологічне дослідження: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2003. 216 с.
13. Кваша О. Розгляд окремих корупційних злочинів крізь призму поняття необхідної співучасті. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 1. С. 97–101.
14. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 391 с.
15. Кістяник В. Провокація злочину. Деякі останні позиції Верховного Суду. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/provokatsiya-zlochynu-deyaki-ostanni-pozytsiyi-verhovnogo-sudu/>
16. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині: навч. посіб. Одеса: Фенікс, 2012. 205 с.

17. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України: монографія. Харків: Право, 2019. 624 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16982/1/Orlovskiy_mon-2019.pdf

18. Ус О. В. Провокація підкупу: аналіз складу злочину й питання кваліфікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. Вип. 16 (2). С. 66–70.

19. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: монографія. Харків: Вапнярчук Н. М., 2007. 264 с

20. Фріс П. Л., Медицький І. Б. Кримінально-правова відповідальність за провокацію злочинів (постановка питання). *Наше право*. 2008. № 1. С. 71–74.

21. Христова Ю. В. Кримінальна відповідальність за групові злочини. Дніпропетровськ. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2013. 195 с.

22. Чугуников І. І. Форми участі декількох суб'єктів у вчиненні кримінального правопорушення: тенденції розвитку. *Актуальні питання юриспруденції. Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 212–218

23. Ярмиш Н. М. Проблеми кваліфікації злочинів, вчинених групою осіб за попередньою змовою. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 53–59.

ТЕМА 11

Множинність кримінальних правопорушень

Питання заняття:

1. Поняття одиничного кримінального правопорушення, його види.
2. Поняття множинності кримінальних правопорушень. Кількісні та якісні ознаки множинності.
3. Поняття, види та кваліфікація повторності кримінальних правопорушень.
4. Поняття, види та кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень.
5. Поняття, види та кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень.
6. Правові наслідки множинності.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття одиничного кримінального правопорушення, його види, поняття множинності кримінальних правопорушень, поняття, види та кваліфікація за умов повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи до виділення змістовних ознак множинності, їх тлумачення. Особливої уваги потребує питання розмежування повторності та продовжуваного кримінального правопорушення, сукупності та складеного кримінального правопорушення, особливості закінчення триваючих та продовжуваних кримінальних правопорушень. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику. Детальної уваги потребує питання кримінально-правових наслідків множинності кримінальних правопорушень.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

На прикладі п. 1 та п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України проведіть розмежування повторності кримінальних правопорушень та продовжуваного кримінального правопорушення.

Завдання 2.

Аналізуючи положення диспозицій норм Особливої частини КК України наведіть приклади складених кримінальних правопорушень.

3. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Дунаєвецьким районним судом Хмельницької області П. визнано винною у тому, що вона виростила на своїй присадибній ділянці снодійний мак, солому з якого в кількості 4 кілограмів 604,92 грама зберігала з метою збуту. В подальшому вона продала К. 65,46 грама макової соломи (наркотичної речовини). Суд кваліфікував дії П. за ч. 1 ст. 310 і ч. 2 ст. 307 КК за ознакою повторності. Ознайомтеся з відповідними положеннями КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>). *Визначить, чи правильно суд визначив наявність множинності в діях П., відповідь обґрунтуйте.*

Задача 2.

Міський районний суд Полтавської області визнав винним П. за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 187, ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 357 КК України. П. засуджений за те, що протягом 2020 року в різний час та у співучасті з іншими особами, які засуджені у цій же справі, вчинив два розбійних напади та три грабежі. Кожного разу вони, обираючи жертву, детально планували напади та грабежі. Даючи юридичну оцінку діям П., суд зазначив, що П. вчинив два розбійних напади, під час яких заволодів чужим майном на загальну суму 520 тис. 388 грн, що в 513 рази перевищувало неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення цих злочинів, а тому кваліфікував його дії за ч. 4 ст. 187 КК як розбій, спрямований на заволодіння майном у великих розмірах. Кваліфікуючи дії П. щодо епізодів грабежів, суд у вирокі зазначив, що засуджений заволодів чужим майном на загальну суму 140 тис. грн, що у 138 разів перевищувало неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення злочинів, а тому кваліфікував його дії за ч. 4 ст. 186 КК як вчинення грабежу у великих розмірах. Ознайомтеся з відповідними положеннями КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>). *Визначить, чи правильно суд встановив кваліфікуючі ознаки злочинів, вчинених П., виходячи з ознак множинності кримінальних правопорушень.*

Задача 3.

Іллічівський районний суд м. Маріуполя в 2002 році засудив К. за вчинення трьох крадіжок майна у однієї й тієї ж потерпілої, вчинених шляхом проникнення до її так званої літньої кухні. Врахувавши загальну суму викраденого (4 тис. 359 грн), суд кваліфікував дії К. за ч. 4 ст. 185 К. Крім того, К. визнаний винним у замаху на крадіжку майна цієї ж потерпілої з того ж приміщення, вчиненого пізніше. Ці дії К. суд кваліфікував за частинами 1, 2 ст. 15 та ч. 3 ст. 185 КК. З матеріалів справи слідує, що К. викрадав майно із одного приміщення й одним і тим же способом, але при цьому кожне викрадення він вчиняв коли йому були потрібні гроші для особистої потреби, викрадене майно збував у різних місцях та різним способом. *Визначить, чи правильно суд визнав кваліфікуючі ознаки злочинів, вчинюваних К., та чи наявні в діях К. ознаки множинності?*

Задача 4.

Сколівський районний суд Львівської області засудив Ш. за те, що 15 червня 2015 р. він незаконно заволодів автомобілем ВАЗ-21063 вартістю 12 тис. грн, 28 червня 2015 р., Ш. повторно незаконно заволодів автомобілем ВАЗ-21043 вартістю 13 тис. грн, що належав С. 1 липня 2015 р. Ш. з автомашин ЗІЛ-131, що належав П., таємно викрав бензин та інше майно загальною вартістю 1619 грн. Цього ж дня Ш., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, із салону автомашини «Пежо-306», що належав Ф., таємно викрав його майно загальною вартістю 3 тис. 428 грн. Дії засудженого органи досудового слідства і суд першої інстанції кваліфікували за ч. 1 ст. 289, ч. 2 ст. 289, ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 185 КК. Ознайомтеся з відповідними положеннями КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>). *Чи правильно органи досудового слідства та суд кваліфікували вчинене Ш. з точки зору правил кваліфікації повторності?*

Задача 5.

12.03.2020р. В. здійснив розбійний напад на потерпілого Н., та заволодів його майном на суму 2683 грн. та 150 USD. 14.04.2020 р. він незаконно заволодів майном С. на суму 2150 грн. шляхом грабежу, поєднаного з насильством, що не є небезпечним в момент заподіяння. 18.05.2020р. шляхом нападу на Р., поєднаного з небезпечним в момент заподіяння насильством, І. заволодів його майном на суму 3168 грн. Ознайомтеся зі змістом ст. 185, 186, 187 КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>). *Визначить, які з вчинених І. злочинів утворюють повторність, відповідь обґрунтуйте.*

Задача 6.

Є., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння у приміщенні комунального підприємства, грубо порушив громадський порядок, а саме: за відсутності будь-якого приводу завдав декілька ударів руками в голову головному інженеру К., при цьому нецензурно висловлювався на його адресу, а на вимогу працівника поліції припинити такі дії не реагував. Є. чинив опір працівникові правоохоронного

органу, намагався втекти. Коли ж працівнику поліції вдалося на вулиці його наздогнати, Є. почав відштовхувати працівника поліції з метою уникнення затримання. Ознайомтеся з ч. 3 ст. 296 та ст. 342 КК, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06#Text>). *Визначить, чи має місце в даному випадку одиначне складене кримінальне правопорушення, чи множинність кримінальних правопорушень.*

Задача 7.

А., достеменно знаючи, що Р. вирощує снодійний мак, за його відсутності незаконно проник до домоволодіння Р., та викрав висушений снодійний мак вагою 1 кг 680 гр. В подальшому А. зберігав його у себе вдома, розфасував по пакетиках, частиною з яких «пригощав» своїх друзів, а частину – продав незнайомим йому особам. Ознайомтеся зі ст. 307 та 309 КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>). *Визначить, чи має місце у вчиненому А. множинність кримінальних правопорушень? Відповідь обґрунтуйте.*

Задача 8.

За виграш його компанією в тендері на проведення робіт з реконструкції будівлі, Д. домовився та в подальшому передав представнику виконавчого комітету міської ради О. неправомірну вигоду в розмірі 2500 USD та нарізний карабін Barrett M107 A1 вартістю півтора мільйона грн. Ознайомтеся зі ст. 263 та 368 КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про хабарництво» від 26 квітня 2002 р. № 5 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>). *Визначить, чи має місце у вчиненому Д. множинність кримінальних правопорушень? Відповідь обґрунтуйте.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Виконайте завдання

Ознайомтеся зі змістом Постанови Об'єднаної палати ККС ВС від 14.09.2020 у справі № 591/4366/18 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/9170252>). *Визначить правову позицію Суду щодо співвідношення понять повторність та презумпція невинуватості.*

2. Встановіть відповідності:

1.1. Види множинності кримінальних правопорушень:

- a) повторність, сукупність, рецидив;
- b) продовжувані, триваючі, складні;
- c) рецидив, загальний рецидив, спеціальний рецидив;
- d) повторність, складений, рецидив.

1.2. Повторність має місце:

- a) якщо особу звільнили від кримінальної відповідальності за попереднє кримінальне правопорушення;
- b) якщо особа вчиняє кримінальне правопорушення і адміністративне правопорушення;
- c) якщо особа у різний час вчинила такі кримінальні правопорушення, як крадіжка (ст. 185 КК) та грабіж (ст. 186 КК).
- d) якщо особа спочатку вчинила крадіжку (ст. 185 КК), а після цього розбій (ст. 187 КК)

1.3. Яке кримінальне правопорушення НЕ є видом складного одиничного кримінального правопорушення:

- a) усічене;
- b) продовжуване;
- c) триваюче;
- d) складене.

1.4. Ідеальна сукупність має місце у випадку:

- a) кримінальне правопорушення вчинено спільними зусиллями декількох осіб;
- b) одним діянням вчинено два або більше кримінальних правопорушень;
- c) різними діяннями вчинено два або більше кримінальних правопорушень;
- d) вчинено декілька тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром.

3. Розв'яжіть задачу:

Задача 1.

В. напав на С. ззаду, завдавши численні удари металевою трубою по голові та тулубу. Після того як С. впав та перестав рухатися, В. заволодів його майном на загальну суму 23450 грн. Від завданих ударів металевою трубою С. помер. Ознайомтеся зі ст.ст. 115, 121, 185, 187 КК України, Постановою Пленуму ВСУ «Про судову прак-

тику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>).
Визначить, чи має місце у вчиненому В. множинність кримінальних правопорушень? Відповідь обґрунтуйте.

Теми доповідей:

1. Поняття та форми множинності кримінальних правопорушень.
2. Поняття та види одиничного кримінального правопорушення.
3. Розмежування продовжуваного кримінального правопорушення та повторності в судовій практиці.
4. Розмежування складеного кримінального правопорушення та сукупності в судовій практиці.
5. Види сукупності кримінальних правопорушень.
6. Повторність кримінальних правопорушень: види та кримінально-правове значення.
7. Види та кримінально-правове значення рецидиву кримінальних правопорушень.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Судова практика:

1. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 14.09.2020 у справі № 591/4366/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/9170252>.
2. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010р. N7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>
3. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада

2009 р. № 10 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>

4. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>

5. Про судову практику у справах про хуліганство Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06#Text>

6. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>

Допоміжні джерела:

1. Байлов А.В., Васильєв А. А. Кваліфікація тотожних злочинів, що утворюють повторність, не пов'язану із засудженням особи. *Вісник Кримінологічної асоціації України: збірник наукових праць*. Х.: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2012. № 1. С. 29–36.

2. Дудоров О. Кримінально-правові проблеми множинності злочинів. *Вісник прокуратури*. 2010. № 9. С. 50–64.

3. Зінченко І.О., Тютюгін В. І. Одиничні злочини: поняття, види кваліфікація. Монографія. Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. 256 с.

4. Зінченко І.О.. Види множинності злочинів: кримінально-правовий зміст і співвідношення. Науковий нарис. Х.: Юрайт, 2012. 64 с.

5. Колос О.В. Повторність злочинів у кримінальному праві України: монографія. Ірпінь: УДФС, 2018. 304 с

6. Лемішко Ю. Ю. Повторність і рецидив як обставини, які обтяжують покарання. *Проблеми законності: Акад. зб. наук. пр. Х.: Нац. ун-т «ЮАУ»*, 2011. Вип. 116. С. 176–183.

7. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2016. 256 с.

8. Михайленко П. П., Кузнецов В. В., Михайленко В. П. Рецидивна злочинність в Україні: Монографія. К.: ВБ “Аванпост-прим”, 2009. 168 с.

9. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів: монографія. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 216 с.

ТЕМА 12

Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Питання заняття:

1. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Поняття необхідної оборони та умови правомірності (підстави та склад) заподіяння шкоди у стані необхідної оборони. Перевищення меж необхідної оборони. Уявна оборона.
3. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Умови правомірності.
4. Поняття обстановки крайньої необхідності та умови правомірності.
5. Фізичний та психічний примус.
6. Поняття виконання наказу або розпорядження.
7. Поняття діяння, пов'язаного з ризиком (виправданий ризик).
8. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.
9. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання правової природи обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, визначити умови правомірності певних видів таких обставин, та з'ясувати правові наслідки спричинення шкоди за умов обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи для з'ясування сутності окремих видів таких обставин, відмежування від протиправного заподіяння шкоди, виділити запропоновані кримінально-правовою доктриною інші обставини (не передбачені КК України), які обґрунтовано мали б виключати кримінальну протиправність діяння. Особливої уваги потребує питання визначенню оціночних ознак, які використовуються законодавцем при описі ознак правомірності таких обставин. В процесі підготовки до теми

також слід звернути увагу на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику з питання з'ясування практичних аспектів застосування нормативних приписів щодо обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Детальної уваги потребує вивчення нової такої обставини – виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Визначить позицію судової практики в питанні застосування приписів ч. 5 ст. 36 КК України, ознайомившись з Постановою Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 16 березня 2021 року у справі № 627/1021/17 (див URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96006337?fbclid=IwAR2mKe4fKLo_hvylq4DItmViuznFIP-BWk_iAZLuoEgAroxzEFzZsK85Gg_0).

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

М. визнано винним в умисному вбивстві при перевищенні меж необхідної оборони. 1 травня 2015 р. приблизно о 23 год., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, на літньому майданчику бару, під час сварки з К., ініціатором якої був останній розпочав конфлікт, першим К. вдарив кулаком в обличчя М., на що той теж відповів ударом рукою. Після чого К. схопив М. однією рукою за шию, а іншою наносив йому удари в різні частини тіла. Під час побиття та будучи неспроможним звільнитися від захвату шиї, М. вдарив К. ножем, розмір леза якого приблизно 5 см, у ліве стегно, заподіявши потерпілому колото-різане поранення верхньої частини стегна з ушкодженням артерії, що призвело до смерті останнього від гострої крововтрати. Ознайомтеся зі ст.ст.118 та 124 КК України. *Виходячи з вищевикладених обставин визначить, чи знаходився М. в стані необхідної оборони, якщо так, то чи мало місце перевищення меж необхідної оборони.*

Задача 2.

А. застав Х., коли той викопував картоплю на його городі. У відповідь на зроблене ним зауваження залишити викопану картоплю та покинути город, Х. накинувся на нього із саперною лопаткою. Захищаючись, А. завдав Х. удар ногою в груди, після якого той залишив-

ся стояти, а він упав на спину. Х. знову напав на нього, намагаючись ударити лопаткою. Тоді А., лежачи на спині, завдав нападнику ногами удар у груди, від якого той упав на землю, а він, підвівшись, ще двічі ударив Х. ногами по тулубу. Лопатку, яка випала з рук Х., викинув у соняшники. Від ударів Х. отримав тілесні ушкодження, що за ознаками характеризуються як тяжкі. Ознайомтеся зі ст. 124 КК України. *Визначить, чи знаходився А. в стані необхідної оборони, якщо так, то чи мало місце перевищення меж необхідної оборони.*

Задача 3.

А. було визнано винуватим та засуджено за злочин, передбачений ч. 1 ст. 126 КК України. Діяння було вчинено за наступних обставин. Між А., П. та В. виник конфлікт з приводу встановлення останнім (В.) стовпів для огорожі (В. встановлював огорожу за межами своєї ділянки). В ході суперечки В. завдав П. удар рукою в область лівої скроні голови, чим заподіяв їй фізичний біль і вона впала на землю. А., сприймаючи дії В. як небезпечні для здоров'я його дружини, захищаючи її, наніс останньому один удар кулаком по обличчю, від якого той впав на землю. Слід додати, що суперечка, яка виникла через встановлення стовпів для огорожі, тривала у часі довго, А. намагався її вирішити шляхом залучення органів місцевого самоврядування і тільки після вчинення потерпілим суспільно-небезпечних дій по відношенню до П., А. змушений був завдати один удар В. *Проаналізуйте ситуацію, та визначить, чи перебував А. у стані необхідної оборони, якщо так, то чи мало місце її перевищення, та чи правильне рішення виніс суд першої інстанції.*

Задача 4.

25 грудня 2020 року приблизно о 17:00 Р., перебуваючи в коридорі власного будинку, у ході словесної суперечки із психічно хворим О., умисно наніс останньому руками і ногами близько п'яти ударів по тулубу та голові, внаслідок яких О., втративши рівновагу, впав на підлогу. Тоді Р. схопив металеву кришку, якою наніс потерпілому сім ударів у голову, чим спричинив тілесні ушкодження, від яких О. помер на місці події. В ході досудового слідства Р. пояснив, що в той час, коли О. душив його, він наніс потерпілому близько 10 ударів ногою в голову. Коли Р. скинув О. з себе, вони продовжували боротися в коридорі, де Р. разів ударив О. рукою, той впав на підлогу. Після цього Р. схопив кришку і наніс близько двох ударів

у голову. Свідки події стверджують, що Р. наносив удари О. кришкою по голові в той момент, коли О. упав на підлогу, де залишився лежати відвернутий обличчям від Р. і не чиняв щодо останнього будь-яких активних дій. *Проаналізуйте ситуацію, та визначить, чи знаходився Р. у стані необхідної оборони в той час як наносив удари кришкою по голові, якщо так, то чи мало місце її перевищення.*

Задача 5.

Під час бійки, що виникла на ґрунті раптово виниклої неприязні в процесі вживання спиртних напоїв, А. наніс В. ножове поранення в передню стінку шлунку. А. викликав швидко допомогу, та В. оперативно був доставлений до лікувального закладу. Лікар П., усвідомлюючи стан сильного алкогольного сп'яніння В., розуміючи можливі негативні наслідки наркозу на його стан, та негативні наслідки через термінове не проведення оперативного втручання (настання смерті через внутрішню кровотечу), був змушений дати йому наркоз, щоб провести необхідну операцію. Під час операції В. помер через асфіксію блювотними масами. *Визначте, причинно наслідковий зв'язок між діями А. та П. в настанні наслідків у вигляді смерті В. Чи мав місце виправданий ризик в діях П.?*

Задача 6.

С. вийшов на балкон своєї квартири на п'ятому поверсі і побачив, як Ф. і М. відкочують належний йому мотоцикл. С. зробив їм зауваження, щоб вони зупинилися, і кинув в них шматок арматури, що лежав на балконі. Арматура поцілила в голову М., чим було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. В подальшому з'ясувалося, що Ф. і М. мали занести в будинок піаніно, але мотоцикл, що стояв близько до входних дверей, їм перешкоджав це зробити. Внаслідок чого вони вирішили відкотити його від дверей будинку. *Визначить, чи знаходився С. в стані, який би виключав кримінальну протиправність його діяння, якщо так, то чи було перевищено межі.*

Задача 7.

Р., водій автобуса, був вимушений виїхати на тротуар з метою уникнення наїзду на 5-тирічну дівчину, яка вибігла на дорогу в недозволеному місці. На зустрічну смугу Р. не виїхав, оскільки назустріч впритул рухався шкільний автобус з дітьми. На тротуарі знаходилася мати 5-тирічної дівчинки, яка отримала тяжкі тілесні ушкодження від наїзду автобуса. *Визначить, чи знаходився Р. в ста-*

ні, який би виключав кримінальну протиправність його діяння, якщо так, то чи було перевищено межі.

Задача 8.

А. та В., будучи в складі групи реагування патрульної поліції, на службовому автомобілі прибули на місце події, де згідно з повідомленням, яке надійшло до чергової частини відділу поліції, автомобіль під керуванням невідомої особи злетів у кювет. На місці події було встановлено, що водій автомобіля П. намагався витягнути його з кювету. Поряд з автомобілем у стані алкогольного сп'яніння перебували К., Л., М. та Н. Між К., Л., М. з одного боку, та А. і В. – з іншого, почався словесний конфлікт, який поступово переріс у шарпанину, під час якої працівники поліції, повідомляючи про наявність в діях К., Л., М. адміністративних правопорушень намагалися застосувати до вказаних осіб спеціальні засоби – одягання металевих кайданок та застосування засобів, які споряджені речовинами сльозогінної та дратівливої дії. При цьому вони повідомили, що у разі невиконання їх законних вимог до вказаних вище осіб будуть застосовані заходи фізичного впливу. М. та Н. почали йти з місця події додому. В., діставши табельну зброю, висловив М. вимогу зупинися, руки підняти вгору, інакше з його боку буде застосовано вогнепальну зброю. У свою чергу М., виконавши вимогу працівника поліції, зупинився, повернувся до нього обличчям, став на коліна і руки підняв вгору. До М. підійшов А. та в присутності Н. (дружини М.), наніс кулаком правої руки удар в ділянку нижньої щелепи Н., внаслідок чого останній впав на землю. Після чого заламав останньому руки та одягнув металеві кайданки, спричинивши тим самим останньому середньої тяжкості тілесні ушкодження. *Оцініть, чи знаходився В. в стані, що виключає кримінальну протиправність діяння.*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Визначить, яким чином попередня поведінка особи впливає на факт визнання перебування її в стані необхідної оборони при заподіянні шкоди. Ознайомтеся зі змістом Постанови Верховного суду від 25.10.2022р. у справі № 676/2606/18 (провадження № 51–180км22) (URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107023925>).

Завдання 2.

Чи може заподіяння смерті з необережності в процесі захисту від суспільно небезпечного посягання визнаватися перевищенням меж необхідної оборони? Ознайомтеся з Постановою Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 10.10.2023р. у справі № 202/2592/22 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114086741>).

Завдання 3.

Ознайомтеся з позицією суду щодо застосування ст. 43–1 КК України, та виходячи зі змісту Постанови Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 04.05.2023р. у справі № 760/6265/22 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110749408>), окресліть її тези.

Завдання 4.

Чи охоплюється межами ч. 5 ст. 36 КК України заподіяння шкоди життю та здоров'ю двох чи більше осіб при насильницькому вторгненні в житло? Ознайомтеся з Постановою Третьої судової палати ККС ВС від 06.09.2023р. у справі № 279/4057/17 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357698>).

Теми доповідей:

1. Умови правомірності необхідної оборони в судовій практиці.
2. Уявна оборона: умови правомірності та правові наслідки.
3. Умови правомірності крайньої необхідності в судовій практиці.
4. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, в судовій практиці.
5. Діяння, пов'язане з виправданим ризиком, як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
6. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
7. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Судова практика:

1. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02#Text>

2. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 04.05.2023р. у справі № 760/6265/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110749408>

3. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 11.04.2023р. у справі № 165/300/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110208840>

4. Постанова від 15 червня 2021 року у справі № 570/1055/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/98083478?fbclid=IwAR3Wl15NxWfdrM2xidKAXDNMTXC_X5WtPaDYQloXOi8qqPC_1ekd0D9Sttg

5. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 16 березня 2021 року у справі № 627/1021/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96006337?fbclid=IwAR2mKe4fKlOhvylq4DItmViuznFIP-BWk_iAZLuoEgAroxzEFzZsK85Gg_0

6. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі № 658/278/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92870362>

7. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15 грудня 2020 року у справі № 310/9058/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749916>

8. Постанова Касаційного кримінального суду від 01 жовтня 2020 року у справі № 290/33/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92093170>

9. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25 червня 2020 року у справі № 205/2732/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90143852>

10. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 19 вересня 2023 року у справі № 204/647/20. URL: <https://rejestr.court.gov.ua/Review/113722437>.

11. Постанова Верховного Суду від 25.10.2022р. у справі № 676/2606/18 (провадження № 51–180км22). URL: <https://rejestr.court.gov.ua/Review/107023925>.

12. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 10.10.2023р. у справі № 202/2592/22. URL: <https://rejestr.court.gov.ua/Review/114086741>.

Допоміжні джерела:

1. Албул С. В. Оперативний експеримент та провокація злочину: питання визначення та розмежування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 4. С. 218–221.

2. Албул С. В. Проведення оперативних комбінацій як обставина, що виключає злочинність діяння. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2010. № 3. С. 103–109.

3. Андрусyak Г. М. Право особи на спричинення шкоди у контексті обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. *Нове українське право*. 2023. № 3. С. 141–146.

4. Аніщук В. В. Обставина, що виключає злочинність діяння: поняття та юридична природа. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 493–498

5. Баулін Ю. В. Обставини, які виключають злочинність діянь. Х.: Основа, 1991. 359 с.

6. Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1. С. 132–148.

7. Билиця А. Я. Межі виправданого ризику. *Держава і право*. 2004. Вип. 27. С. 479–484.

8. Бондарчук В. В. Поняття обставин, що виключають злочинність діяння: аналіз наукових визначень. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 2 (63). С. 150–159

9. Бурдін В. М., Сибаль О. Б. Кримінально-правова характеристика заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи під час зайняття спортом. К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2015.

10. Гуртовенко О. Л. Психічний вплив і психічна шкода у кримінальному праві. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр.* О.: Юрид. л-ра, 2005. Вип. 25. С. 470–475.

11. Дудоров О.О., Мельник М.І. Автономні захисні засоби і кримінальний закон. *Влада. Людина. Закон.* 2009. № 1. С. 13–24.

12. Кваша О. О. Уявна оборона: кримінально-правова кваліфікація та відповідальність. Луцьк: Вежа-Друк, 2012. 180 с.

13. Карелов К. Ю. Спеціальні правила кваліфікації провокації злочинів, вчинених у співучасті: відмежування провокації від суміжних кримінально-правових понять. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2019. Випуск 3(28) том 2. С. 143–146

14. Лащук Н. Р. Кримінально-правова оцінка використання захисних засобів, що вражають автономно: монографія. Львів: Бона, 2018. 253 с.

15. Мирошниченко Н. А. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 251–254.

16. Пономаренко Ю. А. Новелізація положень КК щодо обставин, які виключають кримінальне правопорушення в умовах військового стану. *Вісник Асоціації кримінального права України.* 2022. № 1(17). С. 2–7

17. Примаченко В. Ф. Кримінально-правовий інститут затримання особи, яка вчинила злочин: юридична природа та поняття. *Право і суспільство.* 2007. № 1. С. 48–51.

18. Примаченко В. Ф. Проблеми визначення обставин, що виключають злочинність діяння. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ.* 2005. № 1 (20). С. 285–290.

19. Хімченко С. Медична діяльність, пов'язана з ризиком: до питання визначення. *Юридичний вісник.* 2012. № 1. С. 111–116.

20. Храмов, О. М. Насильство як категорія загальної частини вчення про обставини, що виключають злочинність діяння. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Се-*

рія «Право». 2019. № 27. С. 87–94. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2019-27-11>

21. Хряпінський П. В. Юридична конструкція складу правомірної поведінки у кримінальному праві. *Підприємство, господарство і право*. 2007. № 8 (140). С. 102–106.

22. Шарман О. М. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1(17). С. 24–30

ТЕМА 13

Звільнення від кримінальної відповідальності

Питання заняття:

1. Поняття та правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.
7. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання правової природи звільнення від кримінальної відповідальності, правових наслідків такого звільнення, підстав та умов звільнення. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи до визначення поняття та правової природи звільнення від кримінальної відповідальності, конкретизації підстав такого звільнення. Окремої уваги потребує питання звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінчення строків давності, особливостей їх рахування, переривання та припинення, незастосування до злочин-

нів проти миру та безпеки людства та ін., особливості застосування строків давності за злочини, за які передбачене довічне позбавлення волі. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику з питання тематики заняття.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Ознайомтеся з Постановою Верховного суду від 12.08.2020р. у справі № 127/31068/19 (провадження № 51–1868км20) (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91010407>), *визначить судову позицію щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки особи, яка вчинила два або більше кримінальних правопорушення, що утворюють реальну сукупність.*

Завдання 2.

Ознайомтеся з Постановою Верховного суду від 20.10.2020р. у справі № 204/4728/15-к (провадження № 51–735км20) (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92458341>), *визначить судову позицію щодо визначення підстав для зупинення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Чи може оголошення обвинуваченого в розшук свідчити про те, що особа ухиляється від досудового розслідування?*

Завдання 3.

Ознайомтеся з Постановою Великої палати Верховного суду від 16.01.2019р. у справі № 439/397/17 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79298600>), *визначить судову позицію щодо можливості застосування ст. 46 КК (примирення винного з потерпілим) у випадку вчинення злочинів, які мали наслідком смерть потерпілого.*

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Вироком Бердянського міського суду Запорізької області від 15 вересня 2004 р. Б. засуджено за ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 186 та ч. 2 ст. 187 КК України із застосуванням ст. 69 КК України на чотири роки три місяці позбавлення волі та звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК України з іспитовим строком два роки. Новий злочин (проти громадського порядку – ч. 1 ст. 296 КК України), Б. вчинив 9 липня 2005 р., тобто в період іспитового строку. Вироком від

14.09.2005р. за обвинуваченням Б. у вчиненні злочину за ч. 1 ст. 296 КК України суд закрит справу щодо Б. та звільнив його від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України. *Визначить, чи правильно суд застосував кримінальний закон.*

Задача 2.

Каховський міськрайонний суд Херсонської області постановою від 25 липня 2016 р. звільнив З. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 48 КК України у зв'язку із зміною обстановки та закрит провадження у кримінальній справі за обвинуваченням його у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК. З. обвинувачувався у тому, що будучи головою сільської ради, умисно, діючи в інтересах приватного підприємця Л., 19 листопада 2014 р. і 12 квітня 2015 р. засвідчив факт державної реєстрації завідомо неправдивих та недійсних документів – договорів оренди між Л. та власниками земельних часток (паїв) Д., Е., О., Т., С., які не були підписані власниками часток (паїв), завдавши потерпілим матеріальної шкоди на суму 6 тис. 858 грн. З. відшкодував потерпілим завдані збитки, продовжив виконувати обов'язки голови сільської ради. В рішенні суд не вказав, чому злочин, який вчинив З. втратив суспільну небезпечність та чому ця особа перестала бути суспільно небезпечною. *Чи відповідає рішення суду нормам матеріального права?*

Задача 3.

С., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, знаходився у громадському місці – у приміщенні клубу, де охоронець клубу попросив його залишити приміщення, у зв'язку з тим, що він поведився агресивно, влаштував словесний конфлікт з охоронцем закладу. Використовуючи прохання охоронця як привід для продовження конфлікту, С., усвідомлюючи, що за його діями спостерігають сторонні особи, відповів охоронцю грубою нецензурною лайкою, після чого вилив на охоронця зі склянки алкогольний напій. У відповідь на протиправні дії С. охорона клубу провела його з приміщення клубу і зачинила двері закладу. Надалі С., розбив кришкою каналізаційного люка склопакет вхідних дверей закладу, після чого роботу клубу було припинено. *Ознайомтеся зі змістом ст. 296 КК України, та визначить, чи є підставою для звільнення С. від кримінальної відповідальності.*

Задача 4.

Т. і Г. підозрювалися у тому, що обіймаючи посаду відповідно директора ТзОВ та головного бухгалтера цього підприємства, з 1 квітня 2000 р. по 1 липня 2002 р. умисно ухилялися від сплати до бюджету податків на загальну суму 59 тис. 611 грн 23 коп. Під час розслідування справи вказана сума була повністю сплачена до бюджету до притягнення Т. та Г. до кримінальної відповідальності. *Ознайомтеся зі ст. 212 КК України та визначить, чи є підстави для звільнення Т. та Г. від кримінальної відповідальності.*

Задача 5.

В. обвинувачувався у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого за ч. 2 ст. 125 КК України. Рішенням суду його було звільнено від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК. Оскаржуючи рішення суду, потерпілий вказує на неправильне застосування закону України (ст. 49 КК), вказуючи на те, що В. ухилявся від органу досудового слідства, у зв'язку з чим був оголошений в розшук, а тому, на думку потерпілого, перебіг давності зупинився і строки притягнення до кримінальної відповідальності не закінчилися. В матеріалах справи відсутні дані на підтвердження факту умисного вчинення В. будь-яких дій, спрямованих на ухилення від слідства. З матеріалів справи вбачається, що 5 грудня 2015 року працівниками поліції під час перетину блокпосту було зупинено автомобіль, в якому знаходився В. в якості пасажера. Останньому було повідомлено, що він знаходиться у розшуку у зв'язку із вчиненням злочину, а В. повідомив працівникам поліції адресу свого проживання. *Визначить, чи правильно суд застосував положення ст. 49 КК України.*

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.

Ознайомтеся з Постановою Об'єднаної палати Верховного суду від 05.04.2021р. у справі № 328/1109/19 (провадження № 51–5464кмо20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179766> та окрема думка – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243804>), та визначить судову позицію щодо порядку обчислення строків відповідно до ст. 49 КК України.

Завдання 2.

Ознайомтеся з Постановою Об'єднаної палати Верховного суду 29.11.2021р. у справі № 357/11205/19 (провадження № 51–2776кмо21) (URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/101592405>), та визначить підстави для звільнення від кримінальної відповідальності за дії, передбачені ч. 1 ст. 309 КК.

Завдання 3.

Ознайомтеся з Постановою Верховного суду від 04.02.2021р. у справі № 953/21593/19 (провадження № 51–5619км20) (URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/94623743>), та визначить підстави для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК).

Завдання 4.

Ознайомтеся з Постановою Верховного суду від 01.06.2021р. у справі № 373/3768/13-к (провадження № 51–6336км20) (URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/97517621>), та визначить порядок застосування ст. 49 КК при перекваліфікації діяння.

Завдання 5.

Ознайомтеся з Постановою Другої судової палати ККС ВС від 16.05.2023р. у справі № 554/10716/19) (URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/111036655>), та визначить порядок закінчення строків давності і зупинення строків, визначених в ч. 1 ст. 49 КК під час оголошення воєнного стану в Україні.

Теми доповідей:

1. Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття, види та співвідношення з іншими кримінально-правовими інститутами.
2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: судова практика.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки: судова практика.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки: судова практика.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 25 січня 1974р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_125#Text
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Судова практика:

1. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 16.05.2023р. у справі № 554/10716/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111036655>
2. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 24.01.2023р. у справі № 640/20302/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108628304>
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду № 12 від 23 грудня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text>

Допоміжні джерела:

1. Антонюк Н. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності у судовій практиці. *Судебно-юридическая газета*. 2020. 01 грудня. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1032069/>
2. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: Монографія. К.: Атіка, 2004. 296 с
3. Возьянов Д. К. Примирення винного з потерпілим в інституті звільнення від кримінальної відповідальності: проблеми теорії. *Держава і право*. 2013. № 62. С. 310–316.
4. Вознюк А. А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 236 с.
5. Дудоров О., Письменський Є. Звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування: порівняльно-правова характеристика. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 3. С. 46–52.
6. Дудоров О.О., Письменський Є. О. Давність у кримінальному праві: проблемні питання. *Митна безпека*. 2010. № 2. С. 64–78.

7. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 152 с.
8. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, підслідні органам безпеки: кримінально-правові та кримінальні процесуальні аспекти навч. посіб. / [Ю. В. Луценко, О. В. Микитчик, Д. А. Нескоромний та ін.]. Харків: Право, 2018. 160 с.
9. Ісраєлян А. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим за вчинення кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2019. Вип. 58, т. 2. С. 84–86.
10. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності (за нормами Загальної частини КК України): Навч. Посібник. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Сімф.: ВД “Квадранал”, 2005. 224 с.
11. Зозак О. С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні: монографія / за ред. О. М. Бандурки. Київ Освіта України, 2009. 204 с
12. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: монографія. Одеса: Фенікс, 2009. 228 с
13. Наден О. В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: монографія. Харків: Право, 2003. 224 с.
14. Сахнюк С. В. До питання класифікації видів звільнення від кримінальної відповідальності, покарання та його відбування на обов'язкові та факультативні. *Держава та регіони: Науково-виробничий журнал*. Серія: Право. 2008. № 3. С. 60–61.
15. Усатий Г. О. Медіація між потерпілим та правопорушником: проблеми та перспективи законодавчого впровадження. *Відновне правосуддя в Україні*. 2009. Вип. 4 (12). С. 80–84.
16. Хавронюк М. Приватне обвинувачення і примирення за кримінальним законодавством України та інших держав Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 3. С. 120–126.
17. Хряпінський П. В. Загальні та спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності. *Право та державне управління: збірник наукових праць*. 2011. № 3. С. 90–96;

18. Хряпінський П. В. Спеціальне звільнення від відповідальності у кримінальному праві та законодавстві України: навч. посіб. Запоріжжя: КСК; Альянс, 2010. 270 с.

19. Яценко С. С. Щодо відповідності інституту звільнення від кримінальної відповідальності конституційному принципу презумпції невинуватості: порівняльний підхід. *Економика. Міжнародний часопис*, Республіка Сербія, м. Ніш. 2010. № 1. С. 37–46.

ТЕМА 14

Поняття, мета та види покарання.

Інші заходи кримінально-правового характеру

Питання заняття 1:

1. Поняття системи покарання та принципи її побудови. Класифікація покарання за чинним законодавством та в науці кримінального права.
2. Поняття та зміст штрафу.
3. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
4. Підстави та порядок призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
5. Підстави та порядок призначення громадських робіт.
6. Підстави та порядок призначення виправних робіт. Підстави та порядок призначення службових обмежень для військовослужбовців.
7. Підстави та порядок призначення конфіскації майна.
8. Підстави та порядок призначення арешту.
9. Підстави та порядок призначення обмеження волі.
10. Підстави та порядок призначення тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
11. Підстави та порядок призначення позбавлення волі на певний строк. Підстави та порядок призначення довічного позбавлення волі.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання поняття та характерних ознак покарання, системи покарання та її значення, з'ясувати сутність та особливості застосування окремих видів покарання; правову природу заходів кримінально-правового

характеру, відмінних від покарання, правову природу та порядок застосування примусових заходів медичного характеру та примусового лікування, примусових заходів виховного характеру, обмежувальних заходів. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи до визначення поняття та цілей покарання (абсолютні, відносні та змішані), теоретичні підходи до виділення ознак системи покарання. Особливої уваги потребує питання особливостей призначення штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, звернути увагу на особливості призначення конфіскації та довічного позбавлення волі, відмежування підстав та порядку застосування конфіскації та спеціальної конфіскації, особливості застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику з питання тематики заняття з метою з'ясування практичних аспектів призначення окремих видів покарання та інших заходів кримінально-правового впливу.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Визначить порядок зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання, ознайомтеся з Постановою Великої палати Верховного суду від 29.08.2018р. у справі № 663/537/17 (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76207318>).

Завдання 2.

Визначить взаємозв'язок ролі особи у вчинюваному злочині з розміром штрафу як виду покарання, що може бути призначений особі, ознайомившись з Постановою Першої судової палати ККС ВС від 19.10.2023р. у справі № 459/2988/22 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114390058>).

Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

П., діючи за попередньою змовою із невстановленою особою, шляхом обману заволодів чужими грошовими коштами. П. після того, як невстановлена особа зателефонувала потерпілій особі похилого віку, представившись завідуючим лікарем хірургічного відділення та повідомивши про те, що її донька потрапила у ДТП

та потребує термінової фінансової допомоги на проведення операції, прийшов до місця проживання потерпілої особи, представився медичним працівником, якому слід передати гроші на операцію, заволодів 40 000 грн, 1 000 дол. США та 100 євро. Своїми діями обвинувачений та невстановлена особа спричинили потерпілому матеріальної шкоди на загальну суму 80 233,51 грн.

Місцевий суд визнав засудженого винуватими і засудив за ч. 2 ст. 190 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 3 000 НМДГ (51 000 грн), тобто в мінімальному розмірі, передбаченому санкцією цієї частини ст. 190 КК. *Чи правильно суд визначив розмір штрафу, враховуючи той факт, що саме завдяки його активним діям спільний злочинний умисел на заволодіння грошовими коштами потерпілого було доведено до кінця.*

Задача 2.

Молодший сержант А., проходячи військову службу за контрактом на посаді майстра відділення технічного обслуговування військової частини, 9 липня 2008 року на вулиці зустрів неповнолітнього Т. Представившись працівником Управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України і пред'явивши замість відповідного посвідчення своє портмоне з фотокарткою А., ввів Т. в оману і заволодів його мобільним телефоном, як нібито краденим у третіх осіб, після чого зник в невідомому напрямку. (В порушенні кримінальної справи відносно А. за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК України відмовлено на підставі ст. 6 п. 2 КПК України, але 18 липня того ж року А. був притягнутий до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу за скоєння правопорушення, передбаченого ст. 51 КпАП України).

Крім того А. 20 листопада 2008 року, знаходячись в місці для паління поблизу будівель казарми та їдальні військової частини, будучи незадоволеним неналежним, на його думку, ставленням підлеглого йому за військовим званням солдата Л. до виконання службових обов'язків, а також порушенням останнім форми одягу, вирішив застосувати до нього насильство, в результаті таких дій Л. було завдано легкі тілесні ушкодження.

А. було визнано винним у вчиненні злочинів, передбачених ст.ст.353 і 424 ч. 2 КК України на підставі яких, призначено покарання: по ст. 353 КК України – у вигляді арешту строком на 6 місяців;

по ч. 2 ст. 424 КК України – у вигляді позбавлення волі строком на 3 роки і 6 місяців, з позбавленням його військового звання «молодший сержант».

Визначить, чи правильно було призначено судом покарання.

Задача 3.

Р. та Д. визнано винними у тому, що вони, займаючи відповідно посади старшого дільничного інспектора та дільничного інспектора у серпні 2005 року, здійснюючи функції представників влади, у містах Слов'янську та Краматорську Донецької області, умисно, з метою штучного створення доказів по кримінальній справі, перевищили владу та службові повноваження, що проявилось в підробці документів по кримінальній справі – протоколу огляду місця події та протоколу допиту свідків. Вироком Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 16 травня 2007 року обидва було засуджено за ч. 2 ст. 365 КК України на 5 років позбавлення волі з позбавленням права займати посади рядового, сержантського та офіцерського складу в системі МВС України строком на 3 роки, з позбавленням Р. спеціального звання “майор міліції, та за ч. 3 ст. 358 КК України – на 2 роки обмеження волі. *Проаналізуйте призначене Р. та Д. покарання, чи відповідає воно вимогам КК України.*

Задача 4.

Згідно з вироком суду М. визнано винним у тому, що він, будучи посадовою особою підприємства, в період з травня по липень 2016 року вчинив замах на умисне ухилення від сплати податків, які входять в систему оподаткування, що призвело до фактичного ненадходження до бюджету коштів в особливо великих розмірах, а також службове підблення.

Вироком міського суду від 4 травня 2017 року М. засуджено за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 212 КК України та призначено покарання у вигляді штрафу в розмірі 20000 НМДГ з конфіскацією всього майна, яке є власністю засудженого, та позбавленням права обіймати матеріально відповідальні посади строком на 3 роки, – за ч. 2 ст. 366 КК України на 3 роки позбавлення волі з позбавленням права обіймати матеріально відповідальні посади строком на 2 роки. Із матеріалів справи випливає, що М., займаючи посаду заступника директора з фінансів підприємства, за своїми функціональними обов'язками не був матеріально відповідальною особою. *Визначить, чи правильно суд призначив додаткові покарання.*

Задача 5.

Вироком міського суду від 17 травня 2018 р. Б. засуджено за ч. 2 ст. 286 КК України на 3 роки позбавлення волі з позбавленням його права керувати всіма видами транспортних засобів строком на 2 роки. Згідно з вироком Б. засуджено за те, що він 28 вересня 2017 р., приблизно о 22 год., не маючи посвідчення водія, навичок водіння мотоцикла і реєстраційних документів на нього, керуючи технічно несправним мотоциклом ІЖ-Юпітер-4, рухаючись на автодорозі, порушивши вимоги Правил дорожнього руху України, скоїв наїзд на пішохода М., внаслідок чого потерпілій було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. *Враховуючи вищенаведені обставини, визначить, чи правильно суд призначив додаткове покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами.*

Задача 6.

Щ., який не мав місця роботи, будучи в стані алкогольного сп'яніння, під час сварки з Б., яка виникла на ґрунті їх неприязних стосунків через користування спірною земельною ділянкою, на якій знаходилась худоба родини останньої, умисно став наносити дерев'яною палицею удари по голові та інших частинах тілах Б. На допомогу їй прибігли її мати – Л. та син Р., яким Щ. також наніс удари палицею. Внаслідок цієї бійки Щ. заподіяв Б. легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я, а Л. і Р. – легкі тілесні ушкодження без розладу здоров'я. Вироком Сколівського районного суду Львівської області від 29 травня 2019 р. Щ., засуджено: – за ч. 1 ст. 125 КК України на 1 рік виправних робіт із відрахуванням 15% заробітку в дохід держави; за ч. 2 ст. 125 КК України на 2 роки обмеження волі. *Визначить, чи правильно суд призначив покарання Щ. за кожне кримінальне правопорушення.*

Задача 7.

Командир відділення взводу технічного обслуговування в/ч молодший сержант Т., являючись за своїм військовим званням начальником для рядового С., завдав йому п'ять ударів кулаком в обличчя, в результаті чого С. були заподіяні тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості, у зв'язку з чим потерпілий в період з 31 липня по 17 вересня 2018 року перебував на стаціонарному лікуванні у військовому шпиталі. Вироком суду Т. визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 424 КК України, та на підставі зазначеної статті із застосуванням ст. 69, 60 КК України засуджено до

арешту строком на 6 місяців з відбуттям покарання на гауптвахті Західного територіального управління Військової служби правопорядку. *Визначить, чи правильно застосовано судом норми матеріального права в частині призначення покарання Т. у вигляді арешту.*

Задача 8.

19-тирічний Х. визнано винним у тому, що він, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, із застосуванням фізичного насильства згвалтував неповнолітню П., а після цього з особливою жорстокістю умисно вбив потерпілу шляхом завдання їй декількох ударів дерев'яною палицею в голову та численних ударів руками і ногами у живіт, грудну клітину. Позбавивши П. життя, Х. вчинив крадіжку належного їй мобільного телефона зі стартовим пакетом вартістю 555 грн. Вироком апеляційного суду Львівської області Х., раніше судимого за ч. 3 ст. 185, ч. 5 ст. 185 КК України на 4 роки позбавлення волі і звільненого від відбування покарання з випробуванням і іспитовим строком 2 роки, засуджено за п.п.4, 10 ч. 2 ст. 115 КК України до довічного позбавлення волі, за ч. 4 ст. 152 КК України на 12 років позбавлення волі, за ч. 2 ст. 185 КК України на 3 роки позбавлення волі, а на підставі ст.ст.70 та 71 КК України остаточно за сукупністю злочинів та вироків – до довічного позбавлення волі. При цьому Х. активно сприяв розкриттю злочину, вказав органам слідства місцезнаходження трупа П., та вказав на місце злочину, чим надав допомогу органам слідства в з'ясуванні обставин його вчинення. Проаналізуйте наведені обставини, та визначить, чи обґрунтовано застосовано судом до Х. покарання у виді довічного позбавлення волі.

Питання заняття 2:

1. Поняття та правова природа інших заходів кримінально-правового характеру.
2. Підстави та порядок застосування заходів спеціальної конфіскації.
3. Порядок та підстави застосування примусових заходів медичного характеру.
4. Правова природа та порядок застосування примусового лікування.
5. Правова природа та порядок застосування примусових заходів виховного характеру.

6. Правова природа та порядок застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.
7. Обмежувальні заходи: порядок та підстави застосування.
8. Компенсаційні та відновні заходи: поняття, сутність та їх реалізація в кримінальному праві України.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Ознайомтеся з оглядом судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо застосування спеціальної конфіскації майна як заходу кримінально-правового характеру (Рішення, внесені до ЄДРСР за період із січня 2018 року по листопад 2021р.). (URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_2022_01_11.pdf), *визначить критерії та особливості застосування спеціальної конфіскації в судовій практиці.*

Завдання 2.

Визначить практичні аспекти застосування примусових заходів виховного характеру, ознайомившись з Постановою Верховного суду від 10.06.2021р. у справі № 303/2121/19 (провадження № 51–4826км20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97657196>).

Розв'яжіть задачі

Задача 1.

Ухвалою Апеляційного суду Херсонської області від 01 серпня 2019 року до Б. за вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК, застосовано примусові заходи медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричної лікарні з суворим наглядом. 19 жовтня 2017 року лікар-психіатр ДЗ «Українська психіатрична лікарня з суворим наглядом МОЗ України» подав до суду заяву про продовження застосування примусових заходів медичного характеру. За доданням до заяви висновком комісії лікарів-психіатрів від 19 жовтня 2017 року Б. страждає на органічний розлад особистості складного генезу, психічний стан не зазнав поліпшення, є підстави для продовження примусового лікування. *Яке рішення має прийняти суд щодо подальшого застосування до Б. примусових заходів медичного характеру?*

Задача 2.

Раніше судимий С. повторно вчинив таємне викрадення чужого майна, поєднане з проникненням до житла, що передбачене ч. 3 ст. 185 КК України. Також він своїми умисними діями вчинив замах на повторне таємне викрадення чужого майна, поєднане з проникненням до житла, але не зміг довести свої дії до кінця з причин, що не залежали від нього, чим вчинив злочин, передбачений ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК України. Також С. незаконно придбав, зберігав та носив бойові припаси без передбаченого законом дозволу. За результатами судово-психіатричної експертизи С. за своїм психічним станом в теперішній час не може розуміти свої дії та керувати ними. *Яке рішення повинно бути прийняте після закінчення досудового розслідування?*

Задача 3.

За умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження при перевищенні меж необхідної оборони щодо Т. була порушена кримінальна справа за ст. 124 КК. На стадії досудового слідства судово-психіатрична експертиза встановила, що він страждає на шизофренію в параноїдальній формі, а тому щодо вчиненого ним суспільно небезпечного діяння є неосудним. У зв'язку з надмірною агресивністю й озлобленістю хворого комісія лікарів-психіатрів визнала, що відносно Т. необхідно застосувати примусовий захід медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу з суворим наглядом. *Як суд має вирішити справу?*

Задача 4.

Волинська обласна психіатрична лікарня № 1 звернулась до суду з поданням про продовження застосування примусових заходів медичного характеру відносно О., посилаючись на те, що на даний час у зв'язку з нестійким станом медикаментозної і соціальної компенсації, останній потребує подальшого застосування примусових заходів медичного характеру – надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку. З матеріалів подання вбачається, що О. лікувався з 11 листопада 2005 року по 13 липня 2008 року в ВОПЛ № 2, в подальшому йому надавалась амбулаторна психіатрична допомога в примусовому порядку за місцем проживання. На даний час О. виявляє ознаки параноїдальної безперервно-прогресивної шизофренії, прогресуючого дефекту. *Яке рішення в такому випадку має прийняти суд?*

Задача 5.

Івано-Франківський міський суд визнав К. винним у вчиненні злочинів, передбачених ст. 307 ч. 2, 309 ч. 2, ст. 317 ч. 2 КК України та призначив покарання: за ст. 309 ч. 2 КК України – три роки позбавлення волі, за ст. 317 ч. 2 КК України із застосуванням ст. 69 ч. 1 КК України – три роки шість місяців позбавлення волі без конфіскації майна, за ст. 307 ч. 2 КК України – із застосуванням ст. 69 ч. 1 КК України – чотири роки позбавлення волі без конфіскації майна. На підставі ст. 70 ч. 1 КК України шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим остаточно призначити покарання у виді чотирьох років позбавлення волі без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК України К. звільнив від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням, встановивши іспитовий строк два роки. *Проаналізуйте норми, за якими було засуджено К. Чи були у суду законні підстави для незастосування заходів спеціальної конфіскації?*

Завдання для самостійної роботи:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Верховного суду від 26.10.2021р. у справі № 461/2728/20 (провадження № 51–3201км21) ([URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/100704546](https://reyestr.court.gov.ua/Review/100704546)) та *визначить, в яких випадках не можуть бути застосовані примусові заходи виховного характеру, передбачені ст. 105 КК.*

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Верховного суду від 02.02.2022р. у справі № 344/16025/18 (провадження № 51–5050км21) ([URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/102999869](https://reyestr.court.gov.ua/Review/102999869)) та Постанову Верховного суду від 21.06.2022р. у справі № 171/869/21 (провадження № 51–838км22) ([URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104886096](https://reyestr.court.gov.ua/Review/104886096)), та *визначить порядок призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.*

Завдання 3.

Проаналізуйте Постанову Верховного суду від 20.10.2020р. у справі № 221/6664/19 (провадження № 51–4019км20) ([URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/92363930#](http://reyestr.court.gov.ua/Review/92363930#)), та *визначить критерії застосування конкретного виду примусових заходів медичного характеру.*

4. Встановіть відповідність:

4.1. Неповнолітньому може бути призначене покарання у вигляді:

- a) обмеження волі;
- b) конфіскації майна;
- c) виправних робіт;
- d) довічного позбавлення волі.

4.2. Розмір штрафу визначається судом:

- a) тільки з урахуванням ступеня тяжкості кримінального правопорушення;
- b) з урахуванням заробітку засудженого на момент кримінального правопорушення;
- c) з урахуванням ступеня тяжкості й майнової шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням;
- d) з урахуванням ступеня тяжкості кримінального правопорушення й майнового стану засудженого.

4.3. У випадку призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання до позбавлення волі на певний строк, строк додаткового покарання обчислюється:

- a) з моменту вступу вироку суду в законну силу;
- b) поширюється на весь строк відбування основного покарання й поперх того на строк, встановлений вироком для додаткового покарання;
- c) з моменту проголошення вироку;
- d) з моменту початку відбування основного покарання.

4.4. Звільнення від покарання у зв'язку із психічним захворюванням можливе, якщо:

- a) у особи в процесі відбування покарання настав психічний розлад, що не виключає осудності;
- b) особа в процесі відбування покарання занедужала на психічне захворювання, що позбавляє її можливості усвідомлювати фактичний характер своїх дій;
- c) особа в момент вчинення злочину перебувала в стані обмеженої осудності;
- d) особа занедужала на психічне захворювання на момент винесення обвинувального вироку.

4.5. До змішаних видів покарань за порядком їх призначення КК України відносить:

- a) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- b) штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- c) штраф та позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- d) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та конфіскація.

4.6. До військовослужбовців строкової служби як міра покарання може застосовуватися:

- a) тримання у дисциплінарному батальйоні;
- b) позбавлення військового звання, чину, рангу, кваліфікаційного класу;
- c) службові обмеження для військовослужбовців;
- d) направлення до дисциплінарної військової частини.

Теми доповідей:

1. Теорії цілей покарання.
2. Поняття, ознаки і значення системи покарань.
3. Обмежувальні заходи: загальна характеристика та підстави застосування.
4. Примусові заходи медичного характеру: поняття, мета та підстави застосування.
5. Примусове лікування: поняття, мета та підстави застосування.
6. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
7. Спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру: практичні аспекти застосування.
8. Практичні аспекти призначення штрафу як виду покарання.
9. Перспективи реформування системи покарань відповідно до проекту КК України.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu85321?an=28&ed=1985_11_29
2. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text
3. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів: від 14 груд. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Конвенція про примусову чи обов'язкову працю № 29 1930 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text
6. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
8. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000р № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 1901 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару), № 11-рп/99 від 29 грудня 1999 року. Офіційний вісник України. 2000. № 4. Ст. 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text>
10. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі: затверджено Наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я Укра-

їни від 15.08.2014 № 1348/5/572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14#Text>

Судова практика:

1. Висновок щодо застосування ст. 55 КК України: Постанова Об'єднаної палати Верховного суду від 04.09.2023р. у справі N404/2081/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396688>

2. Висновок щодо застосування положень статей 55, 286, 286-1 КК: Постанова Об'єднаної палати Верховного суду 04.09.2023р. у справі N702/301/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396675>

3. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо застосування спеціальної конфіскації майна як заходу кримінально-правового характеру: Рішення, внесені до ЄДРСР за період із січня 2018 року по листопад 2021 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_2022_01_11.pdf

4. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо вирішення цивільного позову у кримінальному провадженні: Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по лютий 2022 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/2022_05_25_Oglyad_KKS_civ_pozov.pdf

5. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 02.02.2022р. у справі № 344/16025/18. URL: <https://reesr.court.gov.ua/Review/102999869>

6. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 07.12.2022р. у справі № 385/619/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834205>.

7. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 16.04.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>

8. Про практику призначення військовослужбовцям покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні: Постанова Пленуму Верховного Суду від 28 грудня 1996 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-96#Text>

9. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>

10. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05#Text>

11. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 червня 2005 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06#Text>

12. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23 грудня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text>

13. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03#Text>

14. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>

Допоміжні джерела:

1. Автухов К. А., Яковець І. С. Механізм оптимального виконання покарання у виді позбавлення волі: наук.-практ. посіб. Харків: Права людини, 2013. 248 с.

2. Басалюк Н. В. Система покарань у доктрині кримінального права України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. Вип. 85. С. 11–21.

3. Березовська Н. Л. Зміст покарань, пов'язаних із виправно-трудовим впливом. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. О.*: Національний університет «Одеська юридична академія», Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. Вип. 46. С. 367–376.

4. Батиргарєєва В. С. Спеціальна конфіскація як засіб запобігання злочинності в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр.* Харків: Право, 2014. Вип. 27. С. 101–109.

5. Борисов В. І., Гізімчук С. В. Питання караності злочину у конституційному судочинстві (на прикладі заміни смертної кари довічним позбавленням волі). *Право України*. 2011. № 9. С. 147–157.
6. Вечерова Є. М. Покарання, кара та кримінально-правовий вплив: питання співвідношення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 4. С. 94–96.
7. Габлей Н. Г. Поняття та мета покарання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2012. Вип. 2. С. 190–197
8. Гончар Т. О. До питання про суттєві ознаки кримінального покарання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2011. № 2. С. 33–34.
9. Горбачова І. М. Розмежування конфіскації і спеціальної конфіскації. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2007. Вип. 32. С. 182–186.
10. Горбачова І. М. «Домашній арешт» як альтернатива покарань, пов'язаних з позбавленням волі особи. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юр. літ-ра, 2010. Вип. 54. С. 179–184.
11. Горбачова І. М. Спеціальна конфіскація в кримінальному праві України: пробіли та перспективи удосконалення. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 9. С. 129–136
12. Горбачова І. М. Сучасні тенденції у запровадженні інституту заходів безпеки в кримінальному праві України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. статей*. Чернівці. 2020. № 1. С. 86–91.
13. Горбачова І. М. Порушення принципів пеналізації при визначенні караності діянь за КК України. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 2. С. 117–122
14. Горбачова І. М. Концепція суспільно-небезпечного стану особи при відпрацюванні попереджувальних заходів. *Кримінологія України та протидія злочинності: (зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна)*. Б-ка журналу „Юридичний вісник”. О.: Фенікс, 2008. С. 211–217.
15. Горбачова І. М. Становлення теорії заходів безпеки в кримінально-правовій доктрині. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2008. Вип. 44. С. 317–322.

16. Гура Р. М. Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: монографія. Харків: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. 144 с.

17. Гуторова Н. О. Кара як мета кримінального покарання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 20. С. 42–46.

18. Гуторова Н. О. Кримінально-правова категорія «пеналізація злочинів»: методологічні аспекти формування та розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2011. № 2. С. 96–100.

19. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та функції його призначення і виконання за законодавством України: Навчальний посібник. Запоріжжя: ГУ „ЗІДМУ”, 2004. 152 с.

20. Денисова Т. А. Покарання: кримінально-правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аналіз: монографія. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2007. 340 с.

21. Денисова Т. А. Кримінальне покарання: жорстокість чи необхідність? *Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія: Право*. 2001. № 1. С. 103–106.

22. Дудоров О., Данилевський А. Про заміну смертної кари довічним позбавленням волі. Щодо рішення Конституційного Суду України. *Вісник прокуратури*. 2011. № 6. С. 72–79.

23. Єрмак О. В., Куц В. М. Конфіскація як засіб кримінально-правового реагування: монографія. Чернігів: Вид.-во Лозовий В. М., 2018. 232 с.

24. Ігнатенко М. П. Проблемні питання конструкції кримінально-правових санкцій в контексті призначення покарання. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* Одеса: Юрид. літ., 2012. Вип. 64. С. 432–439

25. Кириць Б. О. Застосування покарання у вигляді обмеження волі. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 3 (11). С. 175–182.

26. Кириць Б. О. Застосування покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 4 (12). С. 182–189.

27. Кириць Б. Громадські роботи як вид покарання за кримінальним правом України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична: зб. наук. пр.* 2004. Вип. 39. С. 399–406.

28. Книженко О. О. Санкції у кримінальному праві: монографія. Харків: НикаНова, 2011. 336 с.

29. Козаченко О. Теоретичне визначення змісту та меж застосування кримінально-правових заходів. *Право України*. 2005. № 10. С. 41–44.

30. Козаченко О. В. Альтернативи кримінальній відповідальності *de lege lata, de lege ferenda*. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць*. Миколаїв, 2009. Вип. 38. С. 11–19.

31. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи: культурологічний вимір: монографія. Миколаїв: Іліон, 2011. 504 с.

32. Куц В. М., Яценко А. М. Примирення учасників кримінально-правового конфлікту (кримінально-правовий аспект): монографія. Харків: Юрайт, 2013. 328 с.

33. Лень В. В. До проблеми виконання довічного позбавлення волі як виду покарання. *Вісник поліцейської фінансово-правової академії*. 2009. № 1. С. 27–30.

34. Лень В. В., Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру: історія, стан, тенденції: монографія. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010. 212 с.

35. Литвинов О. М., Назимко Є. С. Інститут покарання в кримінальному праві України: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. Донецьк: Ноулідж (Донець, від-ня), 2013. 213 с.

36. Міщенко С. Арешт і обмеження волі як альтернатива призначення покарання у вигляді позбавлення волі. *Судоустрій і судочинство в Україні*. 2005. № 1. С. 62–69.

37. Мельникова-Крикун В. М. Про недоцільність застосування конфіскації майна як додаткового виду покарання. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2005. Вип. 29. С. 61–65

38. Музика А. А., Горох О. П. Покарання та його застосування за злочини проти здоров'я населення: монографія. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. 404 с.

39. Музика А. А. Примусове лікування наркоманів і права людини. *Наука і правоохорона*. 2010. № 1. С. 8–12.

40. Назимко Є. Правова експертиза як засіб подолання помилок у встановленні міри покарання в кримінально-правових санкціях. *Юридична Україна*. 2012. № 2. С. 109–113.

41. Нарожна О. В. Позбавлення військового звання як вид покарання: окремі питання застосування. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. Одеса: Юридична література, 2010. Вип. 55. С. 172–176.

42. Новікова К. А. Обмеження свободи як вид покарання: монографія / наук. ред. Ю. А. Пономаренко. Харків: Право, 2019. 288 с.

43. Орловська Н. А. Актуальні проблеми примусових заходів медичного характеру в контексті побудови кримінально-правових санкцій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2013. Вип. 6, т. 2. С. 89–93.

44. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування: навч. посіб. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2010. 214 с.

45. Пономаренко Ю. А. Заходи безпеки за кримінальним правом України. *Вісник прокуратури*. 2011. № 9. С. 63–67.

46. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: монографія. Харків: Право, 2020. 720 с.

47. Шевчук В. М. Критерії розрахунку розміру шкоди і штрафу в кримінальному законодавстві України. *Правова держава*. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2011. № 13. С. 249–256.

48. Трубников В. М., Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості його застосування: монографія. Харків: Харків юрид., 2007. 288 с.

49. Туляков В. О. Заходи безпеки в системі засобів протидії організованій злочинності. *Науковий Вісник Львівського юридичного інституту МВС України*. 2005. № 2(2) додаток 1. С. 45–50.

50. Хавронюк М. Щодо правил визначення санкції з більш суворим покаранням. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 22–28.

ТЕМА 15

Призначення покарання

Питання заняття:

1. Принципи призначення покарання, співвідношення з загальними засадами призначення покарання. Суддівська дискреція (розсуд) при призначенні покарання.

2. Призначення покарання у межах санкції статті (частини статті) Особливої частини КК. Призначення покарання відповідно до вимог Загальної частини КК. Тяжкість вчиненого кримінального правопорушення та особа винного як критерій призначення покарання.
3. Поняття та кримінально-правова природа обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання. Призначення покарання з урахуванням обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання.
4. Призначення покарання на підставі угод. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
5. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.
6. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень. Порядок призначення покарання за умов «розірваної» сукупності кримінальних правопорушень (ч. 4 ст. 70 КК).
7. Призначення покарання за сукупністю вироків.
8. Складання покарань та зарахування строків попереднього ув'язнення

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання загальних засад та спеціальних правил призначення покарання, правила складання покарань та зарахування строків попереднього ув'язнення. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи та судову практику в питаннях призначення покарання, особливостей врахування обставин, що пом'якшують та обтяжують його. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику з тематики заняття. Детальної уваги потребує аналіз меж судової дискреції при призначення покарання, особливості призначення покарання на підстав угод, розмежування правил призначення покарання за умов розірваної сукупності кримінальних правопорушень та сукупності вироків, особливості врахування Закону «Савченко» при зарахуванні строків попереднього ув'язнення в строк покарання.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Верховного суду від 05.08.2020р. у справі № 334/5670/18 (провадження № 51–4378км19) (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90906069>), та визначить позицію судової практики в питанні визначення наявності щирого каяття як обставини, що пом'якшує покарання.

Завдання 2.

Ознайомтеся з Постановою Верховного суду від 20.07.2022р. у справі № 519/691/19 (провадження № 51–4844км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105372113>), та визначить правила призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень, які визначені частинами 1, 4 ст. 70 КК.

2. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Богородчанський районний суд засудив І. та В. за ч. 3 ст. 185 КК України на 3 роки позбавлення волі кожного. І. та В. визнані винними і засуджені за вчинення таємного викрадення чужого майна, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, поєднаного з проникненням у приміщення. І. та В., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, проникли у майстерню, що належить Я. і викрали майно останнього на загальну суму 17 тис. 500 грн. У апеляційному поданні прокурор посилається на неправильне застосування судом кримінального закону при кваліфікації дій І. та В. Зазначає, що органами досудового слідства І. та В. були обвинувачені у вчиненні таємного викрадення майна з проникненням у приміщення, що завдало значної шкоди потерпілому, однак, суд упустив цю кваліфікуючу ознаку – заподіяння значної шкоди, не мотивувавши свого рішення в цій частині. Крім того, прокурор зазначає, що суд, наводячи у вирокі обставини, які обтяжують покарання засуджених, послався на обставину “вчинення злочину за попередньою змовою”, хоча вказана обставина врахована як ознака злочину, а також, навів обставину – негативні характеристики підсудних. Просить скасувати вирок суду, а справу направити на новий судовий розгляд. *Визначить, чи обґрунтовані нормами матеріального права доводи прокурора.*

Задача 2.

Вироком апеляційного суду О. засуджено за ч. 1 ст. 14, ч. 3 ст. 27, ч. 2 п.п. 6, 11 ст. 115 КК України до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що належить йому на праві власності. За вироком суду О. визнано винним у тому, що він з корисливих мотивів, з метою отримання спадщини, вирішив організувати вбивство свого батька – А., і замовити виконання цього злочину іншої особи. У ході оперативно-розшукових заходів було встановлено номер мобільного телефону Б., на який О. йому зателефонував та домовився про зустріч того ж дня. На зустрічі О. запропонував Б. за винагороду в 60000 доларів США вбити свого батька А., за умови, що вбивство повинно бути вчинено в максимально короткий термін та за допомогою медичних препаратів, щоб відвести підозру. Б. прийняв замовлення і попросив аванс у сумі 5000 доларів США для організації злочину. Пізніше О. передав Б. фотокартку батька – А., і гроші в сумі 5000 доларів США, підтвердивши розмір остаточної винагороди за вчинення вбивства, для чого власноручно написав боргову розписку Б. на таку суму. Через два тижні О. зустрівся з Б., де повідомив про вбивство А., на підтвердження чого передав замовнику задалегідь підготовлені фотознімки потерпілого зі слідами насильницької смерті та його годинник. На цьому О. був затриманий працівниками поліції.

У касаційній скарзі адвокат О. просить пом'якшити покарання її підзахисному, посилаючись на повне визнання ним своєї вини, позитивну характеристику його особи, вчинення ним злочину вперше та поганий стан здоров'я. Також посилається на зміни в законодавстві, згідно з якими строк покарання за готування до злочину не може перевищувати половини максимального строку, передбаченого санкцією закону, за яким особу засуджено. *Визначить, чи обґрунтовані доводи адвоката О.?*

Задача 3.

В. визнано винуватим у тому, що він, перебуваючи у нетверезому стані, у дворі будинку, вимагаючи сплати боргу О. став бити його молодшого брата – М. та, погрожуючи розправою, примусив М. зняти з мотоцикла О. міст, вартістю 180 грн., після чого відкрито ним заволодів. Продовжуючи свої злочинні дії В. став ображати М. брутальною лайкою та бити його руками і ногами по різних части-

нам тіла, примусивши останнього віднести міст мотоцикла до його місця проживання. Крім того, В. став ображати батька М. – П., який відразу прийшов до його двору та пропонував заспокоїтися і віддати викрадене, але В. продовжував брутально висловлюватися на їх адресу та схопивши вила, став ними розмахувати, погрожуючи розправою. Вироком Арбузинського районного суду В. засуджено за ч. 1 ст. 296 КК України на один місяць арешту, за ч. 3 ст. 186 КК України із застосуванням ст. 69 КК України на два роки виправних робіт з відрахуванням в доход держави 20% із суми заробітку засудженого, а на підставі ст. 70 КК України за сукупністю злочинів, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, призначено два роки виправних робіт з відрахуванням в доход держави 20% із суми заробітку засудженого. В апеляційному поданні прокурор просить вирок щодо В. скасувати, посилаючись на те, що суд безпідставно призначив засудженому покарання із застосуванням ст. 69 КК України. *Визначить, чи обґрунтовані доводи прокурора?*

Задача 4.

В. засуджений за ч. 1 ст. 296 КК України за вчинення хуліганських дій щодо сусіда – особи похилого віку, та призначено покарання у вигляді 4 років обмеження волі з реальним відбуванням призначеного покарання. Обираючи покарання суд виходив з того, що засуджений вчинив злочин з особливою зухвалістю, його дії були спрямовані на заподіяння потерпілим фізичного болю та моральних принижень, засуджений вчиняв протиправні дії у присутності та на очах у малолітньої дитини; а обставин, які б пом'якшували покарання засудженому, в ході судового розгляду не встановлено. Обставиною, яка обтяжує покарання засудженому, суд визнав вчинення злочину щодо особи похилого віку.

Засуджений у апеляційній скарзі наголошує, що суд безпідставно не врахував як обставину, що пом'якшує покарання, його щире каяття, наявність позитивних характеристик, вчинення злочину вперше, його вік (19 років) та готовність понести покарання за свої дії та врахувати, що осуд його дій сільською громадою для нього вже є найбільш суворим покаранням. Втім з аудіозапису та журналу судового засідання встановлено, що В. не висловлював жалю з приводу ситуації, яка склалася, а навпаки, погрожував розправою потерпілим, якщо останні не заберуть заяву про вчинення криміналь-

ного правопорушення. *Визначить, чи є підстави для задоволення апеляційної скарги В. в частині призначеного покарання.*

Задача 5.

Вироком Старосамбірського районного суду С. засуджений за ст. 355 ч. 2 КК на 4 роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 289 КК на 5 років 6 місяців позбавлення волі; за ч. 2 ст. 283 КК на 7 років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на 2 роки. На підставі ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень призначено 8 років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на 2 роки. *Визначить, чи дотримано судом вимоги норм матеріального права при визначенні остаточного покарання.*

Задача 6.

Вироком районного суду від 20 жовтня 2016 р. К., раніше неодноразово судимий, останній раз 25 травня 2016 р. Кіровським районним судом м. Кіровограда (за ст.ст. 296 ч. 2, 187 ч. 2, 304 КК України на дев'ять років позбавлення волі), – засуджений за ст. 296 ч. 1 КК України на два роки обмеження волі і відповідно до ст. 71 КК України до призначеного покарання частково приєднано невідбуте покарання за попереднім вироком Кіровського районного суду м. Кіровограда від 25 травня 2016 р., й остаточно визначено дев'ять років шість місяців позбавлення волі з конфіскацією всього майна.

За вироком від 20 жовтня 2016 р. К. визнано винним у тому, що він 6 березня 2015 р. у стані алкогольного сп'яніння побачивши Д., яка йшла по вулиці, діючи з хуліганських спонукань, завдав потерпілій удар кулаком в обличчя, заподіявши легкі тілесні ушкодження. *Визначить, чи правильно судом при визначенні остаточного покарання застосовано положення ст. 71 КК України.*

Задача 7.

У касаційній скарзі прокурор просить вирок Криничанського районного суду від 29 листопада 2018 року та ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 18 березня 2019 року змінити у зв'язку з неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність. Він вважає неправильним призначене місцевим судом покарання засудженому (ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 185 КК) шляхом часткового приєднання невідбутої частини покарання за вироком Вільногірського міського суду Дніпропетровської області

від 5 вересня 2018 року, оскільки зазначене правило призначення покарань може бути застосовано лише при призначенні покарань за сукупністю вироків згідно ч. 1 ст. 71 КК, а не за сукупністю злочинів. Крім того, у касаційній скарзі прокурор зазначає, що суд апеляційної інстанції в порушення вимог ч. 1, ч. 4 ст. 70, ст. 71 КК, встановивши, що інкриміновані обвинуваченому злочини за ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 185 КК Л. вчинено 25 травня 2018 року, 26 травня 2018 року, 28 травня 2018 року, 29 травня 2018 року, тобто до ухвалення попереднього вироку Вільногірського міського суду від 5 вересня 2018 року, а, отже, обвинуваченому мало бути призначено остаточне покарання лише за правилами, передбаченими ч. 1, ч. 4 ст. 70 КК шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або часткового складання покарань. *Чи обґрунтовані нормами КК України доводи прокурора?*

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 27.04.2023р. у справі № 725/2953/22 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110569387>), та визначить, яким чином обстановка вчинення кримінального правопорушення впливає на призначення покарання.

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Верховного суду від 07.04.2021р. у справі № 263/15605/17 (провадження № 51–4234км20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208170>), та визначить поняття «активне сприяння розкриттю злочину» як обставину, що пом'якшує покарання».

Завдання 3.

Ознайомтеся за Оглядом судової практики ККС ВС кримінального провадження, в якому до особи було застосовано попереднє ув'язнення: постанова ВС від 25.05.2022р. у справі № 487/5073/18 (провадження № 51–4020км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104477456>), та визначить, яким чином строк тримання особи в слідчому ізоляторі чи в іншому місці попереднього ув'язнення може бути зараховано відповідно до ч. 5 ст. 72 КК.

Завдання 4.

Ознайомтеся з Постановою ВС від 20.10.2021р. у справі № 487/3326/15-к (провадження № 51–4811км20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100544979>), та визначить, як суд має враховувати покарання, від якого він не ухилявся і стосовно якого закінчилися строки давності виконання обвинувального вироку, передбачені ч. 1 ст. 80 КК.

5. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Вироком апеляційного суду м. Києва А. засуджено за ч. 1 ст. 14, ч. 3 ст. 27, ч. 2 п.п. 6, 11 ст. 115 КК України на 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що належить йому на праві власності. За вироком суду А. визнано винним у тому, що він з корисливих мотивів, з метою отримання спадщини вирішив організувати вбивство свого батька К. і замовити виконання цього злочину іншій особі, для чого став підшукувати виконавця злочину. Про такі його наміри стало відомо ГУБОЗ МВС України, керівництво якого прийняло рішення про викриття його злочинної діяльності А. з метою організації умисного вбивства на замовлення з корисливих мотивів запропонував С. за винагороду в 60000 доларів США вбити свого батька К., за умови, що вбивство повинно бути вчинено в максимально короткий термін та за допомогою медичних препаратів, щоб відвести підозру. А., вважаючи замовлення на вбивство виконаним, передав С. частину винагороду в сумі 5000 грн., а решту винагороду пообіцяв передати через 30–40 днів, але в тому ж кафе був затриманий працівниками міліції.

За даними справи А. вперше притягується до кримінальної відповідальності, позитивно характеризується, має незадовільний стан здоров'я – визнавався інвалідом 3-ої групи по загальному захворюванню, визнав свою вину, судом встановлено відсутність обставин, які обтяжують покарання, а злочинний намір було припинено на стадії готування до злочину.

Чи можуть в даному випадку бути застосовані положення ст. 68 КК? Та чи правильно взагалі було обрано апеляційним судом покарання А.?

Задача 2.

Д., раніше засуджений Гайсинським районним судом за ч. 2 ст. 121 КК України до п'яти років шести місяців позбавлення волі, 29.04.2014 року тим же судом за ст. 395 КК України до одного місяця арешту, 07.02.2016 року тим же судом за ст. 395 КК України до двох місяців арешту, 06.03.2017 року тим же судом за ст. 263 ч. 2 КК України до штрафу в сумі 510 грн.; 11.04.2017 року тим же судом за ст. 395 КК України до двох місяців арешту; обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ст. 395 КК України. Так, Д. в порушення обмежень адміністративного нагляду, встановленого щодо нього постановою Гайсинського районного суду від 19.12.2016 року терміном один рік, 05.07.2017 року з метою ухилення від адміністративного нагляду самовільно залишив своє постійне місце проживання і без повідомлення правоохоронних органів та поважних на те причин почав проживати в нежилых будинках м. Гайсина. В судовому засіданні підсудний Д. вину визнав повністю, щиро каюся у вчиненому. Д. було визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ст. 395 КК України, та призначено судом покарання у вигляді одного місяця арешту. На підставі ч. 1 ст. 71 КК України до призначеного покарання повністю приєднати невідбуту частину покарання за вироком Гайсинського районного суду від 06.03.2017 року, визначивши остаточне покарання у виді одного місяця арешту. Призначаючи покарання підсудному, суд врахував, що вчинений злочин невеликої тяжкості, дані про особу підсудного, який раніше судимий, негативно характеризується за місцем проживання. *Визначить, чи відповідає призначене судом покарання Д. ступеню небезпечності вчиненого ним діяння та ступеню небезпечності діяча?*

Задача 3.

Вироком районного суду П. було визнано винним у тому, що він, керуючи автомобілем ВАЗ-2101 і перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, рухаючись на закругленій дільниці автодороги, не обрав безпечну швидкість, відволікшись, не впорався з керуванням автомобілем, у результаті чого допустив з'їзд у правий по своєму ходу руху кювет, де вчинив наїзд на придорожнє дерево, внаслідок чого пасажири автомобіля С. і Г. отримали тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили їхню смерть, К. – тяжкі тілесні ушкодження,

а О. та І. – середньої тяжкості тілесні ушкодження. П. засудили за ч. 2 ст. 286–1 КК України із застосуванням ст. 69 КК України до позбавлення волі строком на п'ять років із позбавленням права керувати транспортними засобами строком на три роки. Суд послався на те, що він раніше до кримінальної відповідальності не притягувався, щиро розкаювався у вчиненому, має позитивні відгуки за місцем проживання, злочин вчинив з необережності. Крім того постраждав від ДТП, внаслідок чого став інвалідом II групи. Апеляційний суд своєю ухвалою вирок щодо П. залишив без змін. *Чи обґрунтоване нормами матеріального права рішення судів обох інстанцій?*

Задача 4.

Токмацький районний суд Запорізької області вироком від 27 липня 2016 р. засудив Б. за ч. 2 ст. 309 КК України на 2 роки позбавлення волі. На підставі ч. 1 ст. 71 КК України до призначеного покарання за цим вироком приєднано невідбуту частину покарання за попереднім вироком від 4 серпня 2014 р. (невідбуте покарання складало 4 роки позбавлення волі) і Б. визначено остаточне покарання у виді позбавлення волі строком на 3 роки. *Визначить, чи правильно судом виконані вимоги ч. 4 ст. 71 КК України*

Задача 5.

Вироком районного суду Є., І. та С. були засуджені за ч. 2 ст. 186 КК України на п'ять років позбавлення волі кожного, Є. та І. на підставі ст. 75 КК України, а С. – відповідно до ст. 75, ст. 104 КК України – від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком три роки, поклавши на них обов'язки, передбачені пунктами 3, 4 ч. 1 ст. 76 КК України.

В апеляційному поданні та доповненні до нього прокурор порушив питання про зміну постановленого щодо Є., І та С. судового рішення у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону: засуджені визнали свою вину, щиро розкаялися у вчиненому та добровільно відшкодували заподіяну шкоду, а обставин, які обтяжують покарання, не встановлено, чим порушень вимоги ст. 69–1 КК України, а щодо С. (вчинив злочин у неповнолітньому віці), – на порушення ст. 104 КК України. *Визначить, які саме мають порушення в даній ситуації, та відповідь обґрунтуйте.*

Теми доповідей:

1. Загальні засади призначення покарання.
2. Обставини, які пом'якшують покарання: система та врахування під час призначення покарання.
3. Обставини, які обтяжують покарання: система та врахування під час призначення покарання.
4. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення.
5. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
6. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень: практичні аспекти.
7. Призначення покарання за сукупністю вироків: аналіз судової практики.
8. Призначення покарання на підставі угод: аналіз судової практики.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Європейські пенітенціарні правила, затверджені Комітетом міністрів РЄ (1987 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text
2. Мінімальні стандартні правила ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням («Токійські правила») від 14 грудня 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text
3. Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя у відношенні неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.98р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
5. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 р. № 15- рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання): справа

№ 1–33/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710–04#Text>

6. Рішення Конституційного Суду України від 26.01.2011 р. № 1-рп/11 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України» від 22 лютого 2000 року № 1483-III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями статті 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», частини другої статті 4, частин першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі): справа № 1–5/2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710–11#Text>

Судова практика:

1. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700–03#Text>

2. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 15.06.2023 у справі № 613/527/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111647884>

3. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 07.02.2023р. у справі № 187/1548/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108930689> (Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом)

4. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 15.03.2023р. у справі № 404/7774/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109646052>

5. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 19.07.2023р. у справі № 286/1005/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112370189>

6. Проблемні питання, що виникають при призначенні покарання. Аналіз практики Верховного Суду. Львів, 6 вересня 2023.

URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/2023_09_06_Prezent_Yakovlava_Pruznach_pokaran.pdf

7. Огляд практики Європейського суду з прав людини щодо застосування принципу юридичної визначеності: окремі аспекти. Упоряд. І. Кушнір. К., 2023. URL: https://rm.coe.int/17-10-web-overview-of-the-practice-of-the-european-court-of-human-righ/1680ad380c?fbclid=IwAR0yGow_H8jWylqmEgLPdDx5kwXydo3JFO8MUHD6HmiS6O7JcWDXxh7mbVE

Допоміжні джерела:

1. Антипов В.В., Антипов В. І. Обставини, які виключають застосування кримінального покарання: Монографія. К.: Атіка, 2004. 208 с.

2. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.

3. Горбачова І. М. Порухення принципів пеналізації при визначенні караності діянь за КК України. *JurisEuropensisScientia*. 2023. № 2. С. 117–122

4. Горбачова І. М. Угоди про примирення та визнання винуватості: індульгенції чи засоби заохочення. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 214–245. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/4/45.pdf>

5. Денисова Т. А. Правосвідомість суспільства та питання призначення і відбування покарання. *Вісник прокуратури*. 2006. № 8. С. 94–101.

6. Дудоров О. Спеціальні засади призначення покарання. *Слово Національної школи суддів України*. 2012. № 1. С. 121–135.

7. Дудоров О. О. Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання: поняття, правова природа, значення. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2011. № 1. С. 204–211.

8. Зінченко І. О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: монографія. Х.: ФІНН, 2008. 336 с.

9. Іскендеров Ф. Ш. Принципи призначення покарання та деякі тенденції європейської судової практики. Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 180–182.

10. Музика А., Горох О. Інститут призначення покарання: поняття і загальна характеристика. *Право України*. 2011. № 9. С. 174–183.

11. Макаренко А. С. Деякі актуальні проблеми пом'якшення покарання в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 1 (10). URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-1/11maspvu.pdf>

12. Макаренко А. С. Загальні засади призначення покарання та суддівський розсуд. *Вісник Харківського національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2011. Вип. № 9. С. 338–342.

13. Макаренко А. С. Кримінально-правова характеристика суддівського розсуду: зловживання правом. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2012. Вип. 65. С. 610–617.

14. Макаренко А. С. Критерії призначення покарання. *Вісник прокуратури*. 2011. № 7. С. 60–63.

15. Макаренко А. С. Проблема суддівського розсуду. *Генезис публічного права: від становлення до сучасності: зб. наук. праць / за ред. С. В. Ківалова, В. О. Тулякова, О. В. Козаченка*. Миколаїв: Гліон, 2010. С. 168–170.

16. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні. Одеса: Юрид. літ., 2013. 272 с.

17. Мирошниченко Н. А. Види покарань, що можуть бути призначені неповнолітнім правопорушникам. *Правове життя сучасної України: у 2 т.: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова*. Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 148–151.

18. Мирошниченко Н. А., Басалюк Н. В. Покарання за злочини: новий концепт. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.]*; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 67. С. 180–186.

19. Полянський Є. Ю. Теоретичні засади призначення покарання у сучасній науці кримінального права. *Вісник прокуратури*. № 3. 2009. С. 57–66.

20. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України: Монографія. Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. 239 с.

21. Татарінова О. В. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, та деякі проблеми врахування суддівського розсуду. *Судова та слідча практика в Україні*. 2016. № 1. С. 104–111.

22. Туляков В. О. Призначення покарання. Правова доктрина України: у 5 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків: Право, 2013. Т. 5: *Кримінально-правові науки України: стан, проблеми та шляхи розвитку*. Розд. 1, підрозділ 1.5.3. С. 294–313.

23. Туляков В. О., Макаренко А. С. Призначення покарання. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 208–227.

24. Тютюгін В., Лемішко Ю. Кримінально-правова оцінка стану сп'яніння за статтями Кримінального кодексу з банкетними диспозиціями. *Право України*. 2012. № 6. С. 242–249.

25. Тютюгін В.І., Євдокімова О. В. Особливості застосування додаткових покарань у кумулятивних санкціях статей Особливої частини Кримінального кодексу України. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 7. С. 41–47.

ТЕМА 16

Звільнення від покарання та його відбування . Судимість та її правові наслідки

Питання заняття:

1. Поняття та правова природа звільнення від покарання та його відбування. Види звільнення.
2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням, його правові наслідки та види (передбачене ст. 75 КК та вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років).
3. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
4. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
5. Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акту про помилування.

6. Звільнення від відбування покарання у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу засудженого для обміну як військовополоненого.
7. Заміна покарання або його невідбутої частини більш м'яким.
8. Звільнення від покарання за хворобою.
9. Судимість: наслідки, погашення та зняття.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання правової природи звільнення від покарання та його відбування, правові наслідки такого звільнення, з'ясувати особливості окремих видів звільнення від покарання та його відбування. При підготовці теми здобувачам слід враховувати наукові підходи щодо визначення правової природи звільнення від покарання та його відбування, та судову практику в означених питаннях. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику з тематики заняття. Детальної уваги потребує аналіз питання обмежень в застосуванні можливостей звільнення від відбування покарання з випробуванням за низку кримінальних правопорушень та практику реалізації таких заборон, шляхи уникнення заборони; особливості умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, питання заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, особливості дострокового зняття судимості.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Другої судової палати ККС ВС від 17.01.2023р. у справі № 51–515км20 (провадження № 309/3456/18) (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/108526631>), та визначить, підставою для якого виду звільнення від відбування покарання є ситуація, якщо особа захворіла на тяжку хворобу після вчинення злочину, що підтверджується висновком експертизи.

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанови Верховного суду від 10.08.2021р. у справі № 235/689/20 (провадження № 51–1411км21) (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/99009843>), та від 11.05.2021р. у справі № 623/3374/18 (провадження № 51–5568км20) (URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96933478>), та визначить, які об-

ставини свідчать про зниження суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення та самого засудженого, що зумовлює можливість його виправлення без ізоляції від суспільства.

Завдання 3.

Проаналізуйте Постанову Верховного суду від 27.09.2021р. у справі № 2 34/1940/20 (провадження № 51–1866км21) ([URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/99926673](https://reyestr.court.gov.ua/Review/99926673)), та визначить, чи можливе застосування звільнення особи від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) у випадку засудження особи за сукупністю кримінальних правопорушень, одне з яких є корупційним.

4. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

У касаційній скарзі прокурор ставить вимогу про зміну вироку апеляційного суду через неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність. Прокурор просить на підставі п. 1 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК засудженого звільнити від покарання за ч. 1 ст. 125 КК у зв'язку із закінченням строків давності. Свої вимоги прокурор обґрунтовує тим, що під час апеляційного розгляду було встановлено закінчення строку давності за ч. 1 ст. 125 КК, який є кримінальним проступком. *Чи підлягає задоволенню скарга прокурора?*

Задача 2.

В апеляційній скарзі засуджений Б. (за ч. 1 ст. 263 КК), посиляючись на суворість призначеного йому покарання та невідповідність вироку суду нормам матеріального і процесуального права, просить звільнити його від покарання на підстав ст. 75 КК України. Зазначає, що місцевим судом не враховано того, що вироком суду йому було призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки, а тому відповідно до ст. 12 КК вчинений ним злочин є злочином невеликої тяжкості; набой без застосування нарізної вогнепальної зброї не становлять суспільної небезпеки, а тому вчинений ним злочин не є суспільно небезпечним. Наголошує на відсутності у нього негативних характеристик та наявності обставин, які пом'якшують покарання – щире каяття та відсутність у нього будь-яких судимостей. З матеріалів справи слідує, що Б. незаконно зберігав значну кількість боєприпасів з метою особистого збагачення шляхом подальшого збуту боєприпасів невідомим особам, не працює, за міс-

цем проживання характеризується посередньо. *Визначить, чи є підстави для звільнення Б. від відбування покарання?*

Задача 3.

Засудженого Д. (за ч. 1 ст. 121 КК – до 4 років позбавлення волі) звільнено від відбування покарання з випробуванням та визнано обставини, які характеризують особу засудженого, як такі, що пом'якшують покарання (вперше притягується до кримінальної відповідальності, за місцем проживання характеризується позитивно, на обліку у лікаря нарколога та психіатра не перебуває, частково відшкодував шкоду потерпілому). Потерпілий оскаржив рішення суду та зазначив, що судом не надано належної оцінки вчиненню засудженим кримінального правопорушення у стані алкогольного сп'яніння, залишено поза увагою думки потерпілого щодо призначення покарання, невизнання засудженим вини, часткове відшкодування шкоди. Засуджений Д. проти доводів потерпілого заперечує, та вказує, що суд прийняв правильне рішення, тим більше, що з моменту вчинення кримінального правопорушення минуло 6 років, протягом яких засуджений не притягувався до кримінальної відповідальності, а також наявна доповідь органу пробації щодо застосування стосовно нього заходів мінімального впливу та контролю. *Визначить, чи відповідає звільнення Д. вимогам КК України?*

Задача 4.

В. засуджений 25.06.2007 р. Бабушкінським районним судом м. Дніпропетровська за ч. 3 ст. 307, з урахуванням ст. 69 КК України до 4 років позбавлення волі з конфіскацією всього особистого майна. До суду надійшло подання адміністрації Софіївської ВК № 45 про звільнення засудженого В. через наявну у нього хворобу (діагноз: стабільна стенокардія напруги, дифузний кардіосклероз III ст., гіпертонічна хвороба III ст.). В поданні Софіївської ВК № 45 зазначається, що В. страждає на хворобу, яка перешкоджає відбуттю покарання, В. порушень режиму утримання не допускав, характеризується задовільно. *Чи є підстави для звільнення В. від подальшого відбування покарання?*

Задача 5.

О. засуджений Белгород-Дністровським районним судом Одеської області за ч. 2 ст. 185 КК України до 3 років 3 місяців позбавлення волі. До суду надійшло подання СВК-5 про звільнення О.

від покарання. У висновку медичної комісії зазначається, що О. лікується в Снігурівській ВК з 24.04.2008 року з діагнозом ВІЛ-інфекція, стадія вторинних захворювань 111 Б, гіпертермічний синдром, хронічний гепатит, фаза нестійкої ремісії, кандидоз ротової порожнини, ВІЛ-енцефалопатія, ХТБ легень (дисемінований) фаза інфільтрації. Поступив у тяжкому стані, був поміщений до стаціонару, але стан прогресивно погіршується. Під час відбування покарання О. характеризується як такий, що стає на шлях виправлення. *Чи наявні підстави для звільнення О. від подальшого відбування покарання?*

Задача 6.

Вироком Сватівського районного суду Луганської області П. засуджено за ч. 3 ст. 185 КК України на 3 роки позбавлення волі та на підставі ст. 75 КК України звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на 2 роки. Постановою апеляційного суду скасовано звільнення від відбування покарання з випробуванням, та направлено його у місця позбавлення волі строком на 3 роки. У касаційній скарзі засуджений П. порушує питання про скасування постанови суду, внаслідок неправильного застосування кримінального закону. Вважає, що суд не в повній мірі з'ясував усі обставини справи та дійшов неправильного висновку про те, що він ухилився від виконання покладених на нього обов'язків. Зазначає, що він не отримував повідомлень з кримінально виконавчої інспекції та суду. Твердить, що став на шлях виправлення, оскільки за час іспитового строку правопорушень не вчиняв, працевлаштований, позитивно характеризується за місцем роботи та за місцем проживання, про що є відповідні довідки, має дружину – інваліда другої групи. З матеріалів справи вбачається, що суд апеляційної інстанції не з'ясував у представника кримінально-виконавчої інспекції, чи надсилалися запрошення засудженому П. для його виклику, та які заходи були вжиті інспекцією для його розшуку. *Визначить, чи наявні підстави для скасування застосування до Б. звільнення від відбування покарання з випробуванням?*

Задача 7.

Вироком Лохвицького районного суду Полтавської області від 22.11.2018р. С. засуджений за ст. 185 ч. 1 КК України до 2500 грн. штрафу в дохід держави. 05.01.2021р. начальник ВДВС Лохвицького РУЮ звернувся до суду з поданням про заміну стягнення штрафу

в розмірі 2500 грн. на громадські або виправні роботи. Прокурор не підтримав подання, просив суд звільнити засудженого від покарання. *Визначить підстави для звільнення С. від покарання, про які зазначає прокурор?*

Задача 8.

Старший інспектор відділу кримінально-виконавчої інспекції управління Державного департаменту України з питань виконання покарань в Херсонській області звернулася до суду з поданням про звільнення від покарання в зв'язку з амністією А., посилаючись на те, що А., засуджена 2 лютого 2007 року районним судом за ч. 2 ст. 302 КК України до двох років обмеження волі, з застосуванням ст. 75 КК України звільнена від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком в два роки, в період якого засуджена поводити себе задовільно, вагітна – перебуває на обліку в жіночій консультації, нового злочину не вчинила, згодна на застосування до неї Закону України «Про амністію». Просить застосувати до неї п. “б” ст. 1 Закону України від 12 грудня 2008 року «Про амністію». Ознайомтеся з Законом «Про амністію» від 12 грудня 2008 року (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-17#Text>), чи підлягає задоволенню подання інспектора відділу кримінально-виконавчої інспекції управління Державного департаменту України з питань виконання покарань?

Задача 9.

А. звернувся з клопотанням про дострокове зняття судимості. Своє клопотання мотивує тим, що вироком Верховинського районного суду від 19.10.2010р. його визнано винним у вчиненні злочину за ч. 2 ст. 121 КК України та призначено покарання позбавлення волі на 5 років. Постановою Долинського районного суду від 03.10.2014 року його звільнено від відбуття покарання умовно – достроково, невідбутий строк покарання позбавленням волі замінено на покарання 240 годин громадських робіт. Покарання громадськими роботами відбув 02 лютого 2015 року. За час проживання на території Замагорівської сільської ради зарекомендував себе позитивно, строк погашення судимості пройшов більше трьох років, що дає підстави для дострокового зняття судимості. *Чи підлягає задоволенню клопотання А.?*

Задача 10.

Вироком Апеляційного суду Сумської області від 12.05.2006р. П. засуджено за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК до довічного позбавлення волі. Кваліфікуючи дії П. за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК, суд зазначив, що умисне вбивство потерпілого З. вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство. Суд зазначив у вироку про наявність у П. судимості за злочин (ст. 94 КК 1960 р.), за який він був засуджений і відбув покарання у 1990 р. З часу відбуття П. покарання за це вбивство і до вчинення іншого вбивства пройшло 16 років. *Чи можна вважати правильною кваліфікацію судом дій П. за ознакою судимості?*

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Першої судової палати ККС ВС від 24.10.2023р. у справі № 756/7333/19 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114552466>), та визначить, чи можливе застосування ст. 75 КК України, якщо особа засуджується за ст. 191 КК (питання щодо неможливості звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення корупційного кримінального правопорушення).

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову Третьої судової палати ККС ВС від 18.01.2023р. у справі № 686/7636/22 (провадження № 51–2797км22) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526554>), та визначить, чи є наявність хронічних захворювань в особі, засудженої до позбавлення волі на певний строк, перешкодою для реального відбування нею цього покарання та чи може бути підставою звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

Завдання 3.

Ознайомтеся зі змістом Постанови ВС від 27.08.2020р. у справі № 127/10266/19 (провадження № 51–2412км20) (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91260654>), та визначить правові наслідки вчинення особою під час іспитового строку нового кримінального правопорушення.

Завдання 4.

Проаналізуйте Постанову ВС від 26.08.2020р. у справі № 431/2787/19 (провадження № 51–2894км20) (URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91260580>), визначить, яким чином обчислюється

ся строк погашення судимості у випадку звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

Розв'яжіть задачу:

Задача 1.

Вироком районного суду від 4 травня 2015 р. засуджено Ч. та М. за ч. 2 ст. 368 КК України на 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими обов'язками на строк один рік з конфіскацією майна кожному. На підставі ст. 75 цього кодексу звільнено від відбування призначеного основного та додаткового покарання з випробуванням з іспитивим строком на два роки із покладенням на них обов'язків зазначених у ст. 76 КК України.

У скарзі прокурор просить вирок щодо Ч. та М. скасувати, обґрунтовуючи безпідставністю призначення засудженим додаткового покарання у виді конфіскації майна та необґрунтованістю застосування ст. 75 КК України до додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими обов'язками. *Проаналізуйте рішення та суду та доводи прокурора на предмет їх відповідності вимогам ст.ст. 75–77 КК України.*

Теми доповідей:

1. Звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.
2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: підстави та порядок застосування.
3. Практика звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадках засудження за корупційні кримінальні правопорушення.
4. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
5. Підстави, умови та наслідки умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.
6. Практика звільнення від відбування покарання за хворобою.
7. Застосування амністії в Україні.
8. Помилування в Україні: підстави та порядок застосування.
9. Судимість: поняття та правове значення.
10. Порядок дострокового зняття судимості.
11. Поняття та умови погашення судимості.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01.10.1996р. № 392/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Положення про порядок здійснення помилювання: Указ Президента України від 21.04.2015 р. № 223/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015#Text>
3. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі: Наказ МОЗ України від 15.08.2014р. № 1348/5/572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14#Text>

Судова практика:

1. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 15.06.2023р. у справі № 170/667/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111614174>
2. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 23.02.2022р. у справі № 154/675/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103986238>
3. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 18.01.2023р. у справі № 686/7636/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526554>
4. Постанова Третьої судової палати ККС ВС від 05.07.2023р. у справі № 727/6140/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112117928>
5. Постанова Першої судової палати ККС ВС від 11.07.2023р. у справі № 726/78/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112175808>
6. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду № 7 від 24 жовтня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>
7. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміна невідбутої частини покарання більш м'яким: Постанова Пленуму Верховного Суду № 2 від 26 квітня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02#Text>
8. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості: Постанова Пленуму Верховного

Суду України № 16 від 26 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-03#Text>

9. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 28 вересня 1973 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-73#Text>

Допоміжні джерела:

1. Андрєєв А. В. Безумовні види звільнення від покарання: проблеми вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2012. № 4 (51). С. 162–168.

2. Бурдін В. М. Окремі проблеми застосування амністії в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 54. С. 335–341.

3. Вознюк, А. А., Письменський, Є. О. Передача засудженого для обміну як військовополоненого: кримінально-правові аспекти звільнення від відбування покарання. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 112–120. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3.17>

4. Габлей Н. Г. Окремі аспекти застосування до засудженого звільнення від відбування покарання з випробуванням як однієї з форм реалізації кримінальної відповідальності. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 29 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 55–60. DOI <https://doi.org/10.32837/npuola.v28i29.716>

5. Голіна В. В. Судимість: монографія. Харків: Харків юридичний, 2006. 384 с.

6. Горбачова І. М. Угоди про примирення та визнання винуватості: індульгенції чи засоби заохочення. *Правова позиція*. № 4 (37). 2022. С. 214–245. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/4/45.pdf>

7. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування: монографія / за наук. ред. А. А. Музики. Київ: Дакор, 2019. 676 с.

8. Горох О. П. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за тяжкі корисливі злочини проти власності. *Наукові записки НАУКМА*. 2018. Т. 193: Юридичні науки. С. 84–92.

9. Горох О. П. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за злочини, пов'язані з використанням суспільно небезпечних предметів. *Слово Національної школи суддів України*. 2018. № 2. С. 77–93.

10. Горох О. П. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за порушення правил безпеки дорожнього руху. *Наука і правоохорона*. 2018. № 1. С. 234–244.

11. Ємельянов В. П. Законний інтерес як юридична категорія умовно-дострокового звільнення. Захист прав і свобод людини і громадянина в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Бровари, 11–12 лютого 2010 р.). Чернігів: Чернігівські обереги, 2010. С. 13–14.

12. Казначесва, Д. В. Поняття умовно-дострокового звільнення від відбування покарання за законодавством України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 7. С. 41–49.

13. Копотун І. М. Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. Х.: ХНУВС, 2011. С. 157–160.

14. Куц В. М., Брящей Р. І. Кримінально-правова природа та види корегування призначеного покарання. *Вісник прокуратури*. 2012. № 12. С. 59–66.

15. Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Перспективи кримінально-правового забезпечення обміну військовополонених. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 185–188.

16. Маляренко В. Т., Музика А. А. Амністія та помилювання в Україні: навчальний посібник. К.: Атіка, 2007. 700 с.

17. Меркулова В. О., Гритенко О. А., Резніченко Г. С. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають малолітніх дітей: монографія. Одеса: ОДУВС, 2015. 286 с.

18. Осадчий В. І., Подзігун Г. В. Звільнення від покарання та його відбування: проблемні питання. *Вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. Вип. 2. С. 3–7.

19. Павлова Т. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням як примусовий захід кримінально-правового характеру. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 234–239.

20. Письменський Є. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким: проблеми тлумачення, практика застосування та вдо-

сконалення законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 11 (179). С. 113–117.

21. Письменський Є. О. Звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності: кримінально-правовий аспект. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2012. № 1. С. 81–92.

22. Письменський Є. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: окремі аспекти законодавчого регулювання та практики застосування. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 2 (170). С. 113–117.

23. Письменський Є. О. Звільнення від покарання та його відбування в системі заходів кримінально-правового впливу. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 5 (8). С. 110–117.

24. Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми звільнення від відбування покарання на підставі акту про помилування. *Юридична наука*. 2011. № 6. С. 129–137.

25. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 214 с

26. Письменський Є. О. Інститут судимості в кримінальному праві України: Монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2009. 216 с.

27. Резніченко Г. С., Мурадян Г. Р. Правова природа звільнення від відбування покарання з випробуванням. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 4. С. 154–158.

28. Рибак О.О., Ягунов Д. В. Співвідношення між інститутом звільнення від відбування покарання з випробуванням та інститутом пробації. URL: <http://www.stationline.org.ua/politologiya/30-politika/1800-pivvidnoshennya>

29. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання: навч. посіб. Х.: Права людини, 2012. 109 с.

30. Сийпловік М. В. Судова практика звільнення від відбування покарання з випробуванням за кримінальні правопорушення, що посягають на охоронну діяльність. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія ПРАВО. Випуск 69. С. 367–372.

ТЕМА 17

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Питання заняття:

1. Види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.
2. Особливості призначення покарання неповнолітнім.
3. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
4. Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.
5. Умовно-дострокове звільнення неповнолітніх.
6. Погашення та зняття судимості неповнолітніх.

Методичні вказівки до теми:

Під час розгляду даної теми рекомендовано засвоїти питання особливостей реалізації кримінальної відповідальності щодо неповнолітніх, з'ясувати, чим це обумовлено. При підготовці теми здобувачам слід враховувати теоретичні обґрунтування та практичні напрацювання з питань притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності. В процесі підготовки до теми також слід звернути на запропоновану в рекомендованих джерелах судову практику з тематики заняття. Детальної уваги потребує аналіз особливостей застосування окремих видів покарань до неповнолітніх, звільнення їх від покарання та його відбування, звільнення від кримінальної відповідальності, особливості застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення до досягнення віку кримінальної відповідальності.

Виконайте завдання:

Завдання 1.

Проаналізуйте Постанову Третьої судової палати ККС ВС від 09.10.2023р. у справі № 233/2288/22 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114228604>), визначить, яке значення має не встановлення судом часу закінчення обмеження дозвілля малолітнього?

Завдання 2.

Проаналізуйте Постанову ВС від 11.02.2021р. у справі № 161/20070/19 (провадження № 51–5723км20) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114228604>).

court.gov.ua/Review/94874087), визначить, чи можливе звільнення неповнолітнього від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 105 КК) у випадку вчинення ним двох тождесних діянь, що утворюють повторність кримінальних правопорушень.

Завдання 3.

Проаналізуйте Постанову ВС від 26.10.2021р. у справі № 461/2728/20 (провадження № 51–3201км21) (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100704546>), визначить вікові межі поперпілого, до якого можуть бути застосовані примусові заходи виховного характеру, передбачені ст. 105 КК.

4. Розв'яжіть задачі:

Задача 1.

Згідно з вироком суду К. визнано винним у тому, що він 1 травня 2019 р. з метою заволодіння чужим майном напав на Б. і, погрожуючи їй мисливським ножом, висловив вимогу передати йому гроші, а після відмови потерпілої, умисно позбавив її життя. Після зазначених дій К. заволодів грошима потерпілої в сумі 1252 грн і з місця вчинення злочину втік. 4 травня 2019 р. з метою заволодіння чужим майном К. напав на М. і, погрожуючи ножом, висловив вимогу передати йому мобільний телефон і сумку, а після відмови потерпілої, умисно позбавив її життя. Після зазначених дій К. заволодів мобільним телефоном потерпілої та її сумкою і з місця злочину втік.

Вироком апеляційного суду від 12 вересня 2019 р. К. засуджено за пунктами 6, 13 ч. 2 ст. 115 КК до 15 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, яке є його власністю; за ч. 4 ст. 187 КК до 12 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, а на підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів визначено 15 років позбавлення волі з конфіскацією майна. К. на момент вчинення злочинів у травні 2019 р. був неповнолітнім. *Визначить, чи правильно, з точки зору КК України, суд призначив покарання.*

Задача 2.

Л. 7 листопада 2019 р., проявивши злочинну недбалість, здійснив постріл із пневматичної гвинтівки, влучив у праве око О., спричинивши останньому тяжкі тілесні ушкодження. Вироком районного суду від 28 березня 2020 р. засуджено Л. за ст. 128 КК України до 150 год. виправних робіт, але не більше 2 год. на день, постановлено

стягнути з Л. на користь О. в рахунок відшкодування матеріальної шкоди 3000 грн. Л. на момент вчинення злочину та винесення вироку виповнилося 17 років. *Визначить, чи правильно судом застосовано кримінальний закон при призначенні покарання.*

Задача 3.

Вироком районного суду від 9 березня 2020 р. неповнолітнього К. засуджено за ч. 2 ст. 121 КК на 8 років позбавлення волі. Цим же вироком засуджено Н., Х. та В., з якими неповнолітній К., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, завдали. С. численні удари руками та ногами в різні частини тіла. Крім того, за вимогою Н., В. завдав потерпілому декілька ударів дерев'яною палкою. Потім всі пішли з місця події. Цього ж дня приблизно о 22 год. Н. спільно з К. повернулися до будинку, де знову вивели на вулицю С. і продовжили його бити. Коли потерпілий не зміг самостійно пересуватися, Н. з К. затягнули його в господарче приміщення вказаного будинку. Внаслідок зазначених дій С. були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили його смерть. *Проаналізуйте, чи правильно застосовано кримінальний закон в процесі призначення покарання К.*

Задача 4.

Ухвалою районного суду від 1 вересня 2019 р. К., 30 червня 2005 р. народження, який вчинив суспільно-небезпечне діяння, передбачене ч. 3 ст. 185 КК України, звільнено від покарання на підставі ст. 105 КК України з передачею його під нагляд батька К.В.

К. визнаний винним у тому, що 26 травня 2019 р. о 1 годині ночі він разом із Д., щодо якого постановлено обвинувальний вирок, проник у сарай, звідки викрав майно потерпілого Б. на загальну суму 1270 грн. Крім того, вони ж у цей же день проникли у сарай, звідки викрали належних потерпілому Н. чотирнадцять кроликів вартістю 2320 грн.

При обранні судом заходів виховного характеру не було визначено термін, на який К. передано під нагляд батьків. *Чи зобов'язаний суд при обранні заходів виховного характеру визначати термін їх застосування?*

Задача 5.

Вироком районного суду від 21 березня 2021 р. засуджено неповнолітнього Р. за ч. 1 ст. 296 КК України на два роки обмеження волі. На підставі ст. 75 КК України Р. звільнено від відбування покарання

з випробуванням з іспитовим строком в один рік. Р. засуджений за хуліганські дії, а саме: 15 січня 2021 р. близько 19 год., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, Р. на дискотеці, перекинув музичну колонку. На зауваження потерпілого М. став висловлюватися нецензурною лайкою, намагався його вдарити та вчинити бійку. Впродовж приблизно години продовжував хуліганські дії, не реагуючи на прохання їх припинити. *Визначить, чи правильно судом призначено Р. покарання.*

Завдання для самостійної роботи:

1. Встановіть відповідності:

1.1. У випадку вчинення неповнолітнім нетяжкого злочину покарання у виді позбавлення волі може бути призначено на строк:

- a) не більше 5 років;
- b) не більше 7 років;
- c) не більше 4 років;
- d) не більше 3 років і 6 місяців.

1.2. До неповнолітнього *НЕ* може бути застосовано покарання у вигляді:

- a) арешту;
- b) обмеження волі;
- c) громадських робіт;
- d) виправних робіт.

1.3. Момент досягнення віку кримінальної відповідальності:

- a) через добу після дня народження особи;
- b) початок наступної доби після дня народження;
- c) день народження особи, що вчинила злочин;
- d) досягнення особою повноліття.

1.4. До неповнолітніх осіб, які визнані винними у вчиненні злочину, може застосовуватися покарання у вигляді:

- a) обмеження волі;
- b) громадських робіт;
- c) довічного позбавлення волі;
- d) конфіскації майна.

1.5. Які (два) з додаткових видів покарань може бути застосовано до неповнолітнього:

- a) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

б) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;

с) конфіскація майна;

д) штраф.

1.6. Покарання у вигляді позбавлення волі за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків неповнолітнім може бути призначено на строк:

а) не більше десяти років;

б) на строк не більше дванадцяти років;

с) на строк не більше п'ятнадцяти років;

д) не більше семи років;

1.7. При звільненні неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням іспитовий строк не може перевищувати:

а) трьох років;

б) двох років;

с) півроку;

д) до одного року.

1.8. До неповнолітніх застосовуються примусові заходи виховного характеру:

а) застереження; обмеження дозвілля; покладання на неповнолітнього обов'язку відшкодувати заподіяні майнові збитки

б) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи; виправні роботи; штраф

с) громадські роботи; обмеження дозвілля; арешт

д) попросити публічно або в іншій формі пробачення; не виїжджати за межі України; обмеження дозвілля

Теми доповідей:

1. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
2. Правова природа примусових заходів виховного характеру.
3. Особливості застосування покарання до неповнолітніх: практичні аспекти.
4. Призначення покарання неповнолітнім, визнаним винними у вчиненні кримінального правопорушення.
5. Звільнення неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням.

6. Практика звільнення неповнолітнього від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
7. Умовно-дострокове звільнення неповнолітнього від відбування покарання.

Рекомендовані джерела:

Нормативно-правові джерела:

1. Європейські пенітенціарні правила, затверджені Комітетом міністрів РЄ (1987 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Конвенція ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

4. Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя у відношенні неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text

5. Мінімальні стандартні правила ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням («Токійські правила») від 14 грудня 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text

6. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01.10.1996р. № 392/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 21.04.2015 р. № 223/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015#Text>

8. Рекомендація № (87)20 Комітету міністрів державам – членам Ради Європи «Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх» від 17 вересня 1987р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_266#Text

9. Про затвердження Інструкції про медичне обстеження дітей і підлітків, які направляються до загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання: Наказ МОЗ України, Міносвіти

від 5 травня 1997р. № 137/131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-97#Text>

10. Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 734. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2012-%D0%BF#Text>

Судова практика:

1. Постанова Касаційного кримінального суду ВС у справі № 161/7253/18 (провадження № 51-2615км19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89977675>.

2. Постанова Другої судової палати ККС ВС від 08.06.2023р. у справі № 311/2644/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111487391>

3. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 року. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>

4. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06#Text>

5. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02#Text>

6. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-03#Text>

7. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>

8. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text>

9. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18.07.2013 № 223–1134/0/4–13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1134740–13#Text>

10. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність. Управління узагальнення судової практики та аналітичної роботи з питань застосування законодавства Верховного Суду України. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/BC0631CD5091F1D6C2257B7C00453E96](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/BC0631CD5091F1D6C2257B7C00453E96)

Допоміжні джерела:

1. Березовська Н. Л. Деякі аспекти покращення системи покарань неповнолітніх. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2012. Вип. 64. С. 439–446

2. Березовська Н. Л. Загальні питання застосування до неповнолітніх покарання у виді виправних робіт. *Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2002. Вип. 16. С. 632–636.

3. Березовська Н. Л. Застосування громадських робіт до неповнолітніх. *Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2004. Вип. 22. С. 847–851

4. Березовська Н. Л. Ефективність застосування позбавлення волі до неповнолітніх. *Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2010. Вип. 55. С. 188–194

5. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: Монографія. К.: Атіка, 2004. 240 с.

6. Вечерова Є. М. Проблеми правової регламентації суб'єктів некарального кримінально-правового впливу на неповнолітніх в Україні. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2011. № 5. С. 100–107.

7. Вечерова Є. М. Деякі проблеми конструювання критеріїв ефективності заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 3. С. 51–52.

8. Горбачова І. М. Заходи безпеки як один із засобів протидії злочинності неповнолітніх. Ювенальна політика та ювенальна юстиція в сучасній державі: Матер. Міжн. наук. конф. 21–22 вересня

2007 р. / за заг. ред. Ю. М. Оборотова. Одеська національна юридична академія. О.: Фенікс, 2007. С. 301–305

9. Громко В. Я. Вплив умов життя неповнолітнього на призначене йому покарання. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2011. № 4. С. 80–84

10. Казначесва Д. В. Проблеми призначення покарання щодо неповнолітніх. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 176–182.

11. Козаченко О. В., Богомятков Ю. С. Кримінальна відповідальність неповнолітніх: навч.-метод. посіб. Миколаїв, 2003. 28 с.

12. Коломієць Ю. Ю. Чинність принципу невідворотності кримінальної відповідальності відносно неповнолітніх. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. О.: Юрид. л-ра, 2004. Вип. 19. С. 867–871.

13. Кравчук С. Й. Застосування кримінальної відповідальності до неповнолітніх: проблемні аспекти та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2021. Вип. 66. С. 206–210.

14. Мирошниченко Н. А. Особистість неповнолітніх злочинців з аномаліями. *Кримінологія в Україні та протидія злочинності: зб. наук. пр. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. О., 2008. С. 248–252.*

15. Мирошниченко Н. М. Деякі проблеми застосування примусових заходів виховного характеру. Правове життя сучасної України: Тези доповідей Міжн. наук. конф. проф.-викл. і аспірант. складу, Одеса, 21–22 травня 2010 р. О.: Фенікс, 2010. С. 543–545.

16. Мирошниченко Н. М. Правові наслідки вікової незрілості неповнолітніх правопорушників. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. О.: Юрид. література, 2008. Вип. 44. С. 302–307

17. Мирошниченко Н. М. Призначення покарання неповнолітнім з ознаками вікової осудності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2012. № 19. Т. 4. С. 67–69

18. Назимко Є. С. Зарубіжний досвід кримінально-правової регламентації інституту покарання неповнолітніх: монографія. Донецький юридичний інститут МВС України, Кримінологічна асоціація України. Київ: КНТ, 2015. 368

19. Назимко Є.С., Мицька О.І. Мета покарання неповнолітніх за кримінальним правом України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 350–353. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/83>

20. Ободовський О. Про караність злочинів, учинених неповнолітніми: від особливостей до самостійності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 187–191.

21. Палюх Л. М. Інститут застосування примусових заходів виховного характеру у світлі міжнародно-правових актів та основних тенденцій ювенальної юстиції. *Науковий вісник Львівського юридичного інституту. Серія юридична*. 2005. Вип. 3. С. 71–82

22. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування: навч. посіб. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 214 с.

23. Тимофєєва Л. Ю. Особливості застосування Європейських стандартів щодо неповнолітніх у кримінальному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 228–232.

24. Триньова Я. О. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх: навч. посіб. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2014. 92 с.

25. Устрицька Н. І. Призначення покарання неповнолітнім: окремі проблеми. *Електронне наукове видання. Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 34–1. С. 173–177. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.32>

26. Хряпінський П. В. Гуманізація звільнення неповнолітніх від призначеного покарання та його відбування. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1(14). С. 94–101.

27. Ямкова О. О. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх. *Актуальні проблеми держави і права*. 2002. Вип. 15. С. 85–92.

28. Яцун О. Застосування до неповнолітніх позбавлення волі. Ефективність цієї міри покарання. *Вісник прокуратури*. 2003. № 12. С. 106–108.

29. Яцун О. Особливості врахування особи неповнолітнього при призначенні покарання. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 20–24.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ (ЗАЛІКУ)

---

1. Поняття та предмет кримінального права як галузі права. Принципи кримінального права.
2. Поняття кримінального закону. Побудова кримінального закону, структура статей КК.
3. Поняття та види диспозицій статей Особливої частини КК.
4. Тлумачення кримінального закону, його види та прийоми.
5. Дія кримінального закону в часі. Зворотна дія кримінального закону в часі.
6. Дія кримінального закону в просторі та за колом осіб. Місце вчинення кримінального правопорушення.
7. Поняття та ознаки кримінального правопорушення. Класифікація кримінальних правопорушень в теорії кримінального права та законодавстві.
8. Поняття кримінальної відповідальності в теорії кримінального права.
9. Підстави кримінальної відповідальності.
10. Поняття складу кримінального правопорушення та його функції. Види складів кримінального правопорушення залежно від ступеня тяжкості та конструкції об'єктивної сторони.
11. Поняття та класифікація об'єкта кримінального правопорушення в кримінально-правовій науці. Значення класифікації об'єктів кримінального правопорушення.
12. Предмет кримінального правопорушення.
13. Потерпілий в кримінальному праві.
14. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення. Ознаки кримінально протиправного діяння як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу.
15. Види суспільно небезпечних наслідків кримінального правопорушення. Делікти безпеки.
16. Причинно-наслідковий зв'язок у кримінальному праві.

17. Кримінальне правове значення часу, місця, способу, обстановки, засобів та знарядь вчинення кримінального правопорушення як ознак об'єктивної сторони.
18. Співвідношення понять «суб'єкт кримінального правопорушення» та «особа винного». Фізична особа як суб'єкт кримінального правопорушення.
19. Статус юридичної особи в кримінальному праві України.
20. Обсяг та зміст поняття осудності. Критерії неосудності. Обмежена осудність. Правові наслідки визнання особи неосудною та обмежено осудною.
21. Вік кримінальної відповідальності. Порядок визначення віку кримінальної відповідальності.
22. Поняття та види сп'яніння в кримінальному праві.
23. Поняття та види спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.
24. Ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Значення характеру, ступеню та змісту вини для кваліфікації.
25. Особливості встановлення прямого умислу в діянні особи. Зміст прямого умислу. Зміст непрямого умислу.
26. Умисел та його види в теорії кримінального права.
27. Встановлення злочинної недбалості в діянні особи. Зміст злочинної недбалості. Казус як невинне спричинення шкоди. Відмінність від злочинної недбалості.
28. Злочинна самовпевненість в діянні особи. Відмінність від непрямого умислу.
29. Подвійна (змішана) форма вини в кримінальному праві. Порядок визначення вини в кримінальних правопорушеннях зі змішаною формою вини.
30. Мотив та мета вчинення кримінальних правопорушень: їх зміст та кримінально-правове значення. Емоції та емоційні стани в кримінальному праві: їх кримінально-правове значення.
31. Юридична помилка, види та кримінально-правове значення.
32. Фактична помилка: види та кримінально-правове значення.
33. Підстави кримінальної відповідальності особи при вчиненні готування до кримінального правопорушення.

34. Підстави кримінальної відповідальності особи при вчиненні замаху на кримінальне правопорушення.
35. Встановлення підстав кримінальної відповідальності у разі добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця.
36. Поняття та ознаки співучасті в кримінальному праві.
37. Теорії кримінальної відповідальності співучасників. Підстави кримінальної відповідальності пособника, підбурювача, організатора кримінального правопорушення.
38. Виконавець кримінального правопорушення. Екセス виконавця, види та правові наслідки.
39. Підбурювач, як вид співучасника.
40. Пособник як вид співучасника кримінального правопорушення.
41. Організатор вчинення кримінального правопорушення.
42. Форми співучасті, критерії їх виділення.
43. Організована група та злочинна організація як форми співучасті.
44. Поняття та види причетності до кримінального правопорушення.
45. Одиначні кримінальні правопорушення: просте, ускладнене, продовжуване, триваюче та складене кримінальне правопорушення.
46. Повторність як форма множинності: поняття та види.
47. Сукупність як форма множинності: поняття та види.
48. Правова природа та сутність обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
49. Необхідна оборона: умови правомірності та наслідки перевищення.
50. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
51. Крайня необхідність: умови правомірності та наслідки перевищення.
52. Підстави кримінальної відповідальності за виконання наказу або розпорядження.
53. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, як обставина, що виключає кримінальну відповідальність.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ (ІСПИТУ)

---

1. Поняття та предмет кримінального права як галузі права. Принципи кримінального права.
2. Поняття кримінального закону. Побудова кримінального закону, структура статей КК.
3. Поняття та види диспозицій статей Особливої частини КК.
4. Тлумачення кримінального закону, його види та прийоми.
5. Дія кримінального закону в часі. Зворотна дія кримінального закону в часі.
6. Дія кримінального закону в просторі та за колом осіб. Місце вчинення кримінального правопорушення.
7. Поняття та ознаки кримінального правопорушення. Класифікація кримінальних правопорушень в теорії кримінального права та законодавстві.
8. Поняття кримінальної відповідальності в теорії кримінального права.
9. Підстави кримінальної відповідальності.
10. Поняття складу кримінального правопорушення та його функції. Види складів кримінального правопорушення залежно від ступеня тяжкості та конструкції об'єктивної сторони.
11. Поняття та класифікація об'єкта кримінального правопорушення в кримінально-правовій науці. Значення класифікації об'єктів кримінального правопорушення.
12. Предмет кримінального правопорушення.
13. Потерпілий в кримінальному праві.
14. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення. Ознаки кримінально протиправного діяння як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу.
15. Види суспільно небезпечних наслідків кримінального правопорушення. Делікти небезпеки.
16. Причинно-наслідковий зв'язок у кримінальному праві.
17. Кримінальне правове значення часу, місця, способу, обстановки, засобів та знарядь вчинення кримінального правопорушення як ознак об'єктивної сторони.

18. Співвідношення понять «суб'єкт кримінального правопорушення» та «особа винного». Фізична особа як суб'єкт кримінального правопорушення.
19. Статус юридичної особи в кримінальному праві України.
20. Обсяг та зміст поняття осудності. Критерії неосудності. Обмежена осудність. Правові наслідки визнання особи неосудною та обмежено осудною.
21. Вік кримінальної відповідальності. Порядок визначення віку кримінальної відповідальності.
22. Поняття та види сп'яніння в кримінальному праві.
23. Поняття та види спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.
24. Ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Значення характеру, ступеню та змісту вини для кваліфікації.
25. Особливості встановлення прямого умислу в діянні особи. Зміст прямого умислу. Зміст непрямого умислу.
26. Умисел та його види в теорії кримінального права.
27. Встановлення злочинної недбалості в діянні особи. Зміст злочинної недбалості. Казус як невинне спричинення шкоди. Відмінність від злочинної недбалості.
28. Злочинна самовпевненість в діянні особи. Відмінність від непрямого умислу.
29. Подвійна (змішана) форма вини в кримінальному праві. Порядок визначення вини в кримінальних правопорушеннях зі змішаною формою вини.
30. Мотив та мета вчинення кримінальних правопорушень: їх зміст та кримінально-правове значення. Емоції та емоційні стани в кримінальному праві: їх кримінально-правове значення.
31. Юридична помилка, види та кримінально-правове значення.
32. Фактична помилка: види та кримінально-правове значення.
33. Підстави кримінальної відповідальності особи при вчиненні готування до кримінального правопорушення.
34. Підстави кримінальної відповідальності особи при вчиненні замаху на кримінальне правопорушення.
35. Встановлення підстав кримінальної відповідальності у разі добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця.
36. Поняття та ознаки співучасті в кримінальному праві.

37. Теорії кримінальної відповідальності співучасників. Підстави кримінальної відповідальності пособника, підбурювача, організатора кримінального правопорушення.
38. Виконавець кримінального правопорушення. Екссес виконавця, види та правові наслідки.
39. Підбурювач, як вид співучасника.
40. Пособник як вид співучасника кримінального правопорушення.
41. Організатор вчинення кримінального правопорушення.
42. Форми співучасті, критерії їх виділення.
43. Організована група та злочинна організація як форми співучасті.
44. Поняття та види причетності до кримінального правопорушення.
45. Одиначні кримінальні правопорушення: просте, ускладнене, продовжуване, триваюче та складене кримінальне правопорушення.
46. Повторність як форма множинності: поняття та види.
47. Сукупність як форма множинності: поняття та види.
48. Правова природа та сутність обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
49. Необхідна оборона: умови правомірності та наслідки перевищення.
50. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
51. Крайня необхідність: умови правомірності та наслідки перевищення.
52. Підстави кримінальної відповідальності за виконання наказу або розпорядження.
53. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, як обставина, що виключає кримінальну відповідальність.
54. Поняття та види звільнення від кримінальної відповідальності.
55. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дієвим каяттям та примирення винного з потерпілим.
56. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки вчинення кримінального правопорушення та передачею особи на поруки.
57. Давність притягнення до кримінальної відповідальності.
58. Ознаки та цілі покарання за чинним КК України.

59. Поняття та ознаки системи покарань, її значення в процесі призначення покарання. Класифікація покарань.
60. Штраф: поняття, зміст, порядок призначення.
61. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: поняття, зміст, порядок призначення.
62. Громадські та виправні роботи: поняття, зміст, порядок призначення.
63. Арешт: поняття, зміст, порядок призначення.
64. Обмеження волі: поняття, зміст, порядок призначення.
65. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців: поняття, зміст, порядок призначення.
66. Позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі: поняття, зміст, порядок призначення.
67. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу: поняття, зміст, порядок призначення.
68. Конфіскація майна: поняття, зміст, порядок призначення.
69. Система покарань, що застосовуються до неповнолітніх. Особливості їх призначення.
70. Поняття призначення покарання. Межі суддівського розсуду, що встановлені кримінальним законодавством.
71. Поняття загальних засад та загальних правил призначення покарання.
72. Поняття та види обставин, що пом'якшують покарання. Їх врахування в процесі призначення покарання.
73. Поняття та види обставин, що обтяжують покарання. Призначення покарання з їх урахуванням.
74. Призначення покарання на підставі угод (про примирення, про визнання вини).
75. Порядок призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
76. Підстави та порядок призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
77. Порядок призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання (ст. 69–1).
78. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
79. Правила визначення остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.

80. Порядок призначення покарання за умов «розірваної» сукупності кримінальних правопорушень (ч. 4 ст. 70 КК).
81. Призначення покарання за сукупністю вироків.
82. Правила визначення остаточного покарання за сукупністю вироків.
83. Особливості призначення покарання неповнолітнім.
84. Інші заходи кримінально-правового характеру: поняття, правова природа та відмінність від покарання.
85. Правова природа, мета та підстави застосування примусових заходів медичного характеру.
86. Види та порядок застосування, продовження, зміни та скасування примусових заходів медичного характеру.
87. Правова природа та порядок застосування примусового лікування.
88. Правова природа спеціальної конфіскації. Її відмінність від конфіскації як виду покарання.
89. Підстави та порядок застосування заходів спеціальної конфіскації.
90. Правова природа та види примусових заходів виховного характеру.
91. Порядок застосування примусових заходів виховного характеру.
92. Правова природа та види інших заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
93. Підстави та порядок застосування інших заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб
94. Обмежувальні заходи за КК України.
95. Поняття та види звільнення від відбування покарання.
96. Підстави та умови застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням.
97. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (підстави та умови застосування).
98. Звільнення від покарання за хворобою.
99. Давність виконання обвинувального вироку.
100. Амністія та помилування (підстави застосування).
101. Поняття судимості, її правові наслідки.
102. Погашення та зняття судимості.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

Основні джерела:

1. Балобанова Д.О., Горбачова І. М., Кедик В. П. та ін..Тестові завдання з кримінального права: для підготовки до ЗНО для вступу до магістратури: навчальний посібник. Передмова С. В. Ківалова, відп. ред. Є. Л. Стрельцов, НУ ОЮА. Одеса: Юридична література, 2019. 260 с.
2. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. 2-ге вид. К.: Центр учб. л-ри, 2012. 320 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk780830.pdf>
3. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина: навчальний посібник. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 666 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2744>
4. Дудоров О. Кримінально-правові проблеми сучасної України (вибрані праці). Київ: Ваіте, 2022. 632 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: Навчальний посібник. За заг. ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2014. 944 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/358166.pdf>
6. Колос М. І. Українське кримінальне право: походження, розвиток і сучасність: монографія. Київ: Освіта України, 2019. 833 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: тексти лекцій: навчально-методичний посібник / А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін [та ін.]; за заг. ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: Астропрінт, 2022. 328 с. (Серія «Сила права * Power of Law»). URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24489>
8. Кримінальне право України. Загальна частина: практичні заняття: навчально-методичний посібник / А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін [та ін.]; відп. ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцов; НУ ОЮА. Одеса: Астропрінт, 2022. 220 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24483>
9. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. В. В. Ста-

писа, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoZag.pdf

10. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.]; за заг. ред. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10088/Kryminalne%20pravo%20Ukrainy_Zahalna%20chastyna_pidruchnyk_KhNUVS_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

11. Кримінальне право України. Загальна частина: тексти лекцій: навчально-методичний посібник [А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін та ін.]; за заг. ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: Астропрінт, 2022. 328 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24489>

12. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник [підготовлено колективом авторів]; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1750/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.%20%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%202021.pdf>

13. Кримінальна політика у сфері покарань = Criminal Policy in the Sphere of Sentencing / [Б. М. Головкін, В. О. Туляков, В. М. Бурдін, М. В. Романов та ін.]; тех. ред. Ю. Д. Батан; за ред. Б. Головкіна, Г. Шмельцер. Одеса: Гельветика, 2022. 209 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24889>

14. Кузнецов В. В., Савченко А. В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: Навч. посіб. За заг. ред. О. М. Джужи. Вид. 2-ге доп. та перероб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 392 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kuznetsov_Vitalii/Kryminalne_pravo_Ukrainy_pytannia_ta_zadachi_dlia_pidhotovky_do_vstupnykh_semesterovykh_ta_derzhavnykh_ekzameniv.pdf?PHPSESSID=4t15qvn7taorv93b87k4q7m4s1

15. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси: монографія. За ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцова. передмова С. В. Ківалова. Одеса: Юридична література, 2017. 488 с.

16. Теоретичні аспекти кримінальної юриспруденції: монографія. авт. кол.: С. В. Ківалов, В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко та ін.; за заг. ред. С. В. Ківалова, В. О. Тулякова; НУ ОЮА. Одеса: Юридична література, 2016. 328 с.

17. Туляков В. О., Мирошніченко Н. А., Балобанова Д. О. Кримінальне право України. Загальна частина: текст лекцій: Закон. Злочин. Відповідальність. НУ ОЮА. Одеса: Юридична література, 2014. 128 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/4107>

18. Туляков В. О. Парадигми кримінального права: навчально-методичний посібник. Одеса: НУ «ОЮА», 2022. 41 с.

19. Туляков В. О. Пеналізаційна практика у європейському кримінальному дискурсі: навчальний посібник / В. О. Туляков, Ф. Ш. Іскендеров, А. С. Хильченко. Одеса: Гельветика, 2020. 116 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.14966>

20. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник. За ред. В. О. Навроцького. К.: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.

Ресурси відкритого доступу:

www.president.gov.ua – Президент України

www.rada.gov.ua – Верховна Рада України

www.ombudsman.kiev.ua – Уповноважений Верховної Ради з прав людини

www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України

www.minjust.gov.ua – Міністерство юстиції України

<https://www.gp.gov.ua> – Офіс Генерального прокурора

www.echr.coe.int – Європейський суд з прав людини

www.scourt.gov.ua – Верховний Суд

www.ccu.gov.ua – Конституційний Суд України

www.reyestr.court.gov.ua – Єдиний держаний реєстр судових рішень

<https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> – Новий кримінальний кодекс. Реформування кримінального законодавства України

www.niss.gov.ua – Національний інститут стратегічних досліджень

<http://parlament.org.ua/> – Лабораторія законодавчих ініціатив

<http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського

<http://dspace.onua.edu.ua> – eNUOLAIR– депозитарій (архів) НУ ОЮА

Зміст

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	3
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	26
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ (ЗАЛІКУ).....	178
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ (ІСПИТУ)	181
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ.....	186

Навчальне видання

**Ірина Михайлівна ГОРБАЧОВА,
Вероніка Петрівна ІВАНОВА,
Денис Олексійович КОЛОДІН,
Оксана Василівна СТЕПАНЕНКО,
Світлана Анатоліївна ХІМЧЕНКО**

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Загальна частина

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
на факультеті цивільної та господарської юстиції
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Правознавство»

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 6,9. Зам. № 2404–11.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net